

De burger op wacht

Het fenomeen

'buurtpreventie' onderzocht

Studie voor
de Kenniswerkplaats
Leefbare Wijken
—
Vasco Lub

Tonwewijk

Kruidenbuurt

Horstijenveld

Reeshof

Voorwoord

Het fenomeen buurtpreventie – ook wel ‘buurtwachten’ genoemd – heeft de laatste jaren een hoge vlucht genomen. In veel gemeenten patrouilleren burgers met het oog op de veiligheid in woonwijken. Er is echter weinig bekend over de Nederlandse *neighbourhood watch*. Hoeveel buurtwachten kent Nederland? Neemt hun aantal toe? Hoe gaan de teams te werk? Wat komen zij tegen in hun rondes? Hoe verloopt eventuele samenwerking met de politie? En wat zijn de morele dimensies van burgertoezicht? Dit onderzoek werpt licht op deze vragen via een verzameling van nationale gegevens over buurtpreventie en systematische observatie en diepteinterviews in Rotterdam en Tilburg.

Dit onderzoek is tot stand gekomen dankzij de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken met financiering van de Erasmus Universiteit Rotterdam, Cluster Stadsbeheer Rotterdam en de Directie Veiligheid Rotterdam. Een groot woord van dank naar deze instituten en de betrokken personen. Daarnaast ben ik enkele personen erkentelijk die inhoudelijk bijdroegen aan dit rapport. Een onderzoek als dit wordt immers nooit in totale afzondering volbracht. In de eerste plaats dank ik mijn stagiaire Daisy Grönefeld, die onvermoeibaar gegevens verzamelde over buurtpreventie bij gemeenten en op het internet. Zonder haar inzet waren de generieke analyses over buurtpreventie in Nederland niet mogelijk geweest. Ook mijn stagiaire Mathilda von Burg – die mij begeleidde bij een deel van het veldwerk – ben ik dank verschuldigd. Tot slot veel dank aan Erik Snel en Godfried Engbersen van de Erasmus Universiteit Rotterdam, en Steven Wierckx en Wendy van der Krift van Veelzijdig Veilig.

Het allergrootste woord van dank gaat natuurlijk naar de respondenten van dit onderzoek. Dit betreffen alle gemeenten die vrijgeeflijk hun informatie met mij deelden, maar vooral de buurtpreventieteams die mij een kijkje in de keukengunden. Ik hoop dat mijn sociologische en beleidsmatige analyses ook voor hen een interessante reflectie vormen.

Vasco Lub
Rotterdam, februari 2016

Colofon

Deze studie is geschreven in opdracht van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken en van het Cluster Stadsbeheer en de Directie Veiligheid van de gemeente Rotterdam. De kenniswerkplaats is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam, en enkele andere kennisinstituten, met een tweeledige doelstelling: het ontwikkelen van beleids- en praktijkrelevante kennis op het gebied van stadswijken en leefbaarheid en bij te dragen aan de uitwisseling en toepassing van zulke kennis in het Rotterdamse beleid. De Kenniswerkplaats heeft hiertoe diverse onderzoeken laten uitvoeren, bijvoorbeeld over burgerparticipatie, veiligheid en veiligheidsbeleving en over het Rotterdamse beleid voor “Kansrijke wijken”. Daarnaast organiseert de kenniswerkplaats diverse evenementen (lezingen, expert meetings, enz.). Alle publicaties van de kenniswerkplaats en diverse video-opnames van lezingen zijn te vinden op de website: www.kenniswerkplaats-leefbaar.nl.

Grafisch ontwerp: Karin ter Laak

Inhoud

Deel I. De burger op wacht: introductie en cijfers	5
H1. Buurtpreventie: een fenomeen in opkomst	6
1.1. Veiligheid als verantwoordelijkheid	6
1.2. Thematisering van de studie	6
1.3. Methoden van onderzoek	10
1.4. Leeswijzer	12
H2. Eerder onderzoek naar buurtpreventie	13
2.1. Nederlands onderzoek naar buurtwachten	13
2.2. Buitenlands onderzoek naar de Neighbourhood Watch	16
2.3. Conclusies	20
H3. Nationale cijfers over buurtpreventie	21
3.1. Aantallen en ruimtelijke spreiding	21
3.2. Focus van de teams	22
3.3. Oprichting: wanneer en op wiens initiatief?	24
3.4. Invloed demografische en ruimtelijke kenmerken	28
3.5. Conclusies	31
Deel II. De burger op pad: casussen uit de praktijk	32
H4. Burgerblauw in de Tarwewijk	33
4.1. Tussen fietswrakken en kapperszaken	34
4.2. Meer dan alleen een buurtwacht	38
4.3. Conclusies	44
H5. Buurtpreventie Kruidenbuurt	45
5.1. Babeltrucs en sociale media	45
5.2. Kinderziektes en geleerde lessen	49
5.3. Conclusies	55
H6. Team Hordijkerveld	57
6.1. De 'achtervang' valt weg	58
6.2. Grote stadsproblematiek tussen de dijken	64
6.3. Conclusies	72
H7. Buurtpreventie in de Reeshof	74
7.1. Veiligheid in de V-buurt	75
7.2. Spanningen in het team	81
7.3. Conclusies	87
Deel III. Wat de burger vermag: conclusies en reflectie	89
H8. Conclusies	90
8.1. Algemene bevindingen	90
8.2. Invloed en impact: enkele theorieën op waarde geschat	91
8.3. De wisselwerking met professionele vormen van toezicht en handhaving	93
8.4. Buurtpreventie als uitdrukking van actief burgerschap	94
8.5. De morele dimensies van buurtpreventie	96
H9. Reflectie	98
9.1. Hoe vrijblijvend is buurtpreventie?	98
9.2. Aandachtspunten voor de overheid en actieve burgers	99
Literatuur	103
Over de auteur	105

Deel I

De burger op wacht:

introductie en cijfers

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Buurtpreventie: een fenomeen in opkomst

1.1. Veiligheid als verantwoordelijkheid

Het is een frisse lenteavond op de startbijeenkomst van Buurtpreventieteam Molenwijk. De Molenwijk is een buurtje van enkele tientallen huishoudens in de Noord-Brabantse plaats Almkerk, gemeente Woudrichem. Al jaren wordt er in de wijk met regelmaat ingebroken. Een groepje bewoners besloot hierop een buurtwacht op te richten. Vanavond wordt het team voorgesteld aan de buurt. Voor aanvang van de plechtigheid op een plaatselijk plantsoen is het al behoorlijk druk. Bewoners kletsen met elkaar onder het genot van koffie en gebak. De initiatiefnemer van het team houdt een praatje met de burgemeester, herkenbaar aan zijn ambtsketting. De burgemeester blijkt een groot fan van het initiatief: 'We stimuleren het in al onze dorpen. Zodra bewoners een team willen oprichten, springen we er bovenop!'. Sceptische geluiden van burgers dat buurtpreventie een terugtrekkende overheid en bezuinigende politie goed uitkomt, relativeert hij: 'Natuurlijk speelt dat mee. De politie heeft te maken met verminderde capaciteit en kan niet meer alles alleen. De burger zal daardoor ook een bijdrage moeten leveren aan veiligheid. Maar dan is dit toch een prachtig middel?'

Het fenomeen 'buurtpreventie' — ook wel 'buurtwachten' genoemd — heeft de laatste jaren een hoge vlucht genomen¹. Buurtpreventie is een vorm van georganiseerd vrijwilligerswerk die poogt bij te dragen aan de veiligheid en leefbaarheid van woonwijken. Hieronder valt het signaleren en melden van verdachte handelingen en onveilige situaties, het voorlichten van bewoners over veiligheidskwesties, en het melden van fysieke of sociale overlast zoals verkeerd aangeboden huisvuil, kapotte straatverlichting of hinderlijke jeugd. Veel teams gaan actief de straat op. Zij zijn tijdens hun patrouilles veelal herkenbaar door het dragen van uniforme fluorescerende kleding. De eerste door bewoners gedragen en actief uitgevoerde buurtwachten stammen uit het eind van de jaren tachtig (Van Noije & Wittebrood, 2008). Wie zich echter via de media een beeld vormt over het onderwerp, krijgt de indruk dat het fenomeen zich momenteel op zijn hoogtepunt bevindt. Regelmatig worden nieuwe teams feestelijk ingeluid door burgemeesters en wethouders. In talloze buurten zoals de Molenwijk zetten burgers zich inmiddels in voor de veiligheid van hun wijk.

De opkomst van buurtpreventie past in een algemene trend waarbij de overheid en de politie steeds vaker een beroep doen op de actieve participatie van burgers, ook als het gaat om leefbaarheid en veiligheid. Veiligheid wordt steeds vaker als *verantwoordelijkheid* gezien, zoals blijkt uit de argumentatie van de burgemeester van Woudrichem ('De politie kan het niet meer alleen'). En steeds meer burgers nemen die verantwoordelijkheid. Omdat het daarbij lang niet altijd gaat om buurten die als 'onveilig' bekend staan, is de opkomst van buurtpreventie volgens Van der Land (2014) te zien als een kenmerk van de 'securisering' van de

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹ Hoewel 'buurtpreventie' de meeste formele term is, worden in dit onderzoek de aanduidingen 'buurtpreventie' en 'buurtwacht' door elkaar gebruikt.

samenleving. In de politiek en in het openbaar bestuur draait tegenwoordig alles om preventie en vroegsignalering (zie ook Peeters, 2013), en de aanwas van buurtwachten wordt dan ook gretig verwelkomd door gemeenten. Buurtwachten zijn in korte tijd uitgegroeid tot een belangrijke wijkpartner. Vrijwilligers ontvangen in die hoedanigheid ondersteuning en facilitering van gemeenten en politieke en justitiële informatie die voor andere burgers ontoegankelijk is.

Vergeleken met andere veiligheidsarrangementen zoals de politie of particuliere beveiliging, is er in Nederland nog weinig onderzoek gedaan naar buurtpreventie. Hoeveel buurtwachten kent Nederland? Is er sprake van een toename van het aantal teams? Hoe gaan buurtwachten eigenlijk te werk? En hoe waarschijnlijk is hun bijdrage aan wijkveiligheid? Ook is er nog weinig kritische reflectie. Een buurtpreventieteam is snel opgericht en wordt vaak onmiddellijk gesteund door de overheid. Maar er kleven ook risico's aan. Hoe ver kan of moet sociale controle van buurtwachten gaan? Bestaat er een gevaar dat bewoners voor eigen rechter gaan spelen? En hoe kan — zeker in de probleemwijken — de veiligheid van patrouillerende vrijwilligers worden gewaarborgd?

Voor een betrouwbaar antwoord op deze vragen, is het naast een schatting van de omvang en ontwikkeling van het fenomeen, vooral zaak dat observaties worden gedaan van buurtwachten in hun 'natuurlijke' omgeving: de wijken zelf. Dit rapport vormt de neerslag van een sociologische verkenning naar buurtpreventie. Naast een verzameling van landelijke cijfers, werpt het onderzoek voor het eerst aan de hand van casusbeschrijvingen licht op hoe buurtpreventie in de praktijk functioneert. Buiten de Molenwijk in Almkerk, zijn op verschillende locaties in Rotterdam en Tilburg teams geobserveerd en betrokkenen geïnterviewd.

Ten geleide: in elke buurt is buurtpreventie op een wat andere manier georganiseerd. Dit onderzoek zal die verschillen laten zien maar ook de overeenkomsten, toegespitst op algemene succes- en faalfactoren. Het doel van de studie is derhalve tweeledig: enerzijds probeert het inzicht te geven in de belangrijkste kenmerken van buurtpreventieteams, anderzijds identificeert het werkzame en niet-werkzame principes van hun inzet en aanpak.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

1.2. Thematisering van de studie

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

Hoe functioneren buurtwachten in Nederland en wat zijn algemene (niet) werkzame principes van hun inzet en aanpak?

De centrale vraagstelling laat zich opsplitsen in vier deelthema's: de bijdrage van buurtpreventie aan wijkveiligheid (1), de draagkracht van buurtpreventieteams als vorm van burgerinzet (2), de interactie met professionele vormen van toezicht, zoals de politie (3) en de morele dimensies van buurtpreventie (4).

Deelthema 1

De bijdrage van buurtpreventie aan wijkveiligheid

Als het gaat om de impact van buurtpreventie is het in eerste instantie zaak te achterhalen waar de bijdrage van burgers aan wijkveiligheid precies uit kan bestaan. In theorie kan buurtpreventie op minstens vier verschillende manieren criminaliteit en overlast doen afnemen (zie Lub, 2013; vgl. Bennett, 2006). Ten eerste kan zichtbare surveillance dienen als *afschrikmiddel* (vgl. Rosenbaum, 1987). Inbrekers of overlastgevers denken misschien twee keer na voor zij een overtreding begaan wanneer de publieke ruimte actief wordt gecontroleerd door

bewoners. Ten tweede kunnen buurtwachten de *gelegenheid* tot criminaliteit *beperken* door bijvoorbeeld andere bewoners voor te lichten over veiligheidsmaatregelen in en rond het huis (vgl. Cirel e.a., 1977). Een derde mogelijkheid is dat buurtwachten criminaliteit en overlast indirect doen afnemen door de politie van *informatie* te voorzien over verdachte activiteiten of overlastgevers (vgl. Clarke en Hough, 1984). En tot slot is *directe interventie* een potentiële succesfactor, waarbij de buurtpreventieleden criminelen aanhouden of gewenste gedragsnormen afdwingen door actieve sociale controle, denk bijvoorbeeld aan het aanspreken van overlastgevende jeugd (vgl. Greenberg e.a., 1985). Het huidige (inter)nationale onderzoek maakt niet duidelijk welke van de vier mechanismen dominant is, of er sprake is van een combinatie van mechanismen of van welke (lokale) omstandigheden specifieke theorieën over buurtpreventie afhankelijk zijn. Aan de hand van observaties en interviews is in het onderzoek de plausibiliteit van elke theorie op waarde geschat.

Deelthema 2

De draagkracht van buurtpreventie als vorm van burgerinzet

Naast inzichten in 'wat werkt en waarom', levert casuïstiek onderzoek naar buurtwachten ook informatie op over de reikwijdte en draagkracht van burgerinzet in de gemeenschappelijke veiligheidszorg. Sinds de veiligheidsnota *Naar een veiliger samenleving* (2002) worden burgers van overheidswege opgeroepen hun verantwoordelijkheid te nemen en bij te dragen aan de verbetering van de veiligheid. Ook het huidige kabinet zet de lijn van eigen verantwoordelijkheid voort. Zelforganisatie is tegenwoordig het parool (zie Uitermark, 2014), óók bij veiligheidsthema's in de publieke ruimte. Hierbij wordt een flinke dosis 'burgermoed' verwacht (Van Noije, 2012). Tegen deze achtergrond kan de deelname aan een buurtpreventieteam worden gezien als de ultieme vorm van burgerinzet, vooral in probleemwijken. Immers, het is een ding om aan te schuiven bij het maandelijks wijkoverleg of mee te doen met een schoonmaakactie. Maar het actief signaleren van (potentieel) criminele handelingen en het eventueel aanspreken van overlastgevers brengt risico's met zich mee. Het vereist dat burgers zichtbaar hun nek uitsteken en zich blootstellen aan potentiële bedreiging, geweld of represailles². Wat kan in dit verband van burgers worden verwacht? Hoe gaan zij om met risico's? En waar liggen hun grenzen?

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Deelthema 3

De interactie met professionele vormen van buurttoezicht

Een derde relevant onderzoeksthema betreft de communicatie over en weer tussen buurtpreventieteams en professionele vormen van buurttoezicht. Vooral in de (middel)grote steden kenmerken woonwijken zich door veel verschillende vormen van toezicht. Er zijn wijken waar politieagenten, stadswachten, straatcoaches, wijkconciërges en buurtwachten tegelijkertijd patrouilleren. Er is echter nog weinig bekend over hun onderlinge dynamiek, en hoe die verschillende vormen van formeel en informeel toezicht op elkaar ingrijpen. Hoe verloopt hun wederzijdse afstemming? Wordt er überhaupt afgestemd? Valt er wat te leren van elkaars aanpak? En lenen bepaalde onveiligheidssituaties zich meer voor een vorm van toezicht, dan voor een andere? Ook welk soort professionele assistentie

² Uit opinieonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) blijkt een zekere terughoudendheid wanneer ingrijpen in de publieke ruimte betekent dat men zich blootstelt aan gevaar (zie SCP, 2012a: 198). Onzekere hulp van de politie blijkt de belangrijkste reden voor bewoners om terughoudend te zijn. Drie vijfde van de Nederlanders vertrouwt er onvoldoende op dat de politie er altijd op het juiste moment voor ze zal zijn. Op enige afstand noemt een derde de onzekere steun van omstanders en medebewoners als belangrijke reden. In totaal is de behoefte aan ondersteuning, hetzij van politie, hetzij van medeburgers, voor driekwart van de mensen de belangrijkste reden om zich niet actiever in te zetten. Een en ander roept vragen op over de draagkracht van burgerinzet in de gemeenschappelijke veiligheidszorg. Buurtpreventieteams vormen hierin een interessante casus.

van politie/stadswacht vereist is bij de inzet van vrijwilligers is een relevante kwestie. Hoe kunnen vrijwillige buurtwachten het beste worden ondersteund door professionals? En mogen burgers een rol krijgen bij opsporing? Vanuit het perspectief van de buurtwachten worden in het onderzoek deze vragen verkend, en bekeken hoe vrijwilligers interacteren met formele vormen van toezicht.

Deelthema 4

De morele dimensies van buurtpreventie

Tot slot besteedt het onderzoek aandacht aan de morele dimensies van buurtpreventie. Volgens de criminoloog David Garland (2001) leven we in een 'culture of control' die deels wordt veroorzaakt door de (neoliberale) tijdsgeest van orde en gezag. Met als gevolg doorgesloten surveillancetechnieken, overdreven preventiemaatregelen en disproportionele controle van zogenaamde risicogroepen (bijv. jeugd, migranten). Moet buurtpreventie in dit verband worden gezien als de zoveelste loot aan de stam van een zich uitdijende controlecultuur? Of is het een nuttig verlengstuk van het toezicht- en opsporingsapparaat in Nederland wat bovendien het zelf-organiserend vermogen van burgers in wijken versterkt? Een verwant thema is dat informele sociale controle in het huidig tijdsgewricht van 'mondige burgers' (Van den Brink, 2002) niet meer automatisch wordt geaccepteerd. Nu tegelijkertijd het toezicht op burgers door burgers via de inzet van buurtpreventieteams toeneemt, is het extra relevant om na te gaan hoe die sociale controle gestalte krijgt. Welke normen hanteren buurtwachten zelf als het gaat om de kwaliteit van en gewenst gedrag in de openbare ruimte? Wanneer kenmerken zij een bepaalde handeling of persoon als 'verdacht', of een situatie als 'onveilig'? Tot slot kan men – gezien het formele gewelds- en opsporingsmonopolie van de overheid – de vraag opwerpen hoeveel ruimte vrijwillige buurtwachten zouden moeten krijgen. In hoeverre creëren buurtwachten hun eigen noodzakelijkheid? Genereert hun inzet een gestaag groeiende categorie van ontoelaatbare gedragingen? En hoe groot is bijvoorbeeld het risico van disproportionele controle van specifieke groepen?³

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

³ Ook de onzekere grens tussen burgerrechten en eigenrichting, en het geweld- en opsporingsmonopolie van de overheid is een thema. Een in het oog springende ontwikkeling van de afgelopen jaren is de flexibeler houding tegenover het gebruik van geweld door burgers (Van Noije, 2012: 206-207). De recente aanmoediging van overheidszijde tot zelfverdediging en burgermoed kunnen eigenrichting in de hand werken. Maar omdat de gemiddelde burger niet bekend is met de juridische voorwaarden van noodweer, heterdaad, proportionaliteit en subsidiariteit, zal dit niet altijd tot rechtmatig handelen leiden. Het spreekt voor zich dat buurtwachten zich in dit verband juridisch gezien in een onzekere ruimte bewegen: enerzijds wordt van hen verwacht dat zij door hun optreden een actieve bijdrage leveren aan de lokale veiligheid, anderzijds is hun handelingsruimte beperkt. Hoe gaan zij hiermee om? Welk mandaat kan er redelijkerwijs aan buurtwachten worden gegeven? En in hoeverre is het in dit verband geoorloofd politieke en justitiële informatie door te spelen aan burgers?

1.3. Methoden van onderzoek

Dit onderzoek hanteert een mixed methods benadering. Naast observaties bij lokale teams (kwalitatieve deel) zijn landelijke cijfers verzameld over buurtwachten in Nederland om een beeld te krijgen van hun omvang, ruimtelijke spreiding en ontwikkeling (kwantitatieve deel).

Kwalitatieve deel: casussen uit de praktijk

Het kwalitatieve deel van dit onderzoek bestaat uit observaties van vijf verschillende buurtpreventieteams in de steden Rotterdam en Tilburg en in de Noord-Brabantse plaats Almkerk. In Rotterdam betreft het teams in de wijken Tarwewijk, IJsselmonde en Ommoord, in Tilburg de wijk De Reeshof en in Almkerk de Molenwijk. Het betreffen wijken met een verschillende sociale status naar inkomens- en opleidingsniveau en criminaliteitsniveau (zie SCP, 2012b). De Tarwewijk (team burgerblauw) representeert een lagere statuswijk, IJsselmonde (team Hordijkerveld) een buurt op het kantelpunt en Ommoord (team Kruidenbuurt) een middenklasse-wijk. Ook de Vinex-wijk De Reeshof in Tilburg en de Molenwijk in Almkerk gelden als een (hogere) middenklasse-wijk. Voor het onderzoek is deze wijkgradatie naar sociale status belangrijk. Het ligt in de rede dat buurtpreventie anders functioneert al naar gelang de omgeving waarin zij opereert. De focus, het functioneren en impact van buurtwachten zal deels afhankelijk zijn van de mate van criminaliteit en wanorde in de wijk en het vertrouwen dat bewoners hebben in ondersteunende instanties, hetgeen eveneens doorgaans varieert naar wijkstatus (Verwer & Walberg, 2012; Van Dijk & Koekkoek, 2011) ⁴.

De methoden van onderzoek per locatie betroffen observaties, interviews en een deel deskresearch (raadpleging van relevante lokale documentatie zoals beleidsstukken of correspondentie). Het veldwerk had plaats in de periode september 2014 tot en met juni 2015. Middels de observaties zijn gegevens verzameld over de werkwijze van de teams, hun praktisch handelen en beslissingen op straatniveau, hun interactie met overige bewoners en de communicatie over en weer met professionele instanties. In Rotterdam en Tilburg is bij elk team twee keer meegelopen met een buurtpatrouille, en zijn interviews afgenomen. In Almkerk was mee-patrouilleren niet mogelijk aangezien het Molenwijkse team zich ten tijde van het onderzoek in de opstartfase bevond. In de Molenwijk zijn wel interviews gehouden met betrokkenen en is de openingsplechtigheid van het buurtpreventieteam bijgewoond.

Van elke patrouille is gedetailleerd verslag gemaakt via *thick description* (zie Geertz, 1973). Voor, tijdens en na de patrouilles hadden bovendien tal van informele observaties en gesprekken plaats met buurtpreventieleden (o.a via de methode van *walking interviews* zie Evans & Jones, 2011). Daarnaast hadden soms informele gesprekken plaats met niet-preventieleden (bewoners) op straat. Al

⁴ Ook de internationale literatuur maakt duidelijk dat een onderscheid naar wijktypen zinvol is. Vergelijkend onderzoek van McConville en Shepherd (1992) onder bewoners van drie verschillende politiedistricten in Groot-Brittannië, suggereert dat het draagvlak voor een buurtwacht groter is in middenklasse-wijken met relatief lage niveaus van objectieve en subjectieve veiligheid. Hope (1995) vond dat in de 'echte' probleemwijken (*high-crime areas*), bewoners minder bereid zijn een buurtwacht te organiseren. Volgens Hope wordt dit deels veroorzaakt door het relatief lage vertrouwen dat bewoners in dergelijke wijken doorgaans hebben in elkaar en in buurtinstanties. Liddle en Gelsthorpe (1994) benadrukken dat niet zonder meer verwacht kan worden dat bewoners in kwetsbare gebieden zich aanmelden voor een buurtwacht. Ook zij wijzen op het hoge niveau van vertrouwen in lokale instanties dat hiervoor is vereist. Tot slot zijn er aanwijzingen dat in sommige wijktypen de inzet van buurtwachten het veiligheidsgevoel van bewoners negatief kan beïnvloeden (Skogan, 1990). Mogelijk geeft — onder vooralsnog onbekende omstandigheden — de zichtbare aanwezigheid van buurtwachten andere bewoners een gevoel van kwetsbaarheid of bevestigt het in notoire achterstandswijken het beeld van de 'probleebuurt' (vgl. Laycock en Tilly, 1995). Dergelijke onbedoelde en onwenselijke neveneffecten kunnen eventuele feitelijke reducties van criminaliteit natuurlijk ondermijnen, en door zowel hogere als lagere sociale statuswijken te onderzoeken wordt hierover meer duidelijkheid verkregen.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

deze informatie is in het onderzoek meegenomen. Hoewel het primaat van de interviews bij de vrijwilligers zelf lag, zijn voor het onderzoek soms ook professionals in de wijk gesproken om te inventariseren wat hun strategie is ten aanzien van buurtpreventie. Dit betroffen bijvoorbeeld ambtenaren of politieagenten. Naast de observaties en *walking interviews* zijn formele diepte-interviews afgenomen met leden van de buurtpreventieteams volgens het principe van een half-gestructureerd interview. Van elk team zijn minstens drie vrijwilligers geïnterviewd. Deze interviews zijn gestructureerd op basis van een topiclijst, waarbij – gegeven de centrale onderzoeksvraag – verschillende thema's zijn behandeld. In de interviews is onder meer de motivatie van de respondent behandeld, hoe zij hun bijdrage aan de veiligheid in de wijk zien, wat hun draagkracht is als buurtpreventielid en hoe de interactie verloopt met professionele instanties zoals de politie.

De observaties (de *everyday practices*, Wood, 2012) van de teams verleenden voor een belangrijk deel de input voor de interviews. Al met al is getracht zo informatierijk mogelijke cases te beschrijven. Hoewel bij casusbeschrijvingen contextafhankelijke kennis en rijkdom aan details centraal staan, is het wel degelijk mogelijk om op basis van cases algemene conclusies te trekken of theorieën te testen en/of te weerleggen (Flyvbjerg, 2006). Vooral als verschillende cases in hun onderlinge samenhang worden gezien ontstaan door de 'kracht van het voorbeeld' (Engbersen & Voogd, 2013) en de contextuele kennis mogelijkheden voor generalisatie.

Kwantitatieve deel: inventarisatie landelijke cijfers over buurtpreventie

Voor dit onderzoek is tevens in kaart gebracht hoeveel buurtwachten in Nederland actief zijn, op wiens initiatief de teams zijn opgericht (overheid en/of bewoners), wanneer ze zijn opgericht, in hoeverre zij actief patrouilleren (en zo ja, hoe vaak) en op welke problematiek zij zich richten. De gegevens zijn verworven via een beknopte enquête onder gemeenten die is uitgezet tussen november 2014 en januari 2015. De vragenlijst is ingevuld door gemeentefunctionarissen die zicht hebben op het thema zoals medewerkers openbare orde en veiligheid, coördinatoren van wijkveiligheidsoverleggen of ambtenaren die burgerinitiatieven ondersteunen. Ontbrekende informatie over buurtpreventie in specifieke gemeenten is zoveel mogelijk opgezocht via deskresearch en internet- en mediaberichtgeving (bijv. websites van de teams zelf). De inventarisatie heeft informatie opgeleverd over buurtpreventie in 340 Nederlandse gemeenten, neerkomend op een landelijke 'dekking' van 85%. De gegevens zijn integraal verwerkt in een statistisch databestand. In het databestand zijn met het oog op secundaire analyses tevens achtergrondvariabelen (afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek) opgenomen zoals de mate van stedelijkheid en omvang van de gemeente alsook het gemiddelde opleidings- en inkomensniveau per gemeente.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

1.4. Leeswijzer

Dit rapport moet worden gelezen als een aanzet tot verdere kennisontwikkeling over buurtpreventie in Nederland; hoe deze vorm van burgerparticipatie zich verhoudt tot leefbaarheidsvraagstukken op lokaal niveau en wat de rol van de burger is of zou moeten zijn in (gemeentelijk) veiligheidsbeleid. De rapportage van het veldwerk heeft een etnografische signatuur. Het doet zo beeldend mogelijk verslag van wat er plaatsheeft op straat en in de praktijk. Gebeurtenissen tijdens de patrouilles en ervaringen van vrijwilligers worden dan ook veelvuldig toegelicht met concrete casuïstiek en citaten.

Het eerste deel van dit rapport vervolgt met een hoofdstuk over eerder onderzoek naar buurtwachten. In Nederland is vooral een recente inventarisatie van Van der Land uit 2012 (gepubliceerd in 2014) relevant. Daarnaast is een kleinschalig onderzoek van Van Eijk (2013) beschikbaar en schreven enkele studenten in het hoger onderwijs scripties over het onderwerp, zij het elk met een specifieke focus. In het buitenland is de *Neighbourhood Watch* al decennia onderwerp van criminologische studie. De meeste van deze studies zijn echter louter gericht op de effectiviteitsvraag; in hoeverre draagt buurtpreventie bij aan lagere niveaus van criminaliteit? Het hoofdstuk bespreekt hiervan de voornaamste resultaten.

Hoofdstuk 3 presenteert landelijke cijfers over buurtpreventie die in het kader van dit onderzoek zijn verzameld. Het hoofdstuk geeft een overzicht van hoeveel teams in Nederland actief zijn, op welke problematiek zij zich richten, op wiens initiatief de teams zijn opgericht (overheid en/of bewoners), en wanneer ze zijn opgericht. Daarbij is tevens in kaart gebracht hoeveel teams patrouilleren. Deze gegevens worden in verband gebracht met achtergrondvariabelen zoals de mate van stedelijkheid en omvang van de gemeente alsook het gemiddelde opleidings- en inkomensniveau per gemeente. Bestaat er een verband tussen de ruimtelijke en demografische kenmerken van een gemeente en buurtpreventie?

Om een maatschappelijk fenomeen als buurtpreventie echt goed te onderzoeken is veldwerk nodig. Deel II behandelt vier casussen uit de praktijk. Er wordt uitgebreid verslag gedaan van respectievelijk het Burgerblauwteam in de Tarwewijk (H4), het Buurtpreventieteam Kruidenbuurt (H5), het Team Hordijkerveld (H6), het Buurtpreventieteam V-buurt in de Reeshof (H7). Elk hoofdstuk kent een overeenkomstige structuur. Het start steeds met een karakterisering van de buurt en situatieschets van het team om vervolgens verslag te doen van de praktijk op straat (patrouilles) en de ervaringen van betrokkenen. Omwille van privacy- en veiligheidsredenen zijn de namen van alle genoemde betrokkenen gefingeerd.

Het rapport eindigt met een conclusie- en reflectiedeel. Hoe kan de opkomst en populariteit van buurtpreventie in Nederland worden geduid? Wat is de invloed en impact van de teams? Tevens zal in dit deel kritisch worden gewogen hoe vrijblijvend buurtpreventie is. Moet het worden gezien als het zoveelste kenmerk van een onwenselijke en zich uitdijende controlecultuur? Of is buurtpreventie een nuttig verlengstuk van het toezicht- en opsporingsapparaat in Nederland? Met deze twee tegenpolen en de resultaten van de studie in het achterhoofd, worden aandachtspunten geformuleerd voor de overheid en actieve burgers.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

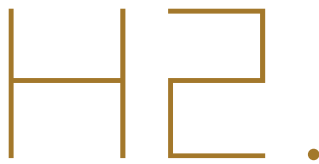
- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Eerder onderzoek naar buurtpreventie

2.1. Nederlands onderzoek naar buurtwachten

Inventarisatie Van der Land (2012)

Vergeleken met andere veiligheidsarrangementen zoals de politie of particuliere beveiliging, is er in Nederland nog weinig sociologisch, criminologisch of beleidsmatig onderzoek gedaan naar buurtpreventie. Het enige formele beleidsonderzoek op dit terrein is afkomstig van Van der Land (2014), die zelf consequent de term 'buurtwachten' hanteert. In opdracht van het fonds Politie & Wetenschap deed hij in eerste instantie een poging het aantal buurtwachten in Nederland te inventariseren. Via een zoektocht op internet en een survey onder de gebiedsgebonden politie kwamen uiteindelijk 122 buurtwachten naar voren waarvan kon worden bevestigd dat zij in 2012 werkelijk bestonden. In tweede instantie verkennde Van der Land aan de hand van 43 interviews bij 16 verschillende teams het spanningsveld tussen autonomie van buurtpreventie als uiting van actief burgerschap en instrumentalisering van de teams door de overheid. Gezien het karakter van de opdrachtgever lag daarbij het accent op 'de burger' als institutionele partner in het vergroten van het probleemoplossend vermogen van de politie. Van der Land keek onder meer naar hoe het actieve burgerschap van de buurtwachten zich verhoudt tot de taakstellingen van politie en (lokale) overheid op het gebied van de openbare veiligheid.

Op basis van de interviews concludeert Van der Land dat hun actieve inzet de buurtpreventieleden een gevoel van daadkracht geeft, zij het vooral op het terrein van overlast en minder op criminaliteit. Ook menen de buurtwachten dat andere bewoners door hun aanwezigheid alerter en waakzamer worden, bijvoorbeeld doordat zij meer meldingen doen of de woning beter beveiligen, en dat buurtwachten het gevoel hebben bij te dragen aan de 'collectieve zelfredzaamheid' van een wijk. Dit laatste houdt in dat door de aanwezigheid van buurtwachten andere bewoners het gevoel krijgen dat de buurt als geheel meer grip krijgt op sociale onveiligheid. Veel buurtwachten noemen positieve effecten op de sociale samenhang, sociale controle en de zelfredzaamheid. Als burgers elkaar (her)kennen, elkaar goed in de gaten houden en op eigen kracht opereren, kan dit op zijn beurt de publieke veiligheid in de buurt vergroten, zo bleek hun inschatting. Buurtwachten kunnen zo naar eigen zeggen ook op een indirecte manier, door de informele sociale controle in een buurt te stimuleren, bijdragen aan de veiligheid in een buurt.

Van der Land stuitte ook op enkele (mogelijk) negatieve gevolgen van buurtwachten. De kritische geluiden waren echter vooral afkomstig van formele instanties zoals gemeentefunctionarissen en wijkagenten. Hoewel men in het onderzoek zelf geen voorbeelden vond van vormen van geweld of georganiseerde expliciete uitsluiting van andere bewoners, bestaan er bij deze instanties zorgen dat buurtwachten zich mogelijk zullen bedienen van geweld, en dat dat geweld zich zou kunnen richten op specifieke bevolkingsgroepen. Als in een buurt met een florerend systeem van informele sociale controle een aantal burgers met

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

regelmaat het doelwit is van burgersurveillance, stelt Van der Land, neemt de kans toe dat deze burgers worden gestigmatiseerd. Onafhankelijk van hun feitelijke handelen kunnen zij geïnclassificeerd worden als 'slechte' medebewoners. Als zij dan stelselmatig de focus zijn van een buurtwacht, kan daardoor de spanning in de buurt toenemen. Volgens Van der Land ligt stigmatisering van jongeren in dit geval nog het meest voor de hand omdat in zijn onderzoek ervaren overlast van jongeren de meest genoemde aanleiding bleek voor buurtwachten om actief te worden. Van der Land kan echter alleen *vermoeden* dat deze dynamiek zich in een aantal buurten zou kunnen voordoen. Uit de interviews in zijn eigen onderzoek, die vooral plaats hadden met actieve deelnemers en met wijkagenten, kwamen hiervan in elk geval geen gevallen naar voren. Het blijft dus bij vermoedens omdat Van der Land zich beperkte tot interviews met de buurtwachten zelf en er niet op grote schaal met medebewoners is gesproken of observaties zijn gedaan van hun feitelijke handelen op straat en beslissingen in de praktijk. Een verwant punt waar Van der Land in dit verband voor waarschuwt is de provocatie van bepaalde bewoners. Vooral onder de meer instrumenteel ingestelde buurtwachten (de 'oren en ogen' van de politie) zijn andere bewoners niet altijd gediend van die extra zintuigen van politie en/of gemeente in de vorm van (over) controlerende bewoners. Een dergelijke 'tragiek van goede bedoelingen' (vgl. hier Twist & Verheul, 2010) doet zich bijvoorbeeld voor als spanningen in de buurt door confrontaties van buurtwachtleden met overlastgevers toenemen in plaats van afnemen omdat de aangesprokene zich geprovoceerd voelen, zo meent Van der Land.

Tot slot kwam in een aantal interviews een pervers effect als een onbedoeld gevolg naar voren; de mogelijke toename van onveiligheidsgevoelens in plaats van een verwachte afname. Sommige wijkagenten geven aan dat niet alle buurtbewoners zich veiliger zijn gaan voelen door de buurtwacht (vgl. Crawford, 1998). Een onbedoeld en ongewenst gevolg van buurtwachten is dat met name die bewoners die de buurtwacht niet kennen zich nog wel eens *minder* veilig zouden kunnen gaan voelen, omdat latente onzekerheden over de buurt en hun angst voor mogelijk slachtofferschap bevestigd worden door de aanwezigheid van een aan de overheid/politie gelieerde buurtwacht. In een dergelijke situatie wordt de buurt geïnclassificeerd als een onveilige omgeving om in te wonen. Volgens Van der Land kan daardoor niet alleen het gevoel van veiligheid afnemen, het kan zelfs leiden tot minder inzet op het gebied van veiligheid, wat op termijn zelfs tot 'functionele ontwrichting' van de wijk zou kunnen leiden, in plaats van meer collectieve zelfredzaamheid. Doch opnieuw, zo benadrukt Van der Land, blijft het bij vermoedens en biedt zijn eigen onderzoek hier geen concreet empirische aanwijzingen voor.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Uit het onderzoek van Van der Land is dus moeilijk op te maken hoe reëel bepaalde verwachte positieve effecten of gevreesde negatieve gevolgen van buurtpreventie zijn aangezien hij zich vooral moest baseren op interviews. We zullen echter zien dat verschillende observaties in het kader van onderhavige studie ruchtbaarheid geven aan de door Van der Land geïdentificeerde positieve en negatieve potenties van buurtpreventie.

Van Eijk: veiligheidsbeleving van buurtpreventieleden

Ook Van Eijk (2013) deed een verkenning naar buurtwachten, zij het kleinschaliger dan Van der Land en met een specifieke focus. Van Eijk gebruikte de buurtwacht als casus om meer zicht te krijgen op het fenomeen 'veiligheidsbeleving' en waardoor dit beïnvloed wordt. In hoeverre verhoogt actieve participatie in buurtwachten het veiligheidsgevoel van de participanten? Het onderzoek van Van Eijk leverde een geschakeerd beeld op. Diepte-interviews met 21 participanten van vijf buurtwachten in Den Haag (o.a. de Schilderswijk) lieten zien dat door participatie in een buurtwacht de veiligheidsbeleving zowel positief als negatief kan

veranderen, waarbij contacten met medebewoners, informatie over veiligheidsproblemen en de ervaren doelmatigheid allemaal een rol spelen. Participatie in buurtpreventie bleek vooral te leiden tot een meer genuanceerde veiligheidsbeleving. Verschillende beïnvloedende factoren die worden genoemd in eerder onderzoek naar veiligheidsbeleving – zoals blootstelling aan onveilige situaties, informatie over criminaliteit, contacten, conflicten, doelmatigheid – bleken in het onderzoek van Van Eijk allemaal en gelijktijdig de veiligheidsbeleving van participanten te veranderen, soms in één richting (vooral positief of negatief), maar in andere gevallen ook in tegenstrijdige richtingen. Dat zelfs individuen tegenstrijdige visies hebben op veiligheid, onderstreept volgens Van Eijck de kritiek van anderen dat het versimpelen van veiligheidsbeleving tot ‘positief’ of ‘negatief’ of een cijfer een zeer beperkte weergave van de realiteit is.

Scripties over buurtpreventie⁵

Tot slot zijn enkele scriptieonderzoeken van studenten in het hoger onderwijs beschikbaar die zich direct dan wel indirect richten op buurtpreventie. Boutasmit (2012) deed net als Van Eijk onderzoek in de Haagse Schilderswijk, waarbij hij de inzet en impact van Marokkaanse buurtvaders vergeleek met de inzet van het lokale buurtpreventieteam. Zijn veldwerk suggereert dat Marokkaanse buurtjongeren meer sympathie kunnen opbrengen voor Marokkaanse buurtvaders dan voor overwegend autochtone buurtpreventieteams. Uit de interviews die Boutasmit hield met de jongeren (N=20) rijst het beeld van begripvolle buurtvaders tegenover chicanerende buurtwachten. Daarbij lijken gedeelde culturele aspecten soms een positieve invloed uit te oefenen op het gedrag van de jongeren. Door andere manieren van aanspreken door de buurtvaders en een nauwkeuriger interpretatie van collectief gedrag van Marokkaanse jongeren in de publieke ruimte, weten zij beter tot de jongeren door te dringen dan de autochtone buurtwachten, zo concludeert Boutasmit. Maar tegelijkertijd gaven verscheidene jongeren in de interviews aan dat een gedeelde achtergrond geen rol speelde in een eventuele aanpassing van hun gedrag.

Van Essen (2015) deed in opdracht van de samenwerkende gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem (Noord-Brabant) een ‘tussentijdse evaluatie’ naar het buurtpreventiebeleid van de drie gemeenten. Van Essen hield interviews met de projectleden, de buurtpreventiecoördinatoren en de betrokken wijkagenten. Daarnaast analyseerde hij uitkomsten van de tweejaarlijkse Enquête Leefbaarheid en Veiligheid van de drie gemeenten. Hoewel alle partijen het project als zeer positief ervaren, vond Van Essen dit positieve gegeven niet terug in de uitkomsten van de veiligheidsenquête. Er was althans geen cijfermatig verschil qua criminaliteit of veiligheid met wijken die geen buurtpreventie hebben. Enkel de meldingsbereidheid richting de politie was aantoonbaar verbeterd. Ook vond Van Essen dat de waardering voor de gemeente en de politie waren gestegen in de buurtpreventiewijken. In zijn rapportage waarschuwt Van Essen voor enkele ‘externe invloeden’. Zo blijken de buurtpreventieprojecten sterk afhankelijk van de inzet van individuele personen, zoals actieve bewoners, betrokken wijkagenten en enthousiaste ambtenaren.

Uiteindelijk trekt Van Essen de enigszins nuchtere conclusie dat de effectiviteit van het buurtpreventiebeleid van de drie gemeenten ‘zeer beperkt’ is, hoewel hij die conclusie vooral baseert op de cijfers van de leefbaarheidsenquête, waaruit blijkt dat wijken met buurtpreventie nauwelijks verschillen van wijken zonder buurtpreventie. Volgens Van Essen zelf werd het feit dat hij weinig concrete

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

⁵ Ook de masterscriptie *Waakzame burgers* van Joni van Leeuwen (2012) verdient vermelding. Haar resultaten worden hier echter niet apart besproken omdat dit onderzoek onderdeel uitmaakte van het bredere VU-onderzoek van Van der Land.

cijfermatige effecten vond, waarschijnlijk veroorzaakt doordat het leefbaarheidsniveau in de drie gemeenten al bovengemiddeld hoog is. Onder bewoners blijkt evenwel 'geen structurele behoefte te liggen voor meer veiligheid en leefbaarheid', zo stelt Van Essen, hoewel onduidelijk blijft waar hij die bevindingen op baseert aangezien medebewoners (dat wil zeggen, niet-preventieleden) geen onderdeel uitmaakten van zijn onderzoek.

Het meest recente scriptieonderzoek komt van Akkermans die het effect onderzocht van WhatsApp-groepen op het aantal woninginbraken in Tilburg (zie Akkermans & Vollaard, 2015). Het WhatsApp-project in de gemeente Tilburg omvat een initiatief waarbij burgers, gemeente en politie samenwerken om door middel van het communicatiemiddel WhatsApp informatie uit te wisselen en op die manier woninginbraken tegen te gaan. Let wel: het onderzoek van Akkermans richtte zich uitsluitend op het effect van deze 'passieve', informatieve functie van buurtpreventie en niet op patrouillerende buurtwachten. Akkermans analyseerde inbraakcijfers in 35 Tilburgse buurten. Voor het onderzoek kon echter geen klassiek experimenteel model worden gebruikt waarbij willekeurig in de helft van buurten WhatsApp wordt geïntroduceerd en in de andere helft van buurten niet. Niettemin kon Akkermans het causale effect van het project schatten doordat de wijze waarop de groepen in Tilburg zijn geïmplementeerd veel weg had van een experiment. Alle 35 in het onderzoek betrokken buurten kregen uiteindelijk de interventie maar op verschillende momenten (zomer 2014 tot voorjaar 2015), en het moment van introductie voor een buurt werd grotendeels willekeurig bepaald. Ook kon het afzonderlijke effect van het WhatsApp-project enigszins worden geïsoleerd doordat de startdata van andere bepalende gemeentelijke anti-inbraakmaatregelen zoals hotspot-beleid en informatieprojecten ruim voor de introductiemomenten van de WhatsApp-groepen lagen. Uit de berekeningen blijkt dat er zich na introductie van WhatsApp een significante daling van het aantal inbraken voordoet, gemiddeld liefst 40 procent, en dat die daling ten opzichte van het introductiemoment langdurig aanhoudt. Akkermans en Vollaard geven in hun onderzoeksrapportage een aantal mogelijke verklaringen voor de sterke afname. Vooral het feit dat in de praktijk veel inbraken worden gepleegd door lokale inbrekers maakt het volgens de auteurs aannemelijk dat een groot deel van hen dus op de hoogte is van de aanwezigheid van WhatsApp-groepen in buurten, hetgeen doet vermoeden dat het afschrikeffect een belangrijke rol speelt.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

2.2. Buitenlands onderzoek naar de *Neighbourhood Watch*

In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk wordt al sinds de jaren tachtig onderzoek verricht naar de *Neighbourhood Watch* (NW), ook wel *Block Watch* genoemd. Dit Angelsaksische onderzoek beperkt zich evenwel goeddeels tot cijfermatig effectiviteitsonderzoek. Dat wil zeggen, het is vrijwel uitsluitend gericht op de vraag of NW bijdraagt aan lagere criminaliteits- of overlastniveau's, en schenkt nauwelijks aandacht aan de diepere mechanismen of werking van NW in de praktijk. Het voert te ver om alle gedane evaluaties hier apart te bespreken, maar enkele meta-analyses bieden overzicht (vgl. hier Lub, 2013: 84-89).

Een van de eerste Amerikaanse reviews is van Titus (1984), die de resultaten van veertig 'community crime prevention programs' samenvatte. De meerderheid van de evaluaties was uitgevoerd door politiedepartementen en analyseerde data van de lokale politie. Vrijwel alle evaluaties lieten zien dat gebieden met buurtwachten een relatief lager niveau van criminaliteit lieten zien na inzet van de buurtwachten. Echter, Titus beschrijft de meeste evaluaties als 'zwak' in termen van hun interne validiteit en controle voor alternatieve verklaringen voor dit

positieve effect. Een literatuuronderzoek van Husain (1990) naar buurtwachtprojecten in het Verenigd Koninkrijk nam de resultaten van negentig evaluaties onder de loep. Husain concludeert hieruit dat er weinig bewijs bestaat dat NW daadwerkelijk criminaliteit kan voorkomen. De evaluaties waren van te wisselende kwaliteit en in veel gevallen bleek het onzeker of positieve effecten konden worden toegeschreven aan de buurtwacht. Een veel geciteerde review komt van Sherman (1997) in de Verenigde Staten (zie ook Sherman & Eck, 2002). Om de effectiviteit van NW na te gaan, selecteerde men louter evaluaties die gebruikmaakten van experiment- en controlegebieden. Door dit strenge criterium leverde het overzicht slechts vier bruikbare studies op. De resultaten van die studies waren in het algemeen negatief: men signaleerde geen aantoonbaar effect in reducties van criminaliteit en soms trad zelfs een averechts effect op ten aanzien van het veiligheidsgevoel van bewoners. Met andere woorden, bewoners voelden zich onveilig na de totstandkoming van buurtwachten. Volgens Sherman vormt het bovendien een probleem dat juist in de wijken die een buurtwacht het hardst nodig zouden hebben, dat wil zeggen de 'echte' probleemwijken, bewoners nauwelijks bereid zijn er een te organiseren (vgl. Hope, 1995).

Een recentere en completere meta-analyse op dit terrein komt van Bennett, Holloway en Farrington (2006; 2008). Bennett e.a. verzamelden al het beschikbare Engelstalige onderzoek naar de *Neighbourhood Watch*. Doel van de studie was het effect ervan nauwkeuriger te kwantificeren. Men selecteerde de studies op basis van een drietal criteria: het type interventie, het type resultaat en het type evaluatie. Alleen de studies die NW als eigenstandige interventie hadden geëvalueerd, kwamen in aanmerking. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar is het niet. Veel buurtwachten zijn onderdeel van bredere wijkveiligheidsprogramma's. Dit maakt het doorgaans lastig om uitspraken te doen over het effect van de NW als afzonderlijke maatregel. Mogelijk heeft overlapping van de NW met andere interventies uitkomsten van eerdere reviews over de NW beïnvloed (het methodologische probleem van 'interferentie'). Bennett e.a. wilden dit in hun analyse voorkomen. Voor het type resultaat richtte men zich op indicatoren van objectieve veiligheid: overtredingen gericht tegen bewoners (bijv. straatroof, geweld), criminaliteit tegen woningen (inbraak) en straatcriminaliteit (bijv. drugshandel). Subjectievere indicatoren als onveiligheidsgevoelens van bewoners of het vertrouwen in de politie liet men buiten beschouwing. De analyse resulteerde in 43 bruikbare evaluaties, gepubliceerd in 19 studies.

Figuur 1 geeft de resultaten weer van de meta-analyse. Het laat zien dat 15 evaluaties een Odds Ratio (OR) hadden van groter dan 1. Dit duidt op een positief effect in het experimentgebied, dat wil zeggen minder criminaliteit of een grotere afname van criminaliteit dan in het controlegebied. Slechts 3 evaluaties hadden een OR lager dan 1, wat duidt op een negatief effect van de *Neighbourhood Watch*. Het gewogen gemiddelde van de OR voor alle evaluaties tezamen was 1.36 (statistisch significant). Een OR van 1.36 betekent concreet dat bij de evaluaties die een positief resultaat laten zien, gemiddeld genomen de criminaliteit in de controlegebieden (waar geen NW plaats had) met 36 procent toenam ten opzichte van de experimentgebieden (waar wel NW plaats had), of met 26 procent meer afnam in het experimentgebied dan in het controlegebied (Bennett e.a., 2006: 451).

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

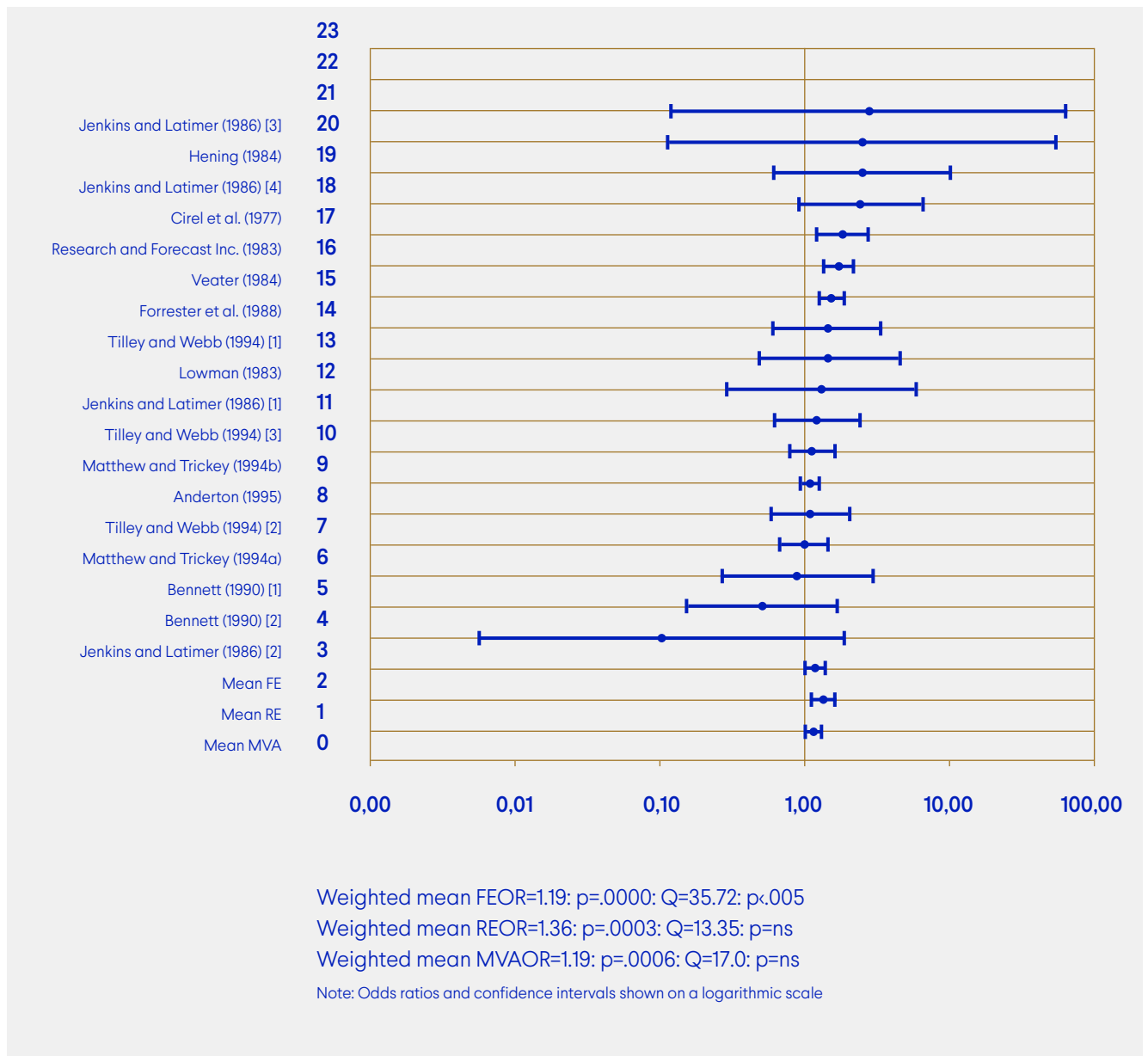
- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Figuur 1. De effectiviteit van *Neighbourhood Watch* uitgedrukt in gestandaardiseerde Odds Ratio (OR).

Bron: figuur van Bennett e.a., 2006, p. 450.

De meta-analyse van Bennett e.a. legt bloot dat buurtwachten kunnen bijdragen aan significante reducties in criminaliteit. Het pessimistische beeld over de *Neighbourhood Watch* van eerdere, beperktere overzichtsstudies zoals die van Sherman (1997), moet dus worden bijgesteld. Toch kunnen kwantitatieve meta-analyses – waarbij louter wordt gekeken naar óf de onderzochte maatregel in de meeste gevallen werkt – variaties in uitkomsten niet verklaren. Het blijft onduidelijk onder welke condities de NW (in)effectief is. Een blik op de gesloten hoog-laag diagrammen van figuur 1 leert immers dat de sterkte van het effect van de NW uiteen kan lopen, en soms zelfs overslaat naar een negatief resultaat. Om Bennett c.s. te citeren: 'It is not immediately clear why *neighbourhood watch* is associated with a reduction in crime.' (Bennett e.a., 2006: 454).

Wellicht hangt het succes van de buurtwacht af van de mate van criminaliteit in de wijk (laag, gemiddeld of hoog) en het vertrouwen dat bewoners hebben in ondersteunende instanties. Vergelijkend onderzoek van McConville en Shepherd (1992) onder bewoners van drie verschillende politiedistricten in Groot-Brittannië,

suggereert dat het draagvlak voor een *Neighbourhood Watch* groter is in middenklasse-wijken met relatief lage niveaus van objectieve en subjectieve veiligheid. Voor een buurtwacht is in dergelijke gebieden echter weinig eer te behalen in termen van een verbetering van de leefbaarheid. Hope (1995) vond in dit verband dat in de 'echte' probleemwijken (*high-crime areas*), bewoners nauwelijks bereid zijn een NW te organiseren. Volgens Hope wordt dit deels veroorzaakt door het relatief lage vertrouwen dat bewoners in dergelijke wijken doorgaans hebben in elkaar en in buurtinstanties (zie voor een soortgelijke argumentatie Van Dijk & Koekkoek, 2011: 20). Liddle en Gelsthorpe (1994) benadrukken dat niet zonder meer verwacht kan worden dat bewoners in kwetsbare gebieden zich aanmelden voor een buurtwacht. Men wijst vooral op het hoge niveau van vertrouwen in lokale instanties dat hiervoor is vereist, met name het vertrouwen in de politie. Het welslagen van een NW is volgens Liddle en Gelsthorpe namelijk niet alleen een zaak van burgers, maar vereist toewijding van alle betrokken wijkinstanties op verschillende niveaus. Mede omdat buurtwachten niet altijd geëquipeerd zijn om gesignaleerde wijkproblemen zelf op te lossen.

Het zou ook kunnen dat positieve resultaten van de NW in de analyse van Bennett c.s. voortkomen uit een lichte selectiebias. Mogelijk hebben wijken met assertievere bewoners of een sterkere sociale infrastructuur een grotere kans om geselecteerd te worden voor een buurtwacht-aanpak. Deze voorsprong in *human capital* – hoe beperkt ook – zou een deel van het positieve effect in het experimentgebied kunnen verklaren (zie voor een discussie over *selection biases* Wilson e.a., 2006). Bedenk dat in het onderzoek van Bennett e.a. slechts 11 van de 43 evaluaties een onderbouwde koppeling konden maken tussen experiment- en controlegebied op basis van overeenkomstige wijkkenmerken. En zolang cruciale variabelen van experiment- en controlegebied, uitgezonderd de onderzochte maatregel, niet helemaal gelijk kunnen worden getrokken, kunnen alternatieve verklaringen voor gevonden effecten nooit helemaal worden weggestreept.

Daar komt bij dat de meta-analyse van Bennett e.a. louter een positieve invloed van de NW rapporteert op *feitelijke* criminaliteit. Aspecten van subjectieve veiligheid liet men buiten beschouwing. Er zijn echter aanwijzingen dat de inzet van de NW het veiligheidsgevoel van bewoners negatief kan beïnvloeden (Skogan, 1990; McConville & Shepherd, 1992). Mogelijk geeft – onder vooralsnog onbekende omstandigheden – de zichtbare aanwezigheid van buurtwachten andere bewoners een gevoel van kwetsbaarheid of bevestigt het in notoire achterstandswijken het beeld van de 'probleembuurt', waarvoor ook het eerder aangehaalde Nederlandse onderzoek van Van der Land aanwijzingen verschafte (vgl. Laycock & Tilly, 1995). Dergelijke onbedoelde en onwenselijke neveneffecten relativiseren het aantoonbare succes van de NW in de reductie van *feitelijke* criminaliteit.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

2.3. Conclusies

Onderzoek naar buurtpreventie in Nederland staat nog in de kinderschoenen. Het schaarse onderzoek dat er is, heeft evenwel meer dan het Angelsaksische onderzoek oog voor maatschappelijke thema's, zoals de invloed van buurtpreventie op veiligheidsbeleving, interacties van buurtwachten met andere instituties en de mogelijk perverse gevolgen van burgertoezicht. De verkenning van Van der Land uit 2012 signaleert zowel positieve als negatieve potenties van buurtpreventie. Andere bewoners worden mogelijk alerter op veiligheidsrisico's door de aanwezigheid van buurtwachten en er zijn aanwijzingen dat buurtpreventie de collectieve zelfredzaamheid van een wijk versterkt. Tegelijkertijd brengt het mogelijk een aantal perverse gevolgen met zich mee zoals de toename van onveiligheidsgevoelens of stigmatisering van andere bewoners. Het veldwerk van Boutasmit suggereert dat buurtpreventie in probleemwijken voorwaar rekening dient te houden met sociale verhoudingen. Marokkaanse buurtjongeren bleken weinig sympathie te kunnen opbrengen voor de overwegend autochtone buurtpreventieteams. Uit de interviews die Boutasmit hield met de jongeren rijst het beeld van begripvolle buurtvaders tegenover chicanerende buurtwachten. De studie van Van Essen naar buurtpreventie op het platteland laat zien dat in gemeenten waar het leefbaarheidsniveau al bovengemiddeld hoog is (d.w.z. relatief weinig criminaliteit, hoge levensstandaard) buurtpreventie een licht positief effect kan hebben op de meldingsbereidheid van bewoners en relatie met de politie, maar het verder weinig bijdraagt aan het concrete veiligheidsniveau. In Tilburg registreerden Akkermans en Vollaart evenwel een significante en langdurige daling van het aantal woninginbraken na introductie van WhatsApp-groepen.

Niettemin kampt het beschikbare onderzoek naar buurtpreventie in Nederland, zoals vaker bij sociaal beleidsonderzoek, met een tekort aan casuïstieke informatie. Vrijwel alles wat we op dit moment weten van buurtpreventie komt van de rapportages van de betrokkenen zelf (vrijwilligers, coördinatoren, gemeentefunctionarissen, politieagenten). Hierdoor is moeilijk te achterhalen in hoeverre bepaalde informatie over de werking en sociale effecten van buurtpreventie berusten op feiten of beeldvorming. Deze methodologische handicap blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat Van der Land in zijn rapport vaak spreekt over 'vermoedelijke' effecten omdat hij gerapporteerde signalen of impressies over buurtpreventie niet *de facto* kon bevestigen door concrete casuïstiek.

Over het buitenlandse (Angelsaksische) onderzoek naar de *neighbourhood watch* kunnen we concluderen dat het zich vrijwel uitsluitend richt op de vraag of buurtwachten bijdragen aan lagere criminaliteitsniveaus (werkt het?), zonder aandacht te schenken aan de diepere mechanismen of sociale gevolgen ervan (hoe werkt het?). De meta-analyse van Bennett e.a. legt in dit verband bloot dat – in lijn met het onderzoek van Akkermans – gemiddeld genomen buurtwachten positief bijdragen aan reducties in criminaliteit. Dit effect kan echter lokaal variëren en onduidelijk blijft onder welke condities de *neighbourhood watch* optimaal rendeert.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Nationale cijfers over buurtpreventie

In dit onderzoek is geïnventariseerd hoeveel buurtpreventieteams in Nederland actief zijn per gemeente. Tevens is in kaart gebracht op welke problematiek zij zich richten, op wiens initiatief de teams zijn opgericht (overheid en/of bewoners), wanneer ze zijn opgericht, en in hoeverre zij actief patrouilleren, en zo ja, hoe vaak. De meeste gegevens hierover zijn verworven via een beknopte enquête onder gemeenten die is uitgezet tussen november 2014 en januari 2015, en verwerkt in een statistisch databestand (Databestand Buurtpreventie). De vragen zijn beantwoord door gemeentefunctionarissen die zicht hebben op het thema buurtpreventie zoals medewerkers openbare orde en veiligheid, coördinatoren van wijk- en veiligheidsoverleg of ambtenaren die burgerinitiatieven ondersteunen. Ontbrekende informatie over buurtpreventie in specifieke gemeenten is zoveel mogelijk opgezocht via deskresearch, internet en analyse van mediaberichtgeving. De inventarisatie heeft informatie opgeleverd over buurtpreventie in 340 Nederlandse gemeenten, neerkomend op een landelijke 'dekking' van 85%⁶ (zie tabel 1). In het databestand zijn met het oog op secundaire analyses tevens achtergrondvariabelen (afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek) opgenomen zoals de mate van stedelijkheid en omvang van de gemeente alsook het gemiddelde opleidings- en inkomensniveau per gemeente.

	Aantal gemeenten	Percentage
Geen buurtpreventie	190	47,3
Wel buurtpreventie	150	37,3
Totaal	340	84,6
Geen gegevens	62	15,4
Totaal	402	100

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Tabel 1. Distributie van gemeenten in Databestand Buurtpreventie.

3.1. Aantallen en ruimtelijke spreiding

661 verschillende teams

In 150 gemeenten in Nederland, neerkomend op bijna 40% van het totaal, is met zekerheid buurtpreventie actief. Voor elke gemeente is in kaart gebracht hoeveel afzonderlijke teams in het gebied actief zijn. 124 gemeenten konden hierover informatie verschaffen. Het blijkt dat in de 124 gemeenten met buurtpreventie in totaal 661 verschillende teams actief zijn. Dat is 5,5 keer zoveel teams als de inventarisatie Van der Land in 2012 kon bevestigen. Het gemiddelde aantal teams

per gemeente ligt rond de vijf. De gemeente met het hoogste aantal geverifieerde teams is Den Haag met 32 afzonderlijke buurtwachten. Het werkelijke aantal buurtwachten in Nederland ligt ongetwijfeld nog hoger aangezien we van 88 gemeenten hierover geen gegevens hebben.

Buurtpreventie meest prominent in Noord-Brabant

In de provincie Noord-Brabant is buurtpreventie het meest prominent vertegenwoordigd, op de voet gevolgd door Zuid-Holland. In Noord-Brabant rapporteren 43 gemeenten buurtpreventie, in Zuid-Holland 38. In de overige provincies ligt het aantal gemeenten met buurtpreventie beduidend lager. Toch kan hier niet automatisch uit worden afgeleid dat in Noord-Brabant en Zuid-Holland buurtpreventie populairder is dan in andere provincies. Deze provincies zijn immers ook de provincies met het hoogste aantal gemeenten. Toch lijkt er wel iets van een eigenstandige, regionale factor te bestaan. Noord-Holland, bijvoorbeeld, heeft bijna evenveel gemeenten als Noord-Brabant maar telt slechts 17 gemeenten met buurtpreventie. De oorzaak voor dit regionale verschil ligt waarschijnlijk in het feit dat in Noord-Brabant het aantal woninginbraken beduidend hoger ligt dan in Noord-Holland. Aangezien duidelijk zal worden dat woninginbraak de belangrijkste focus vormt van buurtpreventie (zie paragraaf 3.2.), is dit de meest voor de hand liggende verklaring voor het kwantitatieve verschil in buurtpreventie tussen de twee provincies⁷.

3.2. Focus van de teams

Taakstelling

Waar richten al die honderden buurtwachten in Nederland zich op? Van de 150 gemeenten met buurtpreventie verschaften 135 gemeenten hierover informatie. Omdat de focus van buurtpreventie zeer uiteen kan lopen en activiteiten in de praktijk vaak overlappen, is deze vraag in de enquête als open antwoordcategorie gesteld. Hiermee is tevens voorkomen dat we antwoorden rond dit thema te veel beperkten of stuurden. De antwoorden zijn vervolgens gecategoriseerd en numeriek verwerkt om patronen bloot te leggen. De gegeven antwoorden over de focus van de teams lopen uiteen van hele algemene omschrijvingen zoals 'verdachte zaken' en 'leefbaarheid en veiligheid' tot specifiekere omschrijvingen zoals 'woninginbraken', 'jeugdoverlast' tot zeer concrete omschrijvingen zoals 'fout geparkeerde voertuigen', 'veilige speeltuinen' en 'preventief controleren van achterpaden'.

Figuur 2 geeft de belangrijkste antwoordcategorieën weer. Verreweg de meest genoemde categorie als focus van buurtpreventie is woninginbraken (88), gevolgd door het bestrijden van algemene overlast (61) en verloedering (30). Jeugdoverlast (25) blijkt veel minder vaak een thema voor buurtpreventie. Aanspreken bij overlast wordt slechts in twee gevallen genoemd en ook het controleren van de openbare ruimte (6) en criminaliteitsbestrijding (9) blijken geen vigerende taakstellingen van buurtpreventie. Het interveniërende karakter van buurtpreventieteams moet op basis van deze cijfers dus enigszins worden gerelativeerd: buurtwachten zijn er niet actief op uit criminelen aan te houden of bewoners aan te spreken.

⁷ Volgens gegevens van het Verbond van Verzekeraars lopen inwoners in Noord-Brabant het grootste risico op woninginbraak (6,3 inbraakclaims per 1000 huishoudens per jaar), gevolgd door Limburg, Utrecht, Flevoland en Gelderland. Noord-Holland telt 3,9 inbraakclaims per 1000 inwoners per jaar (BRON: Risicomonitor Woninginbraken).

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

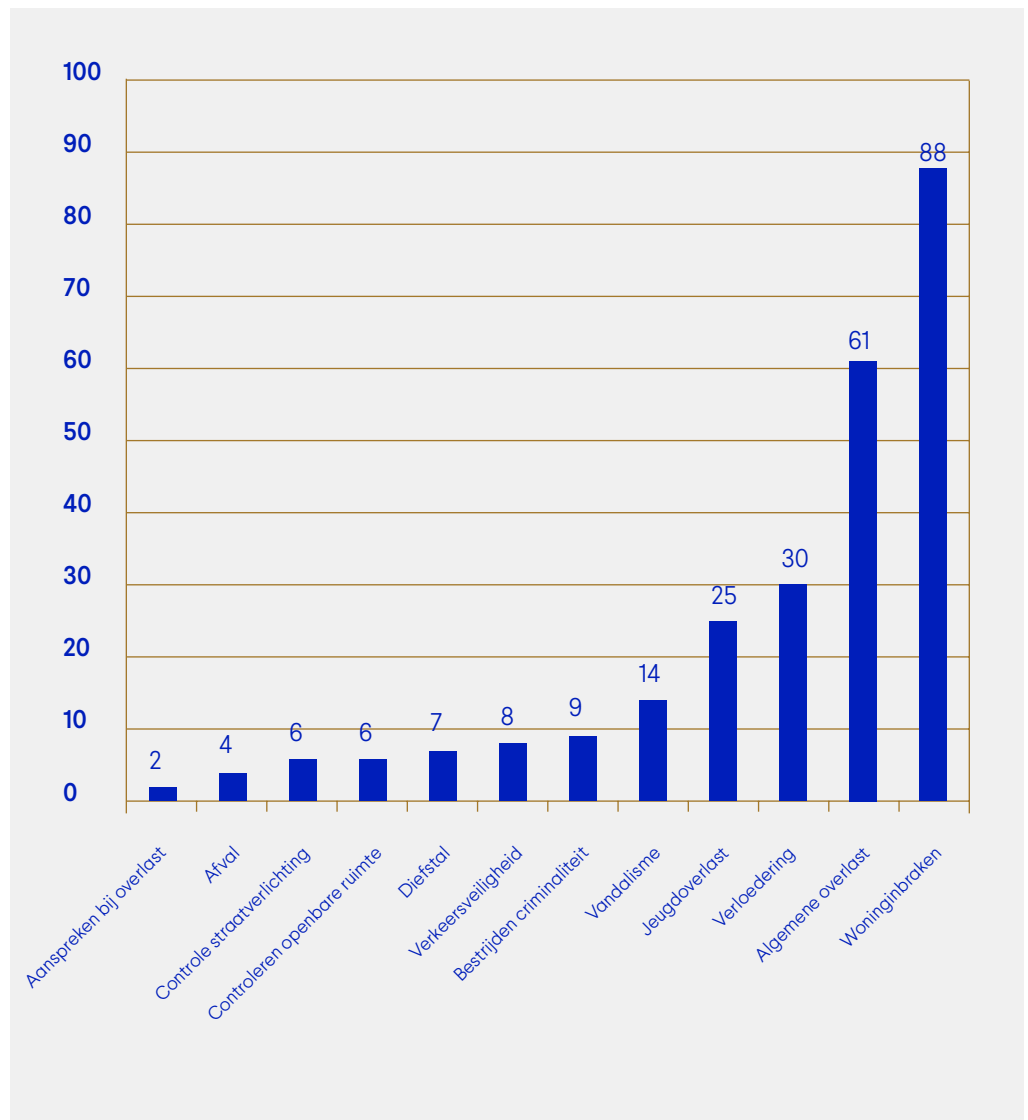
Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Focus van buurtpreventie in Nederland

Figuur 2. Focus van buurtpreventie in Nederland, frequentie van antwoordcategorieën (N=135).

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

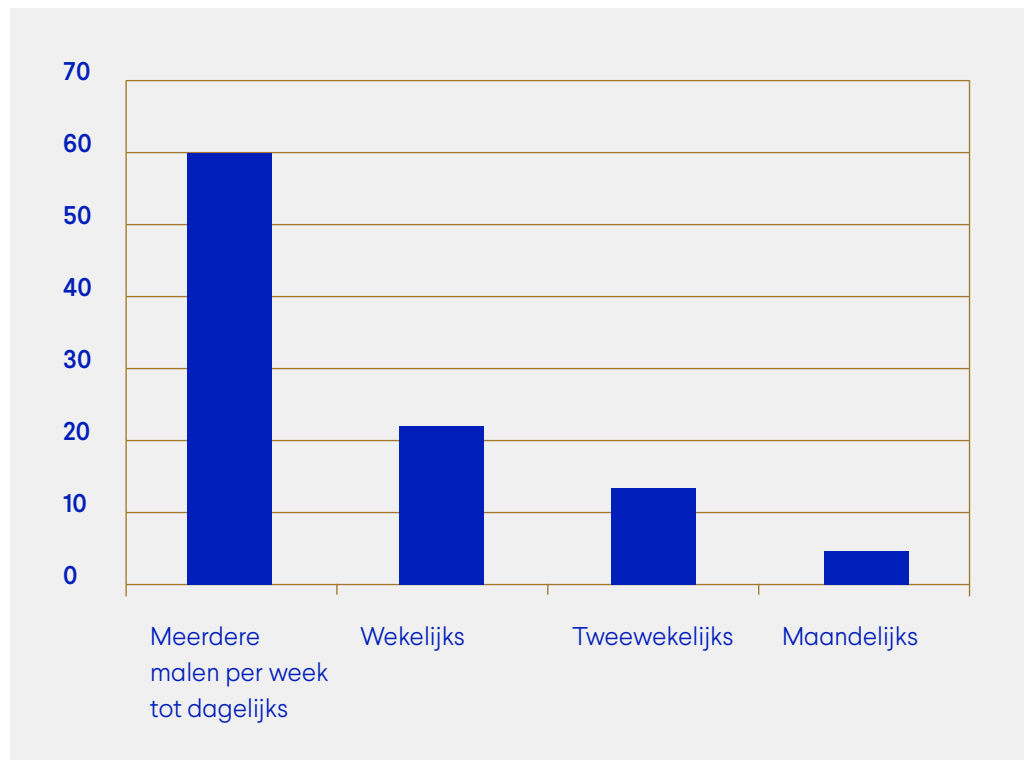
Literatuur

Over de auteur

Wel of niet patrouillerend?

Niet alle buurtpreventieteams gaan actief de straat op. Veel buurtpreventieprojecten beperken zich tot een netwerk(je) van bewoners dat elkaar op de hoogte houdt van verdachte zaken, en de politie en/of gemeenten van relevante informatie voorziet. Zij worden veelal aangeduid als de 'WhatsApp-groepen', naar de berichtendienst voor smartphones waarmee buurtwachten met elkaar communiceren. Maar hoe ligt de verhouding tussen actieve en passieve buurtpreventie precies? Uit de enquête blijkt dat in de meerderheid van de gemeenten met buurtpreventie (62%) de teams actief patrouilleren in de buitenruimte. Van die teams hebben we van een deel informatie over hoe vaak men patrouilleert. Verreweg het grootste deel (60%) gaat meerdere malen per week tot dagelijks de straat op (zie figuur 3). Uit deze gegevens is niet op te maken in hoeverre dit voorheen anders was, of in hoeverre het aantal patrouillerende teams toeneemt. Maar aangezien de meeste teams in Nederland relatief recent zijn opgericht (zoals we verderop nog zullen zien), is zeker dat steeds meer wijken en buurten in Nederland regelmatig te maken zullen krijgen met buurtwachten in de publieke ruimte.

Frequentie van patrouilles

Figuur 3. Frequentie van patrouilles buurtpreventieteams in procenten van het aantal patrouillerende teams.

3.3. Oprichting: wanneer en op wiens initiatief?

De eerste door buurtbewoners gedragen en actief uitgevoerde buurtwachten stammen uit het eind van de jaren tachtig (Van Noije & Wittebrood, 2008). Wie zich echter via de media een beeld vormt over buurtpreventie, krijgt de indruk dat het fenomeen zich momenteel op zijn hoogtepunt bevindt. De enquêtegegevens bevestigen het beeld van buurtpreventie als een relatief nieuw fenomeen (zie figuur 4). In verreweg de meeste gemeenten blijkt buurtpreventie in de laatste vijf jaar te zijn opgericht, met een sterke piek in het jaar 2013 (in 26 gemeenten nieuwe buurtwachten). Mogelijk wordt de recente toename van buurtwachten veroorzaakt door de sterke nadruk op veiligheidsthema's in het publieke debat (de 'securisering' van de samenleving waar Van der Land op wijst) waardoor bewoners vaker geneigd zijn zich in georganiseerd verband in te zetten voor de veiligheid van hun buurt. Een andere verklaring is dat de recente groei van buurtpreventie wordt veroorzaakt door bewust overheidsbeleid. Mogelijk stimuleren politiek en openbaar bestuur de oprichting van buurtpreventie in gemeenten. Om hier licht op te werpen, is tevens nagegaan op wiens initiatief de buurtwachten zijn opgericht: zijn het vooral bewoners die het voortouw nemen? Of is het veeleer de gemeente en professionele instituties die buurtpreventie *top-down* stimuleren?

Van de 150 gemeenten met buurtpreventie, hebben we informatie hierover van 124 gemeenten, oftewel 83%. Het blijkt dat in het overgrote deel van de gemeenten (bijna 70%) buurtpreventie op initiatief van bewoners is opgericht (zie figuur 5). In een veel kleiner deel van de gemeenten is buurtpreventie tot stand gekomen op initiatief van de gemeente c.q. professionals of via een combinatie van bewoners- en overheidsinitiatief⁸. Het is natuurlijk niet uit te sluiten dat veel actieve

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

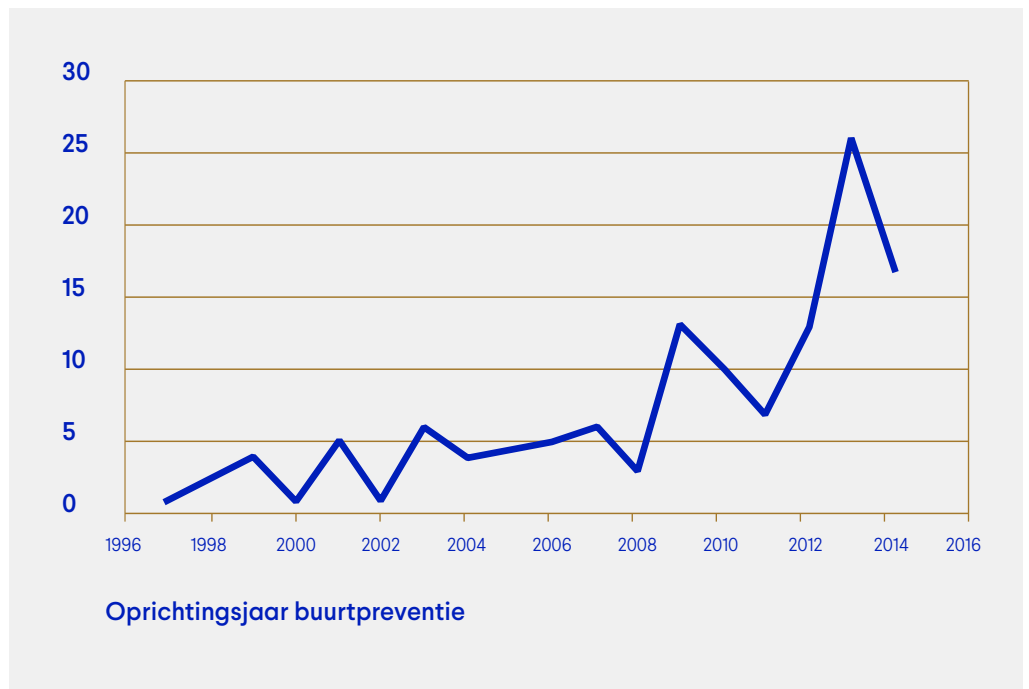
- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

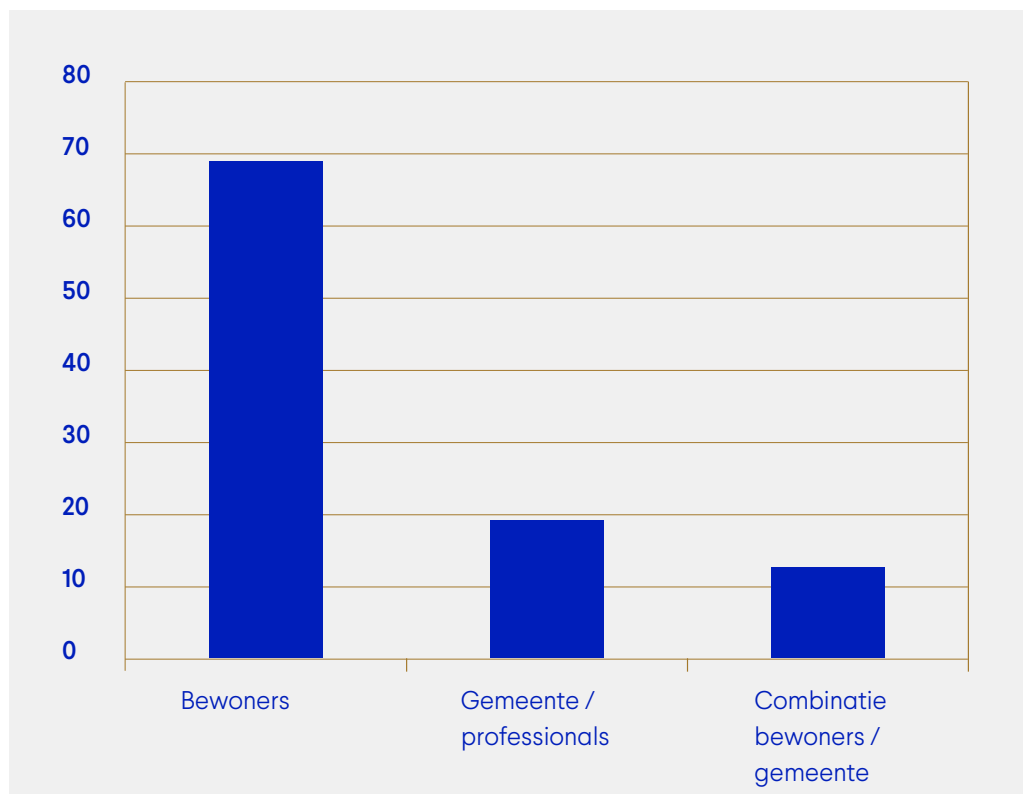
⁸ De politie is hier geschaard onder 'professionals'.

Ontwikkeling buurtpreventie

Figuur 4. Oprichtingsjaar buurtpreventie naar aantal gemeenten (N=129).

Buurtpreventie opgericht op initiatief van...

Figuur 5. Initiatief tot buurtpreventie naar gemeenten in procenten van het totaal (N=124)

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur
Over de auteur

bewonersgroepjes die zijn overgegaan tot het oprichten van een buurtpreventie-team, toch in enigerlei mate zijn beïnvloed door hun gemeente. In de praktijk worden veel burgerinitiatieven feitelijk aangejaagd door ambtenaren. In die zin is er vaak een grijs gebied tussen burger- en overheidsinitiatief. Niettemin doet het grote cijfermatige verschil tussen burger- en overheidsinitiatief vermoeden dat buurtpreventie in Nederland een relatief autonoom verschijnsel is dat, zoals Van der Land (2014) al theoretiseerde, vooral de resultante is van een zich doorzettende 'securisering' van de samenleving. De cijfers komen bovendien redelijk overeen met Van der Land's eigen inventarisatie onder buurtwachten, hoewel in het onderzoek van Van der Land de politie wat vaker een initiatiefnemer van buurtpreventie bleek (zie Van der Land, 2014: 25).

Tot slot is het interessant om de ontwikkeling van buurtpreventie af te zetten tegen de ontwikkeling van vermogensdelicten en onveiligheidsgevoelens. Houdt de opkomst van buurtpreventie enig verband met het aantal delicten of het veiligheidsgevoel van burgers? Figuur 6⁹ en 7¹⁰ laten tegengestelde trendlijnen zien. Terwijl buurtpreventie in omvang toeneemt, neemt het aantal vermogensdelicten in Nederland af en voelen burgers zich steeds veiliger¹¹. Men kan die ontwikkeling op twee manieren duiden. Een optimistische uitleg is dat buurtpreventie op enigerlei wijze bijdraagt aan de afname van vermogensdelicten en onveiligheidsgevoelens. Het zou ook kunnen dat door de verbeterde algehele veiligheid er meer zaken overblijven die voor buurtwachten te behappen zijn, en zij in dit gat springen. Maar correlatie is nog geen causatie. Een meer bescheiden interpretatie van de grafieken is dat *ondanks* verbeterde veiligheid in Nederland burgers zich steeds vaker genoodzaakt voelen zich te organiseren via een buurtwacht. Die laatste interpretatie komt dicht bij de stelling van Van der Land dat buurtpreventie niet zozeer een antwoord is op toenemende, feitelijke onveiligheid maar vooral een uitvloeisel is van de securiserende tijdsgeest van de samenleving.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

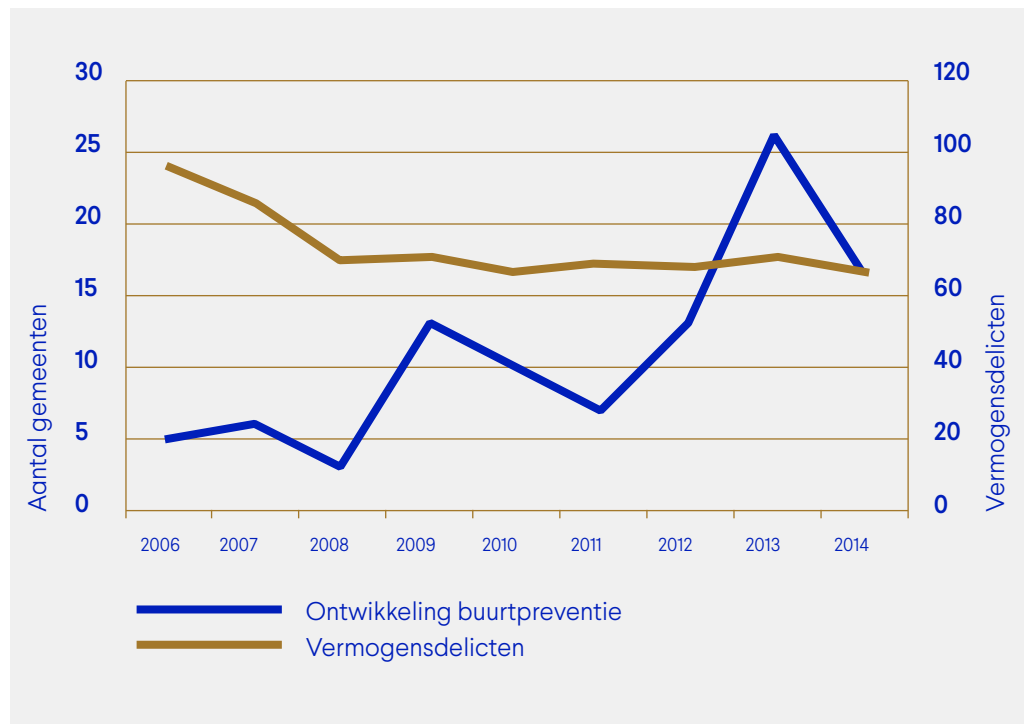
Over de auteur

⁹ Bron: Veiligheidsmonitor Rijk (VMR); Integrale Veiligheidsmonitor (IVM); Veiligheidsmonitor (VM). Onder vermogensdelict wordt verstaan: (poging tot) inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij en (poging tot) beroving. De cijfers voor 2005-2007 zijn gebaseerd op de VMR, de cijfers voor 2008-2011 zijn gebaseerd op de IVM en de cijfers voor 2012, 2013 en 2014 zijn gebaseerd op de VM. De indexcijfers (index 2005 = 100) zijn gebaseerd op gecorrigeerde uitkomsten waardoor de cijfers van de VMR en IVM vergelijkbaar zijn met die van de VM.

¹⁰ Bron: Veiligheidsmonitor Rijk (VMR); Integrale Veiligheidsmonitor (IVM); Veiligheidsmonitor (VM). Variabele 'onveiligheidsgevoelens' heeft betrekking op aandeel burgers van 15 jaar en ouder dat zich wel eens onveilig voelt. De cijfers voor 2005-2007 zijn gebaseerd op de VMR, de cijfers voor 2008-2011 zijn gebaseerd op de IVM en de cijfers voor 2012, 2013 en 2014 zijn gebaseerd op de VM. De indexcijfers (index 2005 = 100) zijn gebaseerd op gecorrigeerde uitkomsten waardoor de cijfers van de VMR en IVM vergelijkbaar zijn met die van de VM.

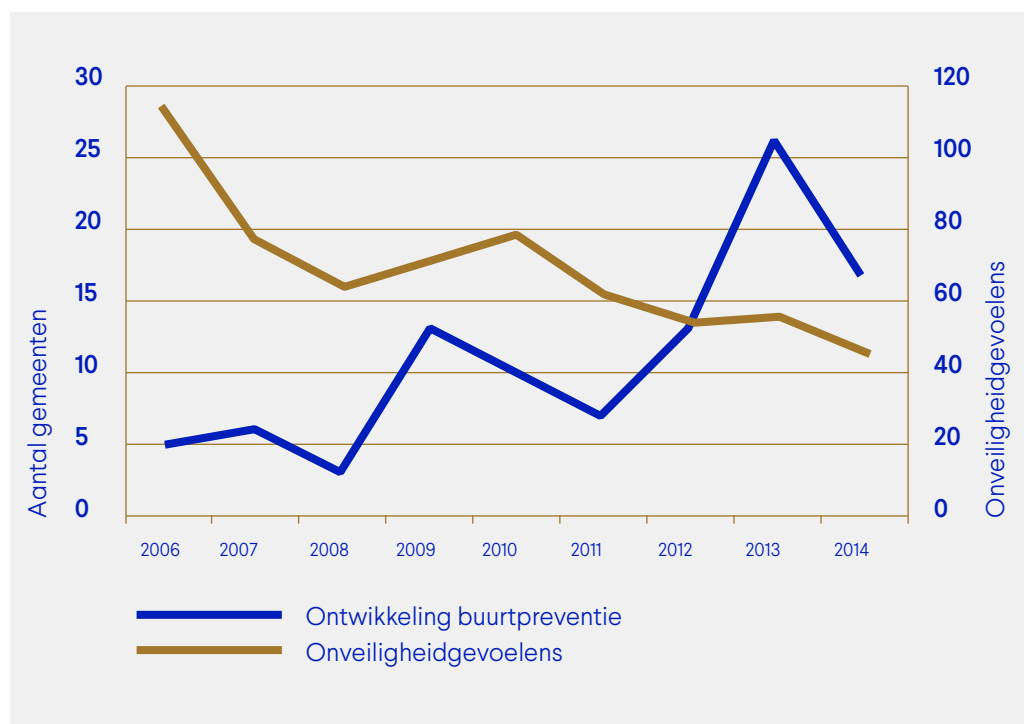
¹¹ Overigens voelen steeds meer burgers in Westerse landen zich veiliger en menen zij dat de criminaliteit is verminderd, een ontwikkeling die door Eysink Smeets en Vollaard (2015) is aangeduid als de *fear drop*.

Ontwikkeling buurtpreventie en vermogensdelicten

Figuur 6. Ontwikkeling buurtpreventie (nieuw opgerichte teams naar aantal gemeenten) en vermogensdelicten in Nederland.

Ontwikkeling buurtpreventie en onveiligheidsgevoelens

Figuur 7. Ontwikkeling buurtpreventie (nieuw opgerichte teams naar aantal gemeenten) en onveiligheidsgevoelens in Nederland.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

3.4. Invloed demografische en ruimtelijke kenmerken

Tot zover enkele beschrijvende statistieken over buurtpreventie. Voor een verdiepende blik zijn in het databestand tevens achtergrondvariabelen opgenomen zoals de mate van stedelijkheid en omvang van de gemeente alsook het gemiddelde opleidings- en inkomensniveau per gemeente. Bestaat er bijvoorbeeld een verband tussen de urbanisatiegraad van een gemeente en de aanwezigheid en/of de activiteiten van buurtpreventie? En als we buurtpreventie beschouwen als een uiting van de capaciteit tot zelforganisatie in wijken, in hoeverre is het inkomens- en opleidingsniveau dan bepalend?

Toelichting CBS-variabelen

In het databestand zijn vier achtergrondvariabelen toegevoegd van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS): mate van stedelijkheid (urbanisatiegraad), omvang van de gemeente, opleidingsniveau per gemeente en inkomensniveau per gemeente. De variabelen zijn geselecteerd vanwege hun ruimtelijke en demografische connectie met het thema buurtpreventie en hebben als voordeel dat ze geschikt zijn als onafhankelijke variabelen: wanneer ze in verband worden gebracht met afhankelijke variabelen zoals de aanwezigheid van buurtpreventie, patrouillerende teams enz. kan de richting van het verband slechts één kant op wijzen. De kans op aanwezigheid van buurtpreventie kan bijvoorbeeld wel worden beïnvloed door het inwonersaantal van een gemeente, maar het is onwaarschijnlijk dat andersom de aanwezigheid van buurtpreventie het aantal inwoners in de gemeente beïnvloedt.

Betreffende de variabele 'mate van stedelijkheid' heeft het CBS op grond van de omgevingsadressendichtheid aan iedere buurt, wijk of gemeente in Nederland een stedelijkheidsklasse toegekend. Hierbij wordt de volgende klassenindeling gehanteerd:

	Adressen per km ²
1. zeer sterk stedelijk	> 2 500
2. sterk stedelijk	1500 - 2500
3. matig stedelijk	1000 - 1500
4. weinig stedelijk	500 - 1000
5. niet stedelijk	< 500

Met het oog op de analyses is deze variabele omgecodeerd zodat een hogere score correspondeert met sterkere urbanisatiegraad. De variabele 'omvang gemeente' is geoperationaliseerd naar het aantal geregistreerde inwoners per gemeente (CBS-gegevens uit 2014). De variabele 'inkomensniveau' geeft het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden per gemeente weer (CBS-gegevens uit 2012). Voor de variabele 'opleidingsniveau' is het percentage hoger opgeleiden (aandeel inwoners met een Hbo-diploma of hoger) per gemeente genomen (CBS-gegevens uit 2013).

Logistische regressieanalyse

Om te achterhalen of bepaalde aspecten van buurtpreventie verklaard kunnen worden uit ruimtelijke en demografische kenmerken van gemeenten is een regressieanalyse uitgevoerd. Een regressieanalyse is een statistische techniek waarmee een afhankelijke variabele kan worden voorspeld op basis van meerdere onafhankelijke variabelen. Als onafhankelijke variabelen zijn naast de

omvang van de gemeente en mate van stedelijkheid, inkomens- en opleidingsniveau geselecteerd. Als afhankelijke variabelen zijn geselecteerd: de aanwezigheid van buurtpreventie, patrouillerende buurtpreventie en initiatief tot buurtpreventie van bewoners. Aangezien alle afhankelijke variabelen nominale uitkomstvariabelen betreffen met twee categorieën (wel/geen buurtpreventie, wel/niet patrouillerend, initiatief bewoners/overheid) is gekozen voor een logistische regressie.

Tabel 2 geeft de resultaten van de logistische regressieanalyse weer. We zien dat de verklaaringskracht van het model voor de variabele 'buurtpreventie' vrij sterk is; de verklaarde variantie (R^2) is bijna 25 procent, en de effecten zijn significant. De aanwezigheid van buurtpreventie in een gemeente kan dus voor een belangrijk deel worden verklaard door de geselecteerde onafhankelijke variabelen. De omvang van de gemeente, de mate van stedelijkheid en het inkomensniveau hebben allen een positief effect op de kans op buurtpreventie. Dus hoe groter de gemeente (naar inwoners), hoe stedelijker de omgeving en hoger het gemiddelde inkomen per huishouden, hoe groter de kans op buurtpreventie. Dit verband is enigszins logisch verklaarbaar aangezien het niet voor niets *buurt*preventie heet, en het onwaarschijnlijk is dat in zeer dunbevolkte gebieden er veel noodzaak of relevantie bestaat voor de oprichting van een buurtwacht. De publieke ruimte van dergelijke gebieden (denk bijv. aan het afgelegen platteland) zijn veel moeilijker te controleren door bewoners door middel van een buurtwacht. Daarnaast valt te verwachten dat buurten met een hogere adressendichtheid ook vaker doelwit zijn van bijvoorbeeld woninginbraken, en dat bewoners elkaar makkelijker weten te vinden voor collectieve actie naarmate de adressendichtheid in een gegeven buurt toeneemt (hogere ontmoetingskans). Opleidingsniveau heeft evenwel een licht significant negatief effect op buurtpreventie. Dus naarmate het opleidingsniveau van een gemeente toeneemt, neemt de kans op de aanwezigheid van buurtpreventie wat af.

	Buurtpreventie	Patrouillerende buurtpreventie	Initiatief bewoners
	B	B	B
Deel I	Constante	-7,144	-8,595
H1. Buurtpreventie	Aantal inwoners	0,019**	0,024 ⁱ
H2. Eerder onderzoek	Stedelijkheid	0,609***	-0,428
H3. Nationale cijfers	Inkomen	0,173***	0,306**
	Opleidingsniveau	-0,064**	-0,034
	Nagelkerke R^2	0,248	0,216

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$
i) $p = 0,058$

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Tabel 2. Resultaten logistische regressieanalyses voor aanwezigheid buurtpreventie, patrouillerende buurtpreventie en initiatief van bewoners (N=340).

¹² De variabele 'initiatief bewoners' is gehercodeerd waarbij de antwoordcategorie 'combinatie bewoners/professionals' is verwijderd, zodat slechts twee categorieën overblijven: initiatief professionals (0) en initiatief bewoners (1).

De tweede kolom laat zien of de variabelen enige invloed uitoefenen op het feit of buurtpreventieteams patrouilleren in de buitenruimte. Hier valt echter geen significant effect te registreren. Alleen de mate van stedelijkheid is bijna significant ($p=0.058$). Met andere woorden, of buurtpreventieteams wel of niet actief patrouilleren heeft waarschijnlijk weinig te maken met de ruimtelijke en demografische kenmerken van een gemeente.

De laatste kolom in de regressietabel laat zien of de geselecteerde variabelen invloed uitoefenen op het feit of buurtpreventie op initiatief van bewoners is opgericht. Ook hier is de verklaarde variantie met bijna 22 procent heel behoorlijk. De analyse werpt licht op de kwestie of een hogere capaciteit tot zelforganisatie in steden of buurten, doorgaans afgemeten aan een hoger opleidings- en inkomensniveau, selectief uitwerkt voor burgerparticipatie (zie bijv. Engbersen, Snel & 't Hart, 2015; Uitermark, 2014). Mogelijk zijn zelfredzamere gemeenschappen beter in staat zichzelf te organiseren in de vorm van een buurtpreventieproject. Er is een licht negatief effect van opleidingsniveau, zij het niet significant. Van een selectieve, grotere capaciteit tot zelforganisatie in hoger opgeleide gemeenten is met betrekking tot buurtpreventie dus geen sprake. Inkomen blijkt in die zin een betere voorspeller; hier valt een sterk significant effect te registreren¹³. Met andere woorden: als het gaat om de zelfcapaciteit tot oprichting van buurtpreventie is inkomen een belangrijker factor dan opleiding. Deze uitkomst is misschien ook wel logisch met het oog op zelforganiserend vermogen: inkomen weerspiegelt beter dan opleidingsniveau de maatschappelijke positie van burgers. In veel plattelandsgemeenten bijvoorbeeld, is het opleidingsniveau relatief laag vergeleken met stedelijke gebieden maar is het gemiddeld besteedbaar inkomen juist bovengemiddeld (zie SCP, 2008).

Er bestaat echter een alternatieve, meer voor de hand liggende verklaring voor het significante effect van inkomen op zowel de aanwezigheid van buurtpreventie als het bewonersinitiatief hiertoe: bescherming van eigendommen. Vanuit criminologische situationele controletheorieën (zie bijv. Clarke, 1997) zou men kunnen voorspellen dat naarmate bewoners in materiële zin meer te verliezen hebben, zij ook eerder geneigd zijn tot actieve georganiseerde bescherming van hun eigendommen. Mogelijk zien we die hypothese in de cijfers bevestigd. Hoe hoger het inkomen, hoe meer er in materiële zin voor burgers op het spel staat, en hoe groter wellicht de incentive om via buurtpreventie misdrijven als woninginbraken en diefstal het hoofd te bieden¹⁴.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹³ Het risico van colineariteit voor het model is hier verwaarloosbaar aangezien de mate van overlap tussen de voorspellende variabelen niet al te groot is. De grenswaarde die doorgaans wordt gehanteerd is dat de correlatiecoëfficiënt tussen twee voorspellers niet hoger mag zijn dan 0,8. In dit geval correleren inkomen en opleidingsniveau met elkaar op een niveau van 0,37. De correlatiecoëfficiënt van het verband tussen aantal inwoners en stedelijkheid is 0,51.

¹⁴ Helaas biedt ook de internationale buurtliteratuur hierover weinig inzicht. Hoewel er inmiddels vele artikelen over het begrip *collective efficacy* zijn verschenen (de mate van sociale samenhang van bewoners in combinatie met hun bereidheid tot ingrijpen in de publieke ruimte) wordt bij empirisch onderzoek *collective efficacy* meestal als *onafhankelijke* variabele geselecteerd om het effect ervan op criminaliteitsniveaus te meten (in combinatie met andere buurtkenmerken zoals inkomen of verhuismobiliteit, zie bijv. Sampson e.a., 1997; Morenoff e.a., 2001; Browning e.a., 2004; en in Nederland Kleinhans & Bolt 2010). Maar in dit geval zou moeten worden nagegaan of het inkomensniveau van een buurt enige invloed heeft op de collectieve zelfredzaamheid van een buurt (collectieve zelfredzaamheid als *afhankelijke* variabele dus). Alleen Duncan e.a. (2003) en Kleinhans en Bolt (2013) gebruiken *collective efficacy* als *afhankelijke* variabele. Duncan e.a. vonden echter geen significante invloed van het inkomensniveau (hoewel gemeten op huishouden-niveau, niet op buurtniveau). Kleinhans en Bolt baseerden zich op kwalitatief interviewmateriaal en constateerden dat o.a. publieke familiariteit, communicatieve vaardigheden en angst voor negatieve tegenreacties hierin bepalend waren.

3.5. Conclusies

Uit de verzamelde landelijke cijfers over buurtpreventie kunnen we opmaken dat buurtpreventie anno 2016 een serieus verschijnsel is. In bijna de helft van de Nederlandse gemeenten zijn bijna 700 buurtwachten actief. Daarnaast leveren de cijfers sterke aanwijzingen dat de populariteit van buurtpreventie groeit. Hoewel de eerste buurtwachten stammen uit de jaren tachtig, en sommige teams al doorlopend actief zijn sinds de jaren negentig, nam vooral de laatste vijf jaar het aantal buurtwachten sterk toe. De meeste teams zijn door burgers zelf geïnitieerd, maar zij kunnen omwille van de kanteling naar een 'participatiesamenleving' en een bezuinigend politieapparaat steeds vaker rekenen op actieve steun van gemeenten. In dit licht bezien zal de toename van buurtwachten zich waarschijnlijk doorzetten. Daar komt bij dat een ruime meerderheid van de buurtwachten zich niet beperkt tot een informatiefunctie (de zgn. 'WhatsApp-groepen'), maar actief patrouilleert in de buitenruimte. Burgers zullen dus steeds vaker worden geconfronteerd met buurtwachten in hun wijk.

Voorts valt op dat het grootste deel van de buurtwachten in Nederland gericht is op preventie van woninginbraak. Het aanhouden van criminelen en/of het aanspreken bij overlast komt minder vaak voor als formele taakstellingen van buurtpreventie (uit de praktijkcasussen belicht in deel II zal blijken dat het aanspreken van anderen soms wel degelijk een rol speelt). Hierbij blijkt de aanwezigheid van buurtpreventie samen te hangen met een aantal ruimtelijke en demografische kenmerken van gemeenten. De omvang, de mate van stedelijkheid en het inkomensniveau van een gemeente vergroten de kans op buurtpreventie. Er is echter geen sprake van een grotere, selectieve capaciteit tot zelforganisatie in hoger opgeleide gemeenten. Inkomen blijkt een betere voorspeller voor zowel de aanwezigheid van buurtpreventie als het bewonersinitiatief hiertoe dan opleidingsniveau. Naarmate het inkomensniveau van een gemeente stijgt, neemt zowel de kans op buurtpreventie zelf als de kans dat dit op initiatief van bewoners gebeurt, toe. Mogelijk zijn bewoners eerder geneigd tot georganiseerde bescherming van hun eigendommen via een buurtwacht wanneer zij in materiële zin ook meer te verliezen hebben.

Tot slot blijkt dat terwijl buurtpreventie in omvang toeneemt, het aantal vermogensdelicten (inbraak, diefstal) in Nederland juist afneemt en burgers zich steeds veiliger voelen. Een optimistische uitleg van die ontwikkeling is dat buurtpreventie op enigerlei wijze samenhangt met de afname van vermogensdelicten en onveiligheidsgevoelens, en hier een positieve bijdrage aan levert. Maar het zou ook kunnen dat *ondanks* verbeterde veiligheid in Nederland burgers zich steeds vaker genoodzaakt voelen zich te organiseren via een buurtwacht. Die laatste interpretatie zou betekenen dat buurtpreventie niet zozeer een antwoord is op toenevende, feitelijke onveiligheid maar vooral een uitvloeisel is van de securiserende tijdsgeest van de samenleving.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Deel II

De burger op pad:

casussen uit de praktijk

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Burgerblauw in de Tarwewijk

De Tarwewijk is een volksbuurt in Rotterdam-Zuid. Het werd begin twintigste eeuw gebouwd om de komst van havenarbeiders te accommoderen. Aan de noordkant van de wijk ligt de Maashaven die vroeger emplooi gaf aan duizenden arbeiders, vooral in de graanoverslag. Hoewel de Tarwewijk nooit een rijke buurt was en het ook in de economische hoogtijdagen van Rotterdam voor de oorlog veel armoede kende, gleed de wijk vooral sinds de jaren zeventig af. Door de afnemende werkgelegenheid in de haven en suburbanisatie nam de verpaupering toe. In de jaren tachtig kenmerkten dichtgetimmerde panden het straatbeeld. Ongeveer ter zelfde tijd veranderde de culturele compositie. Migranten uit alle windstreken vestigden zich in de Tarwewijk. Thans bestaat 60 procent van de bevolking (12.000 inwoners) uit niet-westerse Nederlanders, waarvan een groot deel van Antilliaanse afkomst. Een kwart is jonger dan 25 jaar. Relatief arm is de wijk nog steeds; liefst 68 procent van de huishoudens moet rondkomen van een laag inkomen, een inkomen behorende bij de onderste 40 procent van de inkomensverdeling in Nederland.

Op het gebied van criminaliteit was de in de Tarwewijk gelegen Millinxbuurt jarenlang berucht vanwege zijn jeugdbendes. Ook nu is de situatie volgens allerlei indicatoren van het Wijkprofiel 2015 in de Tarwewijk nog altijd problematischer dan gemiddeld in de stad. Dit geldt bijvoorbeeld voor geweld, vandalisme en overlast. Ook de waarde van het meeste (vooroorlogse) vastgoed is laag. Tegelijkertijd is het particuliere woningbezit hoog, en deze situatie biedt ruimte aan malafide pandjesmelkers. Einde jaren negentig is evenwel begonnen met het op grote schaal renoveren van portiekwoningen, kregen veel publieke voorzieningen een nieuwe impuls, en werd het veiligheidsbeleid aangescherpt. Armoede- en criminaliteitsgerelateerde problemen in de Tarwewijk zijn bovendien niet gelijk verdeeld; de wijk kent ook delen met goed onderhouden corporatie- en koopwoningen.

Het buurtpreventieteam 'burgerblauw' ontstond ruim tien jaar geleden uit een project van de bewonersorganisatie Stichting Organisatie van en door Bewoners Tarwewijk. Verschillende bewoners van de stichting wilden graag zelf bijdragen aan het 'schoon, heel en veilig' houden van de buurt. In samenspraak met de wijkpolitie werd besloten een buurtpreventieteam op te richten. Het team bestaat nu uit circa 20 tot 25 vrijwilligers. Ten tijde van het onderzoek waren de leden op één lid van Antilliaanse afkomst na, allen autochtone Nederlanders. Burgerblauw is sinds haar oprichting een begrip geworden binnen én buiten Rotterdam. Regelmatig krijgt het team bezoek van burgemeesters, wethouders, hoge ambtenaren en journalisten. Daarbij kan het team rekenen op serieuze steun van de gemeente. De politie is 'vrijgemaakt' om de vrijwilligers tijdens de rondes via autopatrouilles te beschermen, en buurtinstanties in de Tarwewijk zijn formeel verplicht om de meldingen van burgerblauw op te volgen. In materiële zin beschikt het team over portofoons en speciale kleding, alsmede een jaarlijks budget voor overige uitgaven, promotie en activiteiten in de wijk. Elke twee weken, meestal op vrijdag en zaterdag, verzamelt men in het wijkcentrum en gaat daarna op pad. Het team wordt dan opgedeeld in viertallen die elk in een

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

deel van de wijk patrouilleren. Op het eerste gezicht is burgerblauw vooral gericht op het doorgeven van wanordelijkheden rondom 'schoon en heel' zoals fietswrakken, zwerfvuil, verkeerd aangeboden grofvuil en kapotte verlichting. Maar, zoals duidelijk zal worden uit de casusbeschrijving, bestrijkt dit slechts een deel van hun inzet. Burgerblauw wordt aangestuurd door teamleider Jan, een fitte zestiger, die vrijwel vanaf het begin betrokken is. Jan coördineert de rondes, onderhoudt de bulk van het contact met de gemeenten en instanties, en fungeert als spreekbuis voor de buitenwereld.

4.1. Tussen fietswrakken en kapperszaken

Een kijkje in de keuken

Vanavond loop ik voor de eerste keer mee met het burgerblauw-team in de Tarwewijk op Rotterdam-Zuid. De Tarwewijk behoort al jaren tot de top-5 'slechtste' buurten in de lijstjes van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ik ben in contact gekomen met het team via het buurthuis en heb teamleider Jan telefonisch gesproken. Jan was heel vriendelijk over de telefoon: geen probleem om mee te lopen en interviews te doen. Als ik echter aan kom fietsen bij het wijkcentrum aan de Zwartewaalstraat (van waaruit het team opereert) merk ik een wat afstandelijke sfeer. Een aantal leden staat buiten en ik krijg meteen te horen dat ik 'de laatste ben' die het team nog te woord staat. Kristel, een wat nukkige, gezette vrouw (naar later blijkt Jan's vrouw), vertelt me dat ze de laatste jaren 'helemaal gek worden' van studenten, wijkprofessionals, ambtenaren, politici en journalisten die interesse hebben in het burgerblauw-team. 'Maar zelf hebben we helemaal niks aan al die interviews', verzucht Kristel. Bovendien werd men een beetje moe van het feit dat daarmee de Tarwewijk alsmat vanuit een negatieve invalshoek wordt belicht. Daarom heeft het team besloten dat ik de laatste persoon van buiten ben die ze nog 'een kijkje in de keuken laten nemen'.

De meldkamer

Teamleider Jan is niettemin zeer vriendelijk. Hij neemt me op deze eerste veldverkenning mee naar de 'meldkamer', een zijkamertje van het wijkgebouw. Het is niet meer dan een bureau met een computer. In een Excel-bestand worden alle meldingen van elke ronde bijgehouden. Dit betreft dus de meldingen die de teamleden op straat via hun portofoon doorgeven aan de persoon in de meldkamer. Alles is gerubriceerd in rijen en kolommen. Het ziet er geavanceerd uit. Elk type melding valt onder een bepaalde categorie. Via het rolletje van de desbetreffende kolom loopt Jan met mij de verschillende meldtypen door: 'zwerfvuil', 'fietswrakken', 'ontbrekende verlichting', 'vuil naaste de container' enzovoort. Allemaal aspecten van fysieke wanorde dus. Meldtypen als burenruzies, verdachte personen, vechtpartijen, openbaar dronkenschap, agressieve hangjongeren (sociale wanorde) vallen onder de rubriek 'overig' en 'politie-inzet'. Dat betekent dus dat mocht men een paar overlastgevendende dronkenaren tegenkomen op straat, dat dit aan de meldkamer wordt doorgegeven als 'politie-inzet' waarop dus ook daadwerkelijk de melding direct aan de politie wordt doorgegeven. Het burgerblauw-team grijpt dus nooit zelf in bij die situaties. Al is het nog zo onschuldig. Als er bijvoorbeeld iemand over de stoep fietst, dan nog wordt die persoon niet aangesproken. Een ander burgerblauw-lid, Els, zou hier later in haar interview over zeggen:

'We spreken niemand aan. Dat is voor onze eigen veiligheid. We worden natuurlijk wel eens aangesproken door anderen en dan heb je wel een gesprek. Het enige wat we wel doen, is als er een deur openstaat even checken of er iemand thuis is. Meestal krijg je dan 'dankjewel' te horen maar vaak krijg je ook een grote mond. En dan denk ik toch weer: we moeten toch maar voorzichtig zijn. Als er bijvoorbeeld een enorme burenruzie

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur
Over de auteur

is of iemand loopt dronken over straat, dan mengen we ons daar niet in, dan roepen we Cees [ondersteunende wijkagent]. Tenminste, dat is de opdracht.

Burgemeester van Rotterdam Ahmed Aboutaleb liep ook een keer een ronde mee. Aboutaleb sprak wél allerlei mensen aan. Teamlid Els herinnert het zich nog goed.

‘Er was toen iemand uit Bulgarije, die zette zomaar zijn vuilniszak buiten, ging die [Aboutaleb] aanbellen: ‘Dag mevrouw, ik ben de burgemeester van Rotterdam enzovoort’ maar die vrouw verstond het helemaal niet haha. Eigenlijk hield hij zich dus niet aan de burgerblauw-regels, maar ja, hij is de burgemeester.’

Volgens Jan is het ‘niet aanspreken’ vanaf het begin een bewuste keuze geweest: men geeft alleen meldingen door. En dat aanspreken hoeft dus ook niet, want elke ronde is er ondersteuning vanuit de wijkpolitie. De wijkagent fietst dan door de wijk en vaak is er ook nog een agent in een auto paraat. Volgens Jan is dit ook de reden waarom het verkeerd is gegaan in de Rotterdamse deelgemeente IJsselmonde (het team Groenenhagen hief zich in 2012 op omdat het te weinig steun ondervond van de politie). Volgens Jan spraken zij wél mensen aan, waaronder jongeren, waarop zij zelf fysiek werden bedreigd. Bij burgerblauw bestaan er duidelijke afspraken met alle betrokken instanties. Niet alleen met de politie, maar ook met bijvoorbeeld gemeentewerken en vuilophaaldienst Roteb. Elke melding wordt bij de desbetreffende instantie neergelegd. Ook daarvoor bestaat een kolom in het Excel-programma. Al bijna tien jaar – sinds de oprichting van het team – worden zo alle meldingen in de Tarwewijk bijgehouden. Dit omvat inmiddels een databestand van duizenden meldingen. Volgens Jan zijn hiermee ook patronen te ontdekken, bijvoorbeeld een bepaald type overlast voor een bepaalde straat kan zo ontdekt worden en actie op worden ondernomen door een relevante buurtdienst. Maar hoe weet je nu dat die zaken ook daadwerkelijk worden opgepakt door de desbetreffende instantie? Daar lijkt niet een echte procedure voor maar normaliter is dit wel meteen zichtbaar de volgende keer dat men patrouilleert. Volgens Jan lossen de diensten de meldingen ‘over het algemeen’ goed en snel op. Dat heeft ook weer te maken de organisatie van het geheel: er zijn goede afspraken gemaakt met de instanties en iedereen houdt zich daaraan.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Koffie en gevulde koek

Na Jan’s uitleg voeg ik mij bij de binnendruppelende teamleden in de algemene ontvangstruimte van het wijkgebouw. Even heb ik het gevoel dat ik een fabriekskantine heb betreden; de kledingstijl is eenvoudig, de mannen hebben bijna allemaal minstens één tatoeage en iedereen praat hard door elkaar heen met Rotterdamse tongval; dit is echt de Tarwewijk *par excellence*. De gespreksonderwerpen bevatten veel onderbroekenlol. Remco, een van de weinige aanwezige mannen met een gedrongen postuur, steekt een ellenlange monoloog tegen mij af over parkeerregels dwars door al het gekrakeel heen. De sfeer is niettemin uitstekend. Het is duidelijk een hechte groep waarin iedereen het goed met elkaar kan vinden. Langzaam wordt de groep compleet. Uiteindelijk zijn er 20 teamleden, acht mannen en twaalf vrouwen. Op een Antilliaanse dame na, zijn ze allemaal blank en vrijwel allemaal boven de 50 jaar. Alleen Jacob, een kolossale man met sikje en paardenstaart, die vandaag ‘de meldkamer doet’, en nog een ander mannelijk teamlid, lijken mij ergens in de 40.

Na ongeveer een halfuurtje koffiedrinken en gevulde koek eten, komt teamleider Jan weer binnen. Hij deelt aan een aantal mensen formulieren uit voor een cursus bedrijfshulpverlening en levensreddend handelen (‘waar het balletje bij staat is jouw datum’). Op het schrijfbord verdeelt Jan het team in vier subteams en een

fietsteam. Elk subteam pakt een specifiek buurtje van de wijk. Ik word ingedeeld bij het team van Jan zodat hij me onderweg het een en ander kan uitleggen en toelichten. Jan vraagt me om mijzelf nog een keer voor te stellen voor de groep. Ik vertel wie ik ben, licht het onderzoek toe en laat weten dat ik het burgerblauw-team heb uitgekozen omdat het een van de oudste en bekendste buurtpreventieteams van Rotterdam is. Waarop Kristel tegenover de groep haast opgelucht reageert: 'Zijn we toch nog ergens nummer één in!'. Mijn team doet vanavond de Mijnkint-buurt. Jan laat nog weten 'niets van stadstoezicht gehoord te hebben' en dat dit al 'de zoveelste keer is'. Hij gaat ze er nu op aanspreken, verzekert hij de groep. Blijkbaar moet stadstoezicht, evenals de politie, gelijktijdig met het burgerblauw-team door de wijk lopen ter ondersteuning. Niet elke afspraak wordt dus nagekomen. Elk teamlid krijgt een portofoon en een felgeel hesje met op de rug vermeld: 'Buurtpreventie Tarwewijk'. Ook ik krijg een hesje, mocht er wat gebeuren en de politie moet ingrijpen, dan weten ze in ieder geval dat ik bij burgerblauw hoor.

Fietswrakken

We gaan op pad. Het is een mooie septemberavond en er zijn veel mensen op straat. Als we buiten lopen voel ik me een paar seconden toch wat ongemakkelijk in zo'n felgeel hesje. Je loopt toch in de Tarwewijk (met veel jongeren en groepen niet al te frisse Antilliaanse gangstertypes) maar dat gevoel is snel verdwenen. Wat onmiddellijk opvalt, is het zwerfvuil op straat. Ik woon zelf ook in een – volgens de cijfers althans – niet al te goede buurt van Rotterdam maar vergeleken met de Tarwewijk is mijn buurt zeer proper. De stoepen in de Tarwewijk zijn breed maar op verschillende plekken ligt rotzooi verspreid: reclamefolders, eetbakjes, blikjes. Later zal blijken dat de dichtheid van zwerfafval verschilt per blok en straat. De meeste straten zijn rommelig, maar sommige andere straten liggen er relatief keurig bij. Dit blijken vaak de straten van woningcorporatie Woonstad (slechts 30 procent van de Tarwewijk bestaat uit sociale huur) of blokken met functionerende VVE's te zijn. Iets ander dat opvalt, is het grote aantal jongeren en kinderen op straat. Vaak lopend in groepjes van drie of vier. In de Bonaventurastraat doen we een aantal meldingen van fietswrakken en verkeerd aangeboden huisvuil. In een portiek staat de deur open, en Pieter – een van de leden van ons team – checkt of er iemand thuis is en alles ok is. Dit blijkt het geval te zijn. Vanuit een zijstraat komt wijkagent Cees aangereden op de fiets. Jan houdt een kort praatje met hem. Ondertussen horen we via de portofoons ook de meldingen van andere teams binnenkomen: 'fietswrak in die-en-die-straat ter hoogte van huisnummer zoveel', 'Chemisch afval aangeboden bij afvalcontainer nummer zoveel' enzovoort. Aan de andere kant hoor je Jacob, de grote vent met sikje en paardenstaart, reageren: 'Welk huisnummer zei je? Ok, staat genoteerd'.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Vluchtwegen

Al gauw blijkt dat er duidelijk meer bij komt kijken dan alleen wat losse stoeptegels doorgeven. Het team blijkt bijvoorbeeld erg gespitst te zijn op overvolle portieken, met name een overmatig aantal gestalde fietsen. Dit heeft twee redenen: een overmatig aantal fietsen kan duiden op diefstal en heling en daarnaast is het gevaarlijk voor de bewoners. De meeste panden in de Tarwewijk (die grotendeels vooroorlogs zijn) hebben geen vluchtweg bij brand. Je kunt er dus alleen via de benedenuitgang (lees: via het portiek) uit. Dit risico op 'verstopping' is dus iets waar het team op let. Op de Mijnsheerenlaan lopen we langs wat façades die er op zich heel behoorlijk uitzien, netjes geverfde kozijnen, maar waarop om de zoveel meter graffiti-tags zijn gespoten. Jan legt uit dat ze die niet doorgeven. Het betreft namelijk particulier bezit en dat kunnen mensen zelf melden. Alleen als het bekladding op openbare gebouwen en in openbare ruimtes betreft, wordt dit doorgegeven. Hier en daar stuiten we op vastzittende vuilniszakken in de afvalkleppen van de containers. In dit soort gevallen proberen de teamleden de zak weer door de klep heen te wurmen. Soms lukt dat, soms niet. Zo op het eerste

oog lijkt de Tarwewijk – althans het deel waar mijn team doorheen loopt – gedomineerd te worden door twee bevolkingsgroepen: bewoners van Antilliaanse afkomst en Polen. De Antilianen wonen hier al langer, zo licht Jan toe, de instroom van Polen begon een jaar of acht geleden. Op een van de straathoeken is een Poolse winkel met levensmiddelen gevestigd en ook zijn er enkele Antilliaanse kapperszaken. Sommige mensen op straat groeten het team, anderen kijken wat bevreemd in onze richting. Maar over het algemeen wordt het team door de passanten op straat volkomen genegeerd.

Vuurwapengevaarlijk

Op een zeker moment draaien we de Polsandstraat op. Totaal vervallen vierlaagse woonpanden bezaaid met kleine betonnen balkons domineren het straatbeeld. Barsten in de ruiten van de entrees, verroest buitenwerk; stenen puien die al in decennia niet zijn schoongespoten; kleding die ligt te drogen over de balkonreling; louter de Poolse taal op straat. Het lijkt wel een scene uit een New Yorkse immigrantenwijk van rond 1900. De panden blijken allemaal particulier bezit. Maar omdat de VVE's niet actief zijn en er nauwelijks (of geen) geld in de kas zit, wordt er niets aan het onderhoud gedaan. Soms volgt er dan ook een 'aanschrijving' van de Dienst Toezicht Gebouwen als het 'te gek' wordt, zo vertelt Jan. De eigenaren zijn dan verplicht het onderhoud te plegen. Als zij er hier niet toe in staat zijn, kan de gemeente financieel bijspringen maar de bewoners kunnen dan ook gedwongen worden het pand te verlaten met wellicht sloop als vooruitzicht. Volgens Jan bedraagt de gemiddelde woningwaarde in dit deel van de wijk zo'n € 50.000.

Een stukje verderop komen we bij een Antilliaanse kapperszaak. Een man wordt geknipt, vier jongemannen staan erom heen en maken grappen. Ze spreken Papiaments met elkaar. Buiten staan nog twee mannen. Ze lijken enigszins op de uitkijk te staan. Jan vertelt me dat hier regelmatig figuren verzamelen uit het Antilliaanse criminele milieu die ook vuurwapen gevaarlijk zijn. Deze plek houdt burgerblauw dus in de gaten, mocht er iets niet in de haak zijn. Maar het is wel oppassen geblazen. Als ze vermoeden dat er iets niet klopt, of er is trammelant, dan wordt dit direct doorgegeven aan de politie. De politie gebruikt het burgerblauw-team op hun beurt als ogen en oren van deze hotspot. Bijkomend probleem is volgens Jan dat in Nederland kapperszaken tot 22:00 open mogen blijven waardoor ze in zekere zin als *hang-out* (lees: criminele vergaderruimte) kunnen worden gebruikt.

Zo af en toe zien we een politieauto of -busje voorbij rijden. Ik moet zeggen; dit geeft een veilig gevoel. Jan heeft niet gelogen toen hij zei dat het team gedegen politieële ondersteuning ontvangt tijdens hun rondes. Er worden nog wat meldingen gemaakt van kapotte verlichting en rondslingerende reclamefolders (wat een groot probleem blijkt te zijn in de Tarwewijk: een stapeltje folders die iemand bezorgd hoeft maar los te zitten en de losse folders worden verspreid over een straathoek, wat vervolgens ander vuil aantrekt), maar dit is het wel zo'n beetje voor vanavond. Er zijn vanavond geen 'bijzonderheden' geweest, hoor ik verschillende teamleden zeggen. Ik vraag Jan wat een 'bijzonderheid' inhoudt. Dit zijn bijvoorbeeld dronken figuren op straat of heftige burenruzies. Onlangs moest hij nog melding maken van twee dronken Russen die flink wat lawaai maakten op straat. Ze werden meteen in de kraag gevat door de politie. Ik vraag Jan of ze nooit bang zijn voor repercussies van dit soort bewoners. Die zullen toch op een gegeven moment ook de link leggen met het politieoptreden en de rondes van het team, opper ik. Maar daar is hij niet bang voor. 'Ook al zouden ze dat doen, dan worden ze gewoon meteen weer opgepakt door de politie', verzekert Jan. In de 9,5 jaar dat Jan actief is als buurtwacht, heeft hij naar eigen zeggen dan ook nog nooit iets vervelends aan den lijve meegemaakt. Teamlid Els is wel een keer bedreigd, maar dit maakte op haar weinig indruk. In haar interview zegt ze hierover:

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

'Ik ben wel eens heel erg uitgescholden maar daar lig ik niet wakker van. Gewoon omdat we daar liepen als burgerblauw. Andere mensen zijn daar nog weleens van onder de indruk, maar ik lig daar niet wakker van. Ik voelde me ook wel veilig gewoon. Want we lopen altijd met gemengde teams [man/vrouw] en met twee portofoons. Maar dat is dus maar één keer gebeurd in die vier jaar.'

Cultuurverschillen

Al met al hebben we twee uur rondgelopen in de wijk. Ik merk op dat het burgerblauw-team op een lid na geheel blank-autochtoon is. Waarop Jan verzucht dat het betrekken van bewoners met een niet-Nederlandse achtergrond een groot probleem is. Als ze ze al weten te betrekken, houden ze het meestal niet langer dan een paar maanden vol. Dit maakten ze bijvoorbeeld mee met een aantal Turkse leden. Cultuurverschillen – of in elk geval de percepties hierover – spelen waarschijnlijk een rol. Teamlid Diana zou hier later in haar interview over zeggen:

'Wat doe je eraan!? Als ze [allochtone vrijwilligers] niet komen, dan komen ze niet. Komt er een Turk of een Marokkaan, dan wordt ie ook gewoon opgenomen in de groep. En die zou misschien makkelijker kunnen praten met z'n eigen cultuur. Kijk, als er Turkse mensen naar ons toekomen en vragen wat wij doen, dan staan we ze gewoon te woord. Maar we hebben ook wel een keer gehad dat ik een Turkse winkelier aansprak op wat leek bouw-materiaal, of hij dat nog binnen zou halen. Ik probeerde hem uit te leggen dat als daar opgeschoten gasten voorbij lopen het risico bestaat dat ze dat beetpakken en door je winkelruit gooien. Maar ja, ik was een vrouw die hem aansprak. Hij zei dat niet zo, maar dat gevoel kreeg ik heel sterk. Ik kreeg gewoon het gevoel dat ik als vrouw zijnde gewoon niets was. Want dat heb je ook in bepaalde culturen natuurlijk, dat de vrouw gewoon niets is. Nou, en wij hadden toevallig toen een Turkse man bij ons lopen [die later weer gestopt is met burgerblauw, VL]. Die heeft toen ook aan hem uitgelegd wat de bedoeling was en wat ik probeerde te vertellen. Op zo'n moment doe ik een stap terug en bemoei ik me er niet meer mee.'

Volgens Jan willen potentiële allochtone teamleden vaak betaald krijgen voor hun diensten: 'Dan vragen ze: 'Wat levert het op?'. 'Een veilige en leuke wijk' antwoord ik dan. Maar dat is voor de meesten toch blijkbaar niet genoeg motivatie om lid te worden.' Wel bekijkt men momenteel of er ook een burgerblauw 'dag-team' kan worden opgezet, mogelijk in samenwerking met de sociale dienst als vrijwilligerswerk voor uitkeringsontvangers. Na de ronde komen alle subteams weer bij elkaar voor een vergadering. Hier mag ik echter niet bij aanwezig zijn. Maar over een aantal weken kan ik nog eens meelopen en wat afspraken maken met teamleden voor interviews. Ik vraag Jan alvast na te denken over wie hiervoor het meest geschikt zijn. Dat blijken – naast uiteraard Jan zelf – twee dames te zijn. Andere leden 'kan ik beter niet spreken' aldus Jan. 'Die zijn goed op straat, maar zouden weleens vreemde dingen kunnen zeggen tijdens een interview.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

4.2. Meer dan alleen een buurtwacht

Buurt bestuurt

Ik mag vanavond voor de tweede keer meelopen met het burgerblauwteam in de Tarwewijk. Met teamleider Jan heb ik afgesproken dat ik bovendien na afloop nog enkele leden kan interviewen. Om mijn goede wil te tonen heb ik roomsoesjes meegenomen. De vorige keer kwam ik er al snel achter dat het tweewekelijks patrouilleren meer is dan alleen een loopronde: het is ook een sterk sociale gebeurtenis met koffie en koekjes. De soesjes vallen in goede aarde. De opkomst

vandaag is echter beduidend lager dan de vorige keer, uiteindelijk 12 teamleden. Wijkagent Cees is er vandaag ook bij en heeft voor het eerst het nieuwe uniform van de Nederlandse politie aan. Dit zorgt voor veel interesse van sommige van de teamleden. Pieter 'jat' zijn politiepet en laat zich hiermee fotograferen. Jan en de wijkagent hebben het over het eventueel nieuw op te richten 'dagteam' van burgerblauw, bestaande uit uitkeringsontvangers van de sociale dienst. De wijkagent heeft hier zijn bedenkingen bij; klinkt leuk maar zijn die mensen ook gemotiveerd om te patrouilleren? Ook wordt het recent opgerichte Buurt Bestuurt comité van de Tarwewijk besproken. Buurt bestuurt comites zijn een soort Rotterdamse wijkraden die met de gemeente mee mogen praten over de sociale en fysieke staat van hun wijk. Hoewel Jan ze een kans wil geven, is de wijkagent sceptisch. Later leer ik dat dit een gespreksonderwerp was omdat een lid van Buurt bestuurt vanavond meeloopt met het team.

'Ik zeg niks meer!'

Zoals altijd wordt voorafgaande aan de ronde koffie gedronken en is er tijd om elkaar te spreken. Pieter, een van de oud-gedienden van burgerblauw, beklagt zich over zijn wijkagent. Dit is dus niet dezelfde wijkagent als van het team (Cees), aangezien Pieter sinds een tijdje buiten de wijk woont, aan de Putselaan. Hij vertelt over een Turkse vrouw die hij aansprak nadat ze het vuilnis naast de container zette in plaats van erin. Hij kreeg meteen een grote mond. Maar toen een Turkse meneer passeerde 'met een grijs baardje' en haar op haar beurt terechthees, deponeerde ze haar vuilniszak alsnog in de container. Het relaas doet denken aan Diana's anekdote over de Turkse winkelier die haar negeerde en pas actie ondernam toen een Turks mannelijk burgerblauw-lid zich roerde (zie citaat p. 37). Pieter:

'Ik zeg niks meer! En de wijkagent die doet al helemaal niks. Bijvoorbeeld aan de jongens die op hun scooter keihard voorbij komen scheuren op mijn stoep. Die komt dan bij mij langs om te vertellen wat ik moet doen. Maar hij moet die mensen aanspreken, niet ik! Ik woon daar nota bene. Hoe kun je nou verwachten dat ik hun aanspreek!?'.

Ziekenhuis

Jan doet zijn plenaire briefing. Hij meldt dat het stadstoezicht dit keer weer meeloopt. En inderdaad, niet lang daarna melden twee stadstoezichers zich. Een van hen is nieuw, en Jan neemt hem apart om hem te instrueren over de wijze van melden en dergelijke. In een hoek luistert de stadswacht aandachtig toe terwijl Jan hem serieus toespreekt. Ze staan te ver weg om het gesprek te kunnen volgen. Ik word dit keer in een ander team ingedeeld, mijn ronde bestrijkt vanavond de – eens beruchte – Millinxbuurt. Ik loop met Diana, Els en Aat. Els is een kleine, zacht sprekende vrouw van iets boven de zestig, type bibliothecaris. Diana, eveneens klein van stuk en in de vijftig, lijkt me juist een assertieve tante (type 'zegt waar het op staat'). Aat, een zestiger met tatoeages op de arm en rafelige traingingsbroek zegt niet veel. Jan 'vraagt' voor de groep of Els en Diana er een probleem mee hebben dat ik straks een interview met ze doe, waarop Diana meteen pareert: 'Moet dat?'. Jan meldt ook dat de volgende keer een aantal andere hooggeplaatsten vanuit de gemeenten een keer meelopen. Van de eerder genoemde doelstelling dat ik 'de laatste' zou zijn die als externe nog eens zou meelopen, is dus blijkbaar niet veel terecht gekomen. Bij de toelichting op de afwezigen blijkt dat veel leden vandaag ziek, zwak of misselijk zijn. Het verbaast me niet. Vorige keer viel me al op dat veel leden kwakkelen met hun gezondheid. Een lid – 'Arjan' – kan vandaag niet aanwezig zijn omdat hij en zijn vrouw betrokken waren bij een ruzie met de buurman. De vrouw van Arjan werd daarbij 'het ziekenhuis ingeslagen'. Het nieuws wordt door de groep zwijgend ontvangen. Jan staat er even bij stil, maar het wordt gewoon verteld tussen alle andere zakelijke mededelingen door. Blijkbaar is het niet heel ongewoon.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Reclamefolders

We gaan naar buiten. Het is wederom een aangename vrijdagavond eind september, minder warm dan de vorige keer maar nog steeds aangenaam en ook al wat donkerder. Ik besluit Diana ('Moet dat zo'n interview?') wat te masseren en veel vragen aan haar te stellen. Een op een blijkt het helemaal niet zo'n kwaai dame. Ze vertelt dat stadstoezicht nooit samen met de buurtpreventieleden lopen. Hiermee wordt voorkomen dat burgerblauw door bewoners wordt geassocieerd met stadstoezicht. Daar zou alleen maar ellende van komen, en dus lopen ze apart. Op een gegeven moment komen we enkele pakketten reclamefolders tegen die op de stoep liggen. Veel bewoners in de Tarwewijk bezorgen reclamefolders om wat bij te verdienen. We checken de postbrief om te zien of ze de volgende dag worden bezorgd. In dat geval is het toegestaan de pakketten op de stoep te stallen. Maar veel folders zijn inmiddels losgekomen van het grote pakket en liggen verspreid over de stoep. We leggen deze terug, Diana neemt de postbrief mee.

Nooit alleen

We passeren groepjes Antilliaanse jongeren in portieken die met elkaar aan het dollen zijn. Aan hun taalgebruik weet je weer dat je in een echte volkswijk bent: zwaar opgefokte straattaal. Bij de bredere lanen of parkjes splitsen we op in groepjes van twee. Dit is vaste procedure: op die manier loopt er nooit een buurtpreventielid alleen. Ook is er een reden waarom elk team altijd is uitgerust met twee portofoons; mocht een agressieve klant zich richten op het uitschakelen van de persoon met de portofoon, dan is er altijd nog een tweede persoon die meteen de melding kan doen. Ondanks het goede weer maken de parkjes met mogelijke hotspots met jongeren vanavond een verlaten indruk. We melden weer wat verkeerd aangeboden huisvuil, en de verlichting van opvallend veel parkeerautomaten is vanavond defect (verlichting van de 'P'-panelen). Deze worden allemaal doorgegeven aan de meldkamer. Grappig is dat vooral de parkeerautomaten die op zonnepanelen (horen te) werken het niet doen. Diana: 'Daar heb je dus ook helemaal niks aan!'. Wanneer we de drukke Dorchtselaan opdraaien komt ze een bekende tegen, een jonge knul met een dikke joint in zijn hand. Diana kent hem nog van haar Albert Heijn winkel waar ze achter de kassa werkt. Het contact is amicaal en ze kletsen wat bij. Diana: 'Maar waarom heb je nou zo'n stinksigaret in je handen?' Jongen: 'Het is weekend toch?!'. Op een gegeven moment komen we bij de straat waar burgerblauw-lid Arjan en zijn vrouw klappen kregen. Diana en Aat weten om wie het gaat. Eerder hebben ze al eens een grote mond van deze persoon gekregen toen zij even wilden checken waarom de deur openstond. Diana: 'Dan durf je toch niemand meer aan te spreken als zoiets gebeurt!?'.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Bij de les

Het is vanavond zeer rustig. Iets voor 21:00 zijn we weer terug. Alle overige subteams druppelen binnen van hun rondes. Pieter verhaalt op luide toon over een Volkswagen die 'veels te hard' door de straten racete en nota bene in de richting ging van de op de achtergrond mee patrouillerende wijkagent. Pieter cynisch: 'Maar die had hem weer niet gezien natuurlijk.' Deze opmerking maakt mij duidelijk dat niet iedereen even veel geloof heeft in het kordate optreden van de wijkagent; dit keer doelde Gerrit namelijk wel degelijk op de wijkagent van het burgerblauwteam. Wijkagent Cees negeert hem echter, hij is elders in de ruimte in gesprek met iemand. Ook teamlid Diana zou zich later in haar interview kritisch uiten over het optreden van de politie — of eerder gezegd het gebrek daaraan — inzake de verkeersveiligheid in de wijk.

'Het te hard rijden of fietsers die tegen het verkeer ingaan, is al jaren een probleem. En de politie? Die staat erbij en kijkt ernaar. Je hebt van die mensen die komen vanaf de verkeerde kant veel te hard aanrijden, nou ja, hij

[politieagent] staat er gewoon naar te kijken. Dat zal misschien wel verschillen van agent tot agent, maar als je ook nog bezuinigt op het toezicht, dan schiet het natuurlijk helemaal niet op. Want ze hebben niet overal tijd meer voor, en dat soort kleine dingetjes, daar letten ze dan niet op.'

Ik knoop wat gesprekjes aan met deze en gene. Jan legt me uit hoe hij de stadswachten weer bij de les heeft gekregen: niet meteen via de 'hoogste baas' van stadstoezicht (naar eigen zeggen een goede vriend van hem) maar eerst via de reguliere weg. Jan: 'En je ziet het, ze zijn er weer bij. Ik zei tegen hen: 'Kom op jongens, jullie zijn toch professionals?'. Er volgt vanavond nog een tweede ronde, maar ik 'moet' deze tijd gebruiken voor de interviews met Els en Diana.

Nagesprek

Ik heb vandaag duidelijk meer het vertrouwen gewonnen van de groep en nadat iedereen terug is van de tweede ronde en ik de interviews heb gedaan, praten we nog lang na. Er komen interessante verhalen los. Vooral Jan zit op zijn praatstoel en doet uit de doeken hoe het burgerblauw team achter de coulissen opereert, hoe een en ander zo is gegroeid, en waarom burgerblauw veel meer is dan alleen een buurtpreventieteam. Vanwege het informele karakter van de situatie kan ik geen aantekeningen maken of mijn bandapparaat aanzetten. Achteraf blijven echter een aantal thema's van dit 'nagesprek' mij bij.

Burgerblauw als lokale machtsfactor

In de wandelgangen van ambtelijke stadsdiensten had ik eerder opgevangen dat burgerblauw door sommigen wordt gezien als een soort 'veredelde buurtschouw'. Men zei het niet zo hard op, maar van ingewijden begreep ik dat vooral politie en stadstoezicht het burgerblauwteam niet altijd serieus nemen. In werkelijkheid lijkt het team meer invloed te kunnen uitoefenen dan op het eerste gezicht lijkt. Het is al te zien aan de manier waarop Jan de stadswachten instrueert (Jan spreekt de stadswachten toe en niet andersom) en het feit dat toch elke keer weer politie op de been is om het team te ondersteunen. Ook het omvangrijke apparaat van buurtdiensten (gemeentewerken, Roteb enzovoort) dat met de meldingen aan de slag gaat is opmerkelijk. Deze positie kreeg het team natuurlijk niet zomaar, dit is zo met de jaren gegroeid. Maar omdat het team haar voelsprietten zowel uit heeft staan in de wijk als het ambtelijk apparaat van de stad (en daarbij dus zowel op stadsniveau als landelijk veel bekendheid geniet, mogelijk speelt de aandacht van de media hier ook een rol) is het een belangrijke lokale machtsfactor geworden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het voorval rond de straatverlichtingen waar ze enkele jaren geleden veel problemen mee hadden. Vaak waren bepaalde straten niet verlicht en ook na meldingen werd het probleem niet opgelost. Het bleek dat de straatverlichting door een apart bedrijf gedaan werd dat de meldingen eigenlijk niet serieus nam. Inmiddels had Jan zich echter een sterke uitgangspositie binnen het Rotterdamse ambtelijke apparaat verworven. Door zijn invloed uit te oefenen via hoge ambtenaren kreeg hij het voor elkaar dat er een nieuwe procedure werd ingesteld waardoor het verlichtingsbedrijf de klacht binnen twee weken diende op te lossen. 'Daarna zijn er nooit meer problemen geweest', aldus Jan. Hoewel er na elke ronde een lijst is met meldingen en deze opvolging hiervan door instanties ook officieel worden 'teruggeschakeld' naar het team, vang ik niettemin hier en daar geluiden op dat meldingen niet altijd goed worden opgelost. Teamlid Els zegt hierover in haar interview:

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

'We krijgen niet echt persoonlijk te horen of het nu gemaakt is of opgelost, maar vaak merk je dat wel bij de volgende ronde. En als er bijzondere dingen zijn, wordt dit altijd aan het begin van de vergadering even gezegd. Over het algemeen wordt een en ander wel goed opgevolgd door de instanties. Behalve de verlichting boven de parkeermeters, die zijn altijd stuk. Maar toch zouden we meer moeten controleren of het ook gedaan wordt. Want het zijn toch vaak dezelfde dingen die wij melden.'

Jan vertelt ook dat hij met enige regelmaat relevante, interne ambtelijke stukken voor zijn neus krijgt waar hij zijn voordeel mee doet wat betreft burgerblauw-aan gelegenheden. Terwijl hij vertelt, vraag ik me wel af hoe lang die invloed zal voortbestaan. Jan geeft namelijk te kennen 'een stap terug te willen doen' en zal binnenkort geen teamleider meer zijn. Hoewel Jan een fitte, kwieke indruk maakt is hij de zestig ruim gepasseerd. Diana en nog een andere dame gaan het van hem overnemen. Maar het is duidelijk dat de leiderschapskwaliteiten en het charisma van Jan niet zomaar te vervangen zijn. Ook blijkt het ongemak van de dames in het bewegen in formele vergadercircuits van de ambtenarij en het omgaan met de media. Jan kan nog wel een formele presentatie geven of een gebiedscommissie te woord staan in een grote vergaderzaal, maar de dames laten blijken 'het hier niet zo op te hebben'. Jan gaat hen hierin nu 'bijscholen', laat hij weten.

Sociale effecten

Wie slechts het burgerblauw promotiefilmpje op internet zou bekijken en zich niet verdiept in de context, historie en bredere functionering van het team, krijgt misschien de indruk dat de patrouilles een gezellig verzetje zijn voor bewoners die wat sociaal contact zoeken. Maar burgerblauw is duidelijk meer dan alleen een buurtwacht. Het sociale contact tussen de leden is zeer hecht, men ontplooit ook activiteiten met elkaar buiten de sfeer van burgerblauw (uitjes, barbecues) en er is veel zorg voor elkaar. Jan zet de filosofie van het team uiteen:

'Iedereen kan een bijdrage leveren. We hebben een aantal mensen hier in het team, die kunnen eigenlijk niet lezen. Maar ze kunnen wel een melding doen, ze kunnen zien of de straatverlichting het niet doet en of het huisvuil goed is aangeboden. Iedereen heeft zo een eigen rol te spelen, wat hun opleidingsniveau of rol in het dagelijks leven ook is.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Eva, een tengere vrouw van in de zestig valt hem bij: 'Iedereen is hier gelijk. Er wordt niet gezeurd van die is dit of die is dat. Iedereen is hier gewoon burgerblauw'. Aan het gesprek neemt ook een man deel die mij de vorige keer niet is opgevallen. Het blijkt dat hij in Charlois woont (een wijk verderop in Rotterdam-Zuid) en elke twee weken naar de Tarwewijk komt om mee te patrouilleren. Het blijkt min of meer in het kader van een scholingsproject voor werklozen te zijn. Hij doet nu een opleiding om te gaan werken 'in de beveiliging' en burgerblauw is een perfecte gelegenheid voor hem om alvast wat bezig te zijn met zijn toekomstige vak. Daarnaast heeft hij het ontzettend naar zijn zin en waardeert hij het sociale contact. Jan vult aan dat dit wel vaker voorkomt; mensen van buiten die een tijd lang meelopen in het kader van een project of gewoon omdat ze dat leuk vinden, of een combinatie hiervan.

De subtiele werking van burgerblauw

Een van de theorieën over de vermeende werking van buurtpreventieteams is dat ze criminaliteit en overlast indirect doen afnemen door de politie van informatie te voorzien over verdachte activiteiten of overlastgevers (zie paragraaf 1.2. van dit rapport). Een andere theorie is dat buurtwachten de gelegenheid tot criminaliteit beperken door andere bewoners voor te lichten over veiligheidsmaatregelen. In de Tarwewijk is de tweede theorie weinig plausibel. Direct contact met burgers

op hun rondes is minimaal en meestal zelfs afwezig, en de teamleden houden zich niet echt bezig met enige formele veiligheidsvoorlichting naar bewoners. De communicatielijn beweegt zich veeleer in tegengestelde richting. Het burgerblauwteam vormt een soort veilige informatievoorziening voor bewoners als zij die nodig hebben, een buffer om veilig en anoniem meldingen door te geven over overlast of criminaliteit. In zo'n geval krijgt het team dan 'tips', zo vertellen verschillende leden me, waarmee de bewoner in kwestie anoniem blijft, maar waarop burgerblauw gericht een oogje in het zeil kan houden, verdere dossierinformatie verzamelt en observaties doet, en de zaak uiteindelijk afhandelt met de politie. Op die manier zijn al drugspanden en kleine criminele netwerkjes in de wijk opgerold, zonder dat de melding gevende bewoner(s) hiervoor in de openbaarheid hoefde te treden¹⁵.

Jan heeft een persoonlijke anekdote om dit punt kracht bij te zetten. Enige jaren geleden vermoedde hij dat er in zijn directe woonomgeving een drugsdealer actief was. Dure auto's kwamen langsrijden en zaken werden 'uitgewisseld'. Vanaf zijn balkon van zijn flat kon hij die 'zaken' echter goed observeren. Omdat hij een goede fotocamera had, kon hij vervolgens bewijsmateriaal verzamelen. Hij maakte foto's van de dealer terwijl hij pakketjes overhandigde en gewoon midden op straat dikke pakketten bankbiljetten telde. Toen hij uiteindelijk genoeg materiaal had, is hij naar de politie gegaan. Jan gebruikte vervolgens zijn positie als teamleider van burgerblauw. Hij eiste dat in het politierapport zou worden vermeld dat het bewijsmateriaal was verzameld door een 'rechercheur' op de afdeling. De politie ging hier mee akkoord, en het drugsnetwerkje werd opgerold. Jan: 'Die dealer heeft nooit een flauw benul gehad wie hem erbij heeft gelapt. Wij ouderen in de seniorenflats zijn wel de laatste types die die criminelen zouden verdenken. Nou, wel dus.'

Onzichtbaarheidsparadox

Dit brengt me bij het laatste inzicht van het nagesprek die avond. Je zou zeggen dat een deel van de werkzaamheid van buurtpreventie hem zit in de zichtbaarheid op straat ('Wij waken over onze buurt!'). Maar het lijkt erop dat het burgerblauwteam juist gedijt bij een zekere onzichtbaarheid. Juist omdat ze wellicht niet altijd serieus wordt genomen door de buitenwereld (ambtenaren én criminelen) en relatief kalm en clandestien opereert (niemand aanspreken, gewoon meldingen doen en informatie verzamelen) is het team in staat die informatie te verzamelen en aan te spreken die bijdraagt aan de bestrijding van criminaliteit en overlast. In die zin komt het burgerblauwteam het wellicht niet slecht uit dat ze door sommigen als 'veredelde buurtschouw' wordt gezien. Juist die reputatie verleent ze de dekmantel waaronder zij in kalmte kan opereren. Teamlid Diana beschrijft die dynamiek als volgt:

'Mensen komen nu ook naar ons toe met een vraag. Het is bijvoorbeeld weleens gebeurd dat een aantal bewoners dachten dat er ergens een drugspand zat. Maar dan willen ze liever niet naar de politie toestappen. Want dan moeten ze hun naam en alles opgeven, en dat willen ze natuurlijk niet. Dus dan zeggen ze het tegen ons. Wij kunnen dan de gegevens opnemen: welk pand, welke activiteiten enzovoorts. En dat is dus ook gebeurd. De politie is het vervolgens gericht in de gaten gaan houden. Het bleek inderdaad een drugspand.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹⁵ Ondanks campagnes als 'Meld misdaad anoniem' is het in Nederland in de praktijk heel moeilijk om volledig anoniem aangifte te doen; bij het doorgeven van een melding worden door de politie veelal naam en adresgegevens genoteerd en in het geval van aangifte tegen een persoon heeft de beklagde doorgaans het recht de persoonsgegevens van de aangever op te vragen.

4.3. Conclusies

Omgeving bepaalt de focus

Burgerblauw is een goed georganiseerd en goed uitgerust buurtpreventieteam. Het kan rekenen op stevige ondersteuning van politie en instanties, en vervult een voorname sociale functie voor haar teamleden. De bulk van de meldingen van het team bestaat uit wanordelijkheden rondom 'schoon en heel'. De Tarwewijk is een relatief arme wijk waar verloedering en een verwaarloosde publieke ruimte pregnante problemen vormen. Fietswrakken, zwerfvuil, verkeerd aangeboden huisvuil en kapotte straatverlichting zijn gekende kwalen. De casus laat daarmee zien dat de focus van een buurtpreventieteam onlosmakelijk verbonden is met haar omgeving. In die zin is burgerblauw niet exemplarisch voor de meerderheid van buurtpreventieteams in Nederland. Inbraakpreventie (wat voor de meeste teams in Nederland de belangrijkste focus is, zie 3.2.) is in de Tarwewijk bijvoorbeeld nauwelijks een doel.

Combinatie van low profile en doorzettingsmacht

Dit alles wil echter niet zeggen dat de bijdrage van burgerblauw zich beperkt tot meldingen rond 'Schoon en heel'. Informatievoorziening over criminele activiteiten (dealplekken, drugspannen, mishandeling) en ondersteuning bij calamiteiten (verschillende burgerblauwleden assisteerden de politie bij verkeersbegeleiding) zijn belangrijke nevenactiviteiten. Opvallend is daarbij dat het team lijkt te gedijen bij een zeker onbeduidend imago. Juist omdat burgerblauw door bepaalde ambtelijke gremia niet altijd serieus wordt genomen ('veredelde buurtschouw') en relatief kalm en clandestien opereert (niemand aanspreken, ogen de kost geven, meldingen doen) is het team in staat die informatie te verzamelen die effectief bijdraagt aan de bestrijding van criminaliteit en overlast. Bewoners vinden in burgerblauw een veilige buffer om meldingen of tips door te geven over criminaliteit of overlast. Tegelijkertijd is burgerblauw mettertijd uitgegroeid tot een belangrijke wijkpartner waar buurtinstanties rekening mee dienen te houden. Een positie die waarschijnlijk mede is versterkt door toenemende media-aandacht en politieke steun voor burgerblauw. Deze op het oog tegenstrijdige combinatie van *low profile* en doorzettingsmacht maakt het burgerblauwteam tot een subtiele lokale invloedsfactor.

Achilleshiel: afhankelijkheid 'best person' en mono-culturele samenstelling

Een achilleshiel van burgerblauw is de afhankelijkheid van teamleider Jan en de mono-culturele samenstelling van het team. Veel van het succes, functioneren en invloed van burgerblauw bij instanties kan worden toegeschreven aan Jan's handelen. Hij is wat Van den Brink e.a. (2012) omschrijven als een *best person*: een probleemoplosser die in staat is anderen aan zich te binden, buiten de lijntjes kan kleuren en creatief om kan gaan met ambtelijke belemmeringen of voorschriften. Of het team in de toekomst blijft functioneren zoals het nu doet, zal voor een groot deel afhangen van Jan's betrokkenheid. Ook het feit dat burgerblauw in cultureel opzicht geen afspiegeling vormt van de wijk zou in de toekomst het functioneren van burgerblauw kunnen belemmeren. Het is niet ondenkbaar dat de eerder genoemde informatievoorziening vanuit bewoners stopt of selectief uitpakt wanneer bepaalde bewonersgroepen zich in cultureel opzicht niet verbonden voelen met het team.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

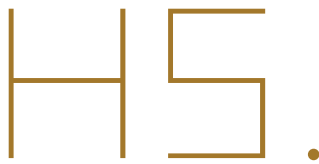
- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Buurtpreventie Kruidenbuurt

De Kruidenbuurt telt 800 huishoudens in de Rotterdamse wijk Ommoord. Ommoord maakt op zijn beurt deel uit van het grotere gebied Prins Alexander in het Noord-Oosten van Rotterdam. De Kruidenbuurt staat bekend als een doorsnee middenklasse-buurt. Het grootste deel van de woningvoorraad stamt uit de jaren 1960 en 1970. De naam van de wijk verwijst naar de straatnamen die allen naar een kruid vernoemd zijn (Geelkruid, Goudkruid, Dennekruid enzovoort). Hoewel Ommoord bekend staat om zijn vele naoorlogse woontorens kent de Kruidenbuurt juist veel laagbouw. Esthetisch gezien is de Kruidenbuurt een typisch Hollandse buurt. Het straatbeeld wordt gedomineerd door rijtjeshuizen (meestal tweelaags) en brede stoepen. Daarnaast kent de wijk een aantal groenstroken en parkjes naar het gebruikelijke patroon van naoorlogse woonwijken. Net als de rest van Ommoord wonen in de Kruidenbuurt veel ouderen. Ongeveer de helft van de bewoners is ouder dan 55 jaar.

Buurtpreventie Kruidenbuurt is in 2013 opgericht vanuit de Stichting Kruidenbuurt Rotterdam, de plaatselijke bewonersorganisatie. De initiatiefnemer is Simon, een man van middelbare leeftijd werkzaam in de IT en voorzitter van de bewonersorganisatie. Aanleiding voor de oprichting van het team was een plotselinge golf van woninginbraken in de wijk. Inmiddels zijn zo'n 15 vrijwilligers verbonden aan het project. Rechten en plichten van buurtpreventieleden (bijvoorbeeld rondom persoonlijk gedrag en aanhouden van personen) heeft het team vastgelegd in de vorm van een schriftelijke overeenkomst die door nieuwe leden moet worden ondertekend. Die voorschriften staan ook vermeld op de website van de stichting zodat 'bewoners weten waar ze aan toe zijn, wat van hen verlangd wordt en welk gedrag niet wordt getolereerd'. De activiteiten van het team zijn ingebed in de bredere bewonersstichting. Het bestuur van de stichting komt één keer per maand bij elkaar, en dan staan ook de ervaringen van het buurtpreventieteam op de agenda. Het team patrouilleert vrijwel dagelijks, meestal in tweetallen. Buurtpreventie Kruidenbuurt maakt ter communicatie actief gebruik van moderne communicatiemiddelen, onder andere van Facebook, WhatsApp en de Buiten Beter app, een gemeentelijk meldingssysteem voor smartphones. De communicatie heeft echter vooral plaats met bewoners of bewonersgroepen. Contact met professionele instanties is minimaal. Het team heeft eigenlijk alleen contact met de wijkagent; met de gemeente bestaan geen formele banden.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

5.1. Babeltrucs en sociale media

Zomerreces

Contact krijgen met het buurtpreventieteam Kruidenbuurt blijkt geen gemakkelijke opgave. Net als Burgerblauw in de Tarwewijk is dit team niet actief in de zomerperiode, en op e-mails van mijn kant krijg ik geen reactie. Uiteindelijk krijg ik na een paar maanden via het telefoonnummer van de bewonersorganisatie iemand van het team aan de lijn. Het blijkt de voorzitter Simon die zelf ook regelmatig meeloopt. Het gesprek verloopt stroef, en het blijkt dat ze niet reageerden

omdat ik later zou hebben laten weten dat het onderzoek niet meer nodig was. Uiteindelijk stemt hij in met mijn verzoek om deel te nemen aan het onderzoek. Simon vertelt me dat het team meerdere keren per week patrouilleert, feitelijk elke dag. Nog steeds is echter te merken dat men voorzichtig is met het delen van informatie. Later blijkt ook dat via geen enkele middel wordt gecommuniceerd waar en wanneer er precies wordt gepatrouilleerd. Ik moet een mail afwachten van 'Anja' die mij zal indelen, waarna ik begin november kan meelopen.

Geen groot stempel

Ik heb te horen gekregen dat ik mij om 19:30 moet melden bij Basisschool de Horizon, centraal in de wijk. Ik ken dit deel van Rotterdam (gebied Rotterdam-Prins Alexander) redelijk maar niet heel goed. Als ik de Kruidenbuurt inrijd, valt me een aantal zaken op. Het wijkje oogt kalm, typisch middenklasse met veel jaren '70 rijtjeswoningen, en alles wat erbij hoort; de achtertuintjes, achterliggende brandgangen en galerijen. De woningen ogen echter niet heel groot. Ik zou zeggen; dit is een middenklasse tot lagere middenklassewijk. De brede stoepen en klinkerstraten zijn brandschoon, een heel verschil met de Tarwewijk. Ook loopt er niemand op straat. Het is al donker en een wat frisse avond vergeleken met het zachte weer enkele dagen daarvoor.

Ik parkeer mijn auto voor de school, maar het ziet er verlaten uit. De school is dicht en donker. Ik loop er een aantal malen omheen om te kijken of het team misschien binnen zit, maar alles is dicht. Uiteindelijk zie ik, als ik weer aankom bij waar ik mijn auto geparkeerd heb, een vrouw met geel hesje aan. Dat moet Anja zijn. Dat blijkt inderdaad zo te zijn, en we stellen ons aan elkaar voor. Op het hesje staat: 'Samen voor elkaar in de wijk'. En 'Kruidenbuurt'. Maar niks over buurtpreventie. We lopen weg van de school in de noordelijke richting. Ik vraag Anja of we ergens anders naar toe gaan om te verzamelen, maar het blijkt dat dit het is. We zijn dus maar met zijn tweeën. Hier dus geen koffie met gebak, gezellig bijpraten, debriefings en dan met 20 bewoners en portofoons de wijk in, zoals in de Tarwewijk. Anja vertelt me dat het team uit circa 15 personen bestaat die ongeveer 4 keer per week in tweetallen patrouilleren. Er is dus altijd één tweetal per avond actief. Dit blijkt ook meer dan genoeg. De kruidenbuurt is een relatief kleine buurt, maar ik krijg ook het idee (en dit wordt bij de tweede loopronde bevestigd) dat men een niet al te groot stempel wil drukken op de wijk; het team is er vooral om een oogje in het zeil te houden en meldingen door te geven, niet om stevig sociale controle uit te oefenen.

Golf van inbraken

Aangezien we maar met zijn tweeën zijn, kletsen we wat met elkaar. Omdat het zo donker is, valt het niet mee om aantekeningen te maken in mijn kleine notitieboekje. Het blijkt dat Anja bij de Erasmus Universiteit werkt. Toen ze via Simon mijn naam doorkreeg, herkende ze me daarvan waarop ze kon aangeven dat ik 'ok' was, en ik dus permissie kreeg om mee te lopen. Het blijkt dat het team zo'n anderhalf jaar geleden is opgericht naar aanleiding van een golf van inbraken in de wijk. Op een zeker moment werd er volgens Anja gemiddeld 30 keer per maand ingebroken. Dat is dus een gemiddelde van één inbraak per dag. Sinds men patrouilleert, echter, is deze trend gekeerd. Alhoewel natuurlijk niet is vast te stellen of dit komt door de zichtbaarheid van het preventieteam; het zou ook kunnen dat de inbrekersbende 'gewoon klaar was' met de Kruidenbuurt en 'naar de volgende wijk is gegaan', aldus Anja. Voorzitter Simon zou hier later in zijn interview over zeggen:

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

‘Dat schrik-effect, dat is er volgens mij niet meer. Dat was er misschien in het begin, maar ze [inbrekers] weten op een gegeven moment natuurlijk precies de gangetjes en sluiptwegen om ons te ontwijken. Dus ik denk dat het andere bewoners bewust maken van ‘mogelijke onveiligheden’ meer zoden aan de dijk zet. Dat is het meest belangrijke.’

Het valt me op dat Anja niet echt observeert. Ze beent in hoog tempo door de wijk en kijkt strak voor zich uit. Ik heb moeite om haar bij te houden. Wat mij betreft een duidelijk teken dat sociale controle en het melden van zaken rond ‘schoon en heel’ voor deze buurtwacht slechts van secundair belang is, als het al enig belang heeft. Dit team lijkt puur opgericht om een oogje in het zeil te houden en om als afschrikmiddel te dienen voor inbrekers (dus niet de sociale controle zelf, maar de suggestie van sociale controle moet hier het werk doen). Ik vraag Anja naar politie; daar is wel contact mee, maar zij bieden geen ondersteuning op de achtergrond zoals bij het burgerblauw-team gebeurt. De politie weet ook niet wanneer de teamleden surveilleren.

Buiten Beter app

Maar toch, bij een parkje aangekomen centraal gelegen in de wijk blijkt een groot deel van de verlichting van de lantarens het niet te doen. Anja meldt dit via de ‘Buiten Beter app’ van de gemeente. Via deze app kun je als bewoner via je smartphone een melding doorgeven die meteen wordt doorgestuurd naar de relevante gemeentelijke dienst. De melder krijgt hier vervolgens ook een bevestiging van. Anja is hier zeer over te spreken en zegt ook dat de meldingen ‘over het algemeen’ goed worden opgevolgd. Ik moet denken aan het burgerblauwteam met hun excel-spreadsheets en hun eigen meldsysteem; waarom doen zij het ook niet via Buiten Beter?, vraag ik me af. Ook laat Anja me de vele brandgangen zien die achter de blokken met rijtjeswoningen lopen. Hier heeft het team een project opgezet waarbij om de zoveel meter lampen aan de schuttingen en schuurmuren worden geplaatst ter verlichting. In totaal betroffen dit 150 lampen. In veel galerijen zijn inmiddels lampen gemonteerd, maar veel anderen zijn nog stikdonker. Volgens Anja is het een probleem dat bewoners de lampen zelf moeten monteren; niet iedereen heeft daar zin in of kan dit.

Kanonskogel

De Kruidenbuurt is zo’n typische Nederlandse middenklasse-wijk waar je ’s avonds een kanonskogel kunt afschieten. We komen niemand tegen, slechts af en toe rijdt een auto voorbij. Stelletjes, ouderen en gezinnetjes zitten voor de TV. Ik vraag Anja of dit in de zomer anders is, maar volgens haar is dat niet het geval. Ook dan zijn er weinig mensen op straat. De weinige bewoners die we vanavond tegenkomen lopen we zonder te groeten voorbij. Bewoners die Anja wel eens spreekt, reageren over het algemeen ‘goed’, alhoewel het team soms ook als ‘klaagbaak’ wordt gebruikt. Anja benadrukt dat ze in principe niemand aanspreken bij asociaal gedrag of andere zaken. Het gaat louter om een oogje in het zeil te houden (inbraakpreventie) en het doen van fysieke meldingen over de staat van de buitenruimte, mocht dat nodig zijn. In de wijk wonen veel ouderen, en de vrijkomende woningen worden vooral door jonge gezinnen betrokken, vertelt Anja. De prijzen zijn hier gunstig. Je hebt al een goede eengezinswoning voor rond of soms zelfs onder de twee ton. Een paar jaar geleden was er wel veel leegstand door de crisis. De wijk lijkt een mix van huur en koop, wellicht iets meer koop.

Babbeltrucs

Tijdens de ronde gebeurt er weinig noemenswaardigs. Inbraakpreventie lijkt hier echt het centrale thema. Anja vertelt me van mensen met babbeltrucs die heel slinks te werk gaan. Ze bellen dan bijvoorbeeld aan en doen alsof ze van een beveiligingsbedrijf zijn. Vervolgens vragen ze: ‘Heeft u beveiliging in huis?’ Als de bewoner ‘nee’ antwoordt, weten ze dus bij wie ze moeten zijn. Anja vertelt me dat

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

het team inmiddels bekend is bij veel bewoners. Alle informatie staat ook op de website en via social media proberen ze bewoners voor te lichten over dit soort zaken en projectjes op te zetten, zoals de lampen in de brandgangen. Echter, over waar en wanneer er precies wordt gesurveilleerd wordt dus niet gecommuniceerd, en ook informatie over 'verdachte zaken' (zoals de babbeltruc bendes) of bepaalde personen die in de wijk rondlopen om te kijken waar ze kunnen inbreken, wordt niet meer gecommuniceerd via social media. Dit omdat volgens Anja sommige bewoners 'eigen rechter' gingen spelen en er een situatie ontstond waarbij bewoners verdachte personen zelf agressief bejegenden, terwijl er feitelijk niets aan de hand was (meer hierover in deel 5.2.).

Na ongeveer een uur zijn we weer terug bij de basisschool. Anja staat open voor een interview, en geeft aan ook wat andere leden te kunnen benaderen. Ze zal kijken wanneer ik nog een ronde kan meelopen, dit keer met iemand anders. Soms komt het voor dat het team voor een avond slechts één persoon beschikbaar heeft en dan zou het wel goed uitkomen als ik mee kon lopen. Dat was eigenlijk ook vanavond het geval: Anja had niet gepatrouilleerd als ik niet was meegegaan.

De tweede patrouille

Enige dagen na mijn eerste loopronde met het Team Kruidenbuurt, krijg ik al een mailtje van Anja of ik de week erop nog een keer kan meelopen. Deze keer om 21:00 met teamlid Ronald. Het is vandaag een stuk warmer dan de vorige keer, en we hebben opnieuw afgesproken bij Basisschool de Horizon. Het eerste dat me opvalt als ik de wijk in kom rijden, is dat — ondanks de melding van Anja de vorige keer — de verlichting in het parkje bij het Geelkruid het nog steeds niet doet.

Als Ronald komt aanlopen heeft hij het gele hesje samengepropt in zijn hand. Pas als we ons aan elkaar hebben voorgesteld, trekt hij het aan. Hij heeft geen hesje voor mij meegenomen dus ik loop zonder buurtpreventie-uniform aan zijn zijde. Ronald, een vriendelijke vijftiger, is docent grafische vormgeving en woont al 18 jaar in de wijk. Met Ronald loop ik vooral langs de buitenranden van de wijk: we lopen langs sportvelden, sloten en fietspaden die grenzen aan de tuintjes en galerijen van de woningen. Er is wederom niemand op straat en dus we hebben de gelegenheid tot een gesprek. Ronald is niet heel praterig, maar vriendelijk des te meer. Hij vertelt me dat buurtwacht zijn niet iets vrijblijvends is.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

'Je bent er eigenlijk altijd wel mee bezig. Natuurlijk, je hebt de officiële rondes waar we met zijn tweeën met een hesje aan door de wijk patrouilleren. Maar natuurlijk woon je als buurtpreventielid ook gewoon altijd in de wijk, dus als je thuiskomt, of je laat de hond uit, dan houd je ook altijd een oogje in het zeil. En als jij bijvoorbeeld niet had komen opdagen, dan had ik in mijn eentje de ronde gedaan, maar dan zonder hesje.'

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Ronald benadrukt bovendien het sociale aspect van de buurtwacht: het is ook een plek om contacten aan te halen en een 'thuisgevoel' bij de wijk te krijgen. Ik vraag hem waarom hij denkt dat de wijk met zoveel inbraken te maken kreeg. Volgens Ronald zou dit wel eens te maken kunnen hebben met het feit dat de wijk 'in transitie' is. De populatie die hier in de jaren zeventig als gezinnen kwam wonen, is nu ouder of bejaard dus veel huizen staan te koop. Daardoor is de sociale cohesie en controle wat minder en wellicht maken inbrekers gebruik van die situatie. Volgens Ronald is er verder niet zo veel aan de hand in de Kruidenbuurt. Er is wel eens wat hangjeugd in het park of de verlaten plekjes, maar dit loopt nooit uit de hand.

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

We lopen langs achtertuinen aan de randen van de wijk. Hij vertelt me dat dit natuurlijk goede plekken zijn voor inbrekers om ongezien de woningen binnen te komen. Vooral de donkere plekken tussendoor zijn een risico. Af en toe signaleert

Ronald het een en ander. Op een gegeven moment stuiten we bijvoorbeeld op een loszittende houten schutting. Ronald kijkt er eens naar maar besluit geen actie te ondernemen. Hij vertelt me dat 'die melding' ook al eerder is gemaakt, maar blijkbaar voelt hij zich niet geroepen hier nu weer iets mee te doen. Ik suggereer dat hij misschien ook even kan aanbellen bij de bewoner om te checken? Kan hij meteen het team promoten en zichzelf zichtbaar maken. Maar zijn reactie is wat ontwijkend. Hij voelt duidelijk niet de behoefte om dit te doen. Op een gegeven moment komen we bij het park aan het Geelkruid. Inderdaad, de lantaarnpalen zijn nog steeds onverlicht. Ronald lijkt het weinig te interesseren. Hij reageert laconiek en maakt geen melding. Na een klein uurtje keren we weer terug bij de school.

5.2. Kinderziektes en geleerde lessen

Vanwege het kalme karakter van de wijk en de nadruk op inbraakpreventie vertellen de patrouilles slechts een deel van het verhaal van het buurtpreventieteam Kruidenbuurt. De interviews met de teamleden bieden echter een interessant perspectief op het functioneren van een autonome buurtwacht in een doorsnee middenklasse-wijk. Een buurtwacht die door vallen en opstaan de goede vorm probeert te vinden. Met name de gesprekken met teamleden Anja en Simon geven in dit verband inzicht in enkele kinderziektes en geleerde lessen.

Folders

Teamlid Anja, met wie ik de eerste patrouille liep, is lid geworden nadat ze allerlei folders in de wijk zag hangen die bewoners erop attendeerden dat er inbrekers actief waren. Vanaf dat moment is ze gaan nadenken of ze hier zelf iets aan kon doen. Aangezien ze haar beveiligingsdiploma heeft, vond ze dit een logisch moment om zich aan te melden bij het buurtpreventieteam. Daarnaast had ze weinig contact in de wijk en ook daar wilde ze wat aan doen ('meer mensen leren kennen'). Ze gaf zich op voor rondes waarop ze meteen werd 'ingelijfd' en benaderd om secretaris van de stichting te worden. Dat wilde ze eigenlijk afhouden, het ging haar alleen om het patrouilleren. Maar nu is ze alsnog secretaris geworden. Had ze eerder al over inbraken gehoord of waren het alleen die folders die haar hierover deden nadenken?

'Nee, ik had eerder al veel opgevangen over inbraken in de wijk. Ook in mijn huis waren al twee pogingen gedaan. Ook had ik van de politie opgevangen dat er types gesignaleerd waren met breekijzers voor de deur enzo. Dus ik was wel wat angstig eigenlijk. En toen dacht: ik zou er geen bezwaar tegen hebben als hier elke avond een paar bewoners rondlopen ter beveiliging van de wijk.'

Volgens voorzitter Simon is het lastig om nieuwe vrijwilligers te vinden voor het buurtpreventieteam.

'Vooral mensen die ook nog eens gewoon 40 uur per week werken. We hebben nu ongeveer 15 mensen die meedoen maar ik zou liever zien dat het er meer waren. We moeten weer eens een berichtje vanuit Facebook eruit sturen met de oproep: 'De donkere dagen komen eraan. We hebben eigenlijk behoefte aan meer lopers, heb je interesse? Doe dan mee!'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Knuppels

Anja kan niet echt zeggen dat ze nu minder angstig is. Ze is nog wel 'voorzichtig'. De whatsapp voor de buurt werkt heel goed. Daardoor kan iedereen elkaar goed op de hoogte houden van verdachte zaken en dergelijke. Er zijn dus drie apps: een voor het bestuur, een app voor 'de mensen die lopen' (de surveillanten) en er is een wijk-app voor alle bewoners. Het buurtpreventieteam gebruikt de wijk-app dus niet (meer) om informatie door te geven — sommige bewoners gingen op basis van die informatie soms eigen rechter spelen. Vandaar dat er nu ook een reglement is en een contract met voorschriften die aan aspirant-buurtpreventielid moet ondertekenen. Simon zegt over die begintijd:

'Zodra er een melding op de WhatsApp groep binnenkwam, stonden ze al buiten, sommige met knuppels zelfs. Die personen zijn er uiteindelijk zelf uitgestapt. We hebben ze meerdere keren daarop aangesproken en op gegeven moment snapten ze wel dat dit niet de bedoeling was. Want het is geen burgerwacht. Met knuppels door achterpaden rennen, is niets voor ons.'

Bewoners kunnen echter zelf wel bepaalde zaken via die WhatsApp melden. En die informatie kan dan weer worden opgepikt door het buurtpreventieteam.

'Door die vervlechting van apps heb ik nu het idee dat niet alleen de surveillanten opletten, maar ook dat de rest van de bewoners alerter zijn. Kantekening is wel dat we hebben veel alleenstaande ouderen in de wijk. En hoe meer die over dingen horen, hoe angstiger ze worden. En dat is natuurlijk ook niet de bedoeling! Dat die mensen niet meer de deur uit durven!'

Anja geeft een voorbeeld van een melding via de wijk-app:

'Laatst hadden we bijvoorbeeld een jongetje en een meisje die in de wijk geld collecteerden voor de voedselbank. Tja, mensen vertrouwden het niet, vonden het een raar verhaal. Gaat de voedselbank kerstkaarten verkopen langs de deur?! Dus mensen gaan dan appen van: 'Klopt dat wel?'

Uiteindelijk kon men echter niet zeggen of er nu inderdaad sprake was van oplichting. Maar al eerder was door het team achterhaald dat de voedselbank dit in principe niet doet. Het buurtpreventieteam appt dan weer terug naar de wijkbewoners om bijvoorbeeld de volgende keer te vragen om legitimatie en niet zomaar informatie mee te geven over hun huis. Een ander voorbeeld dat Anja geeft:

'Vorige week nog appte mijn buurvrouw dat een groep jongeren buiten met grof vuil bezig waren. Dat gooide ze tegen de ramen. Maar het mooie is: om zo iets te appen moet er toch even iemand gaan kijken, even opstaan, even voor het raam verschijnen. En die jongeren in dit geval dan, die zien daarmee toch dat er bewoners zijn die opletten.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Puur signaleren

Het wijksurveillant zijn bevalt Anja tot nu toe heel goed (‘Je zit de hele dag binnen, dus af en toe lekker naar buiten is wel lekker.’). Als ik haar vraag wat nu de centrale doelstelling van het buurtpreventieteam Kruidenbuurt is, antwoordt ze in eerste instantie dat het bevorderen van sociale cohesie in de wijk is (‘zorgen dat mensen elkaar kennen en bij elkaar terecht kunnen’). Maar dat blijkt eigenlijk meer de missie van de – bredere – bewonersvereniging te zijn. Als ik haar specifiek vraag naar de taakstelling van het preventieteam antwoordt ze:

‘Het is signaleren. Het is puur het signaleren van situaties die potentieel gevaarlijk zouden kunnen zijn. Gevaarlijk in die zin, dat daar bijvoorbeeld inbrekers op af zouden kunnen komen. Dus we kijken bijvoorbeeld naar: staan er lang vuilnisbakken buiten? Want als die al een week buiten staat, dan weet je: die zijn op vakantie. En er staan overal nummers op die bakken. Dus dan zetten we ‘m even in de tuin want anders is dat natuurlijk een uitnodiging tot inbraak. Zomers zien we bijvoorbeeld vrij vaak dat de voordeur openstaat. Dus dan bellen we ook meestal even aan. Vaak hoor je dan: ‘Ik moest even doortochten.’ Waarop wij meestal adviseren om er dan even bij te blijven staan want die inbrekers die lopen zo door je huis heen hoor. Binnen een paar seconden hebben ze hun slag geslagen. Of mensen die ladders in hun achtertuin open en bloot achterlaten. Allemaal dat soort dingen. Daar wijzen we dus op.’

Het aanbellen is ook zo onderling afgesproken binnen het team, aldus Anja. Men heeft wel eens overwogen om met briefjes door de bus te gaan werken maar dat persoonlijk aanspreken is toch ‘prettiger’ en ‘werkt beter’. En bijna altijd is de reactie positief (‘Fijn dat jullie opletten!’). In die zin heeft Anja alleen nog maar hele goede reacties van bewoners gehad op het preventieteam.

‘Mensen hebben ook gemerkt dat het aantal inbraken is afgenomen sinds wij lopen. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat dat aan ons ligt, dat weet ik niet. Maar het is wel een feit dat het aantal inbraken drastisch is gedaald sinds wij surveilleren.’

Ook Simon illustreert in zijn interview hoe het signaleren en contact daarin met andere bewoners in zijn werk gaat.

‘We maken bewoners attent op bepaalde onveilige situaties. Denk bijvoorbeeld aan iemand die naar boven loopt, naar zolder, en de voordeur open laat staan. Of ‘s avonds laat, alles dicht, maar dan wel op de eerste verdieping een raam wagenwijd open. Er zijn ook mensen waar we tijdens onze rondes echt hebben aangebeld en gevraagd: ‘Wist u dat?!’ De reactie is er dan meestal wel een van dankbaarheid, zo van: ‘Oh, helemaal niet aan gedacht’. Sommige daarvan zijn ook bekend met het team en kent ons dus, andere zijn weer minder met ons bekend. Maar de reactie is doorgaans wel positief.’

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

30 inbraken per maand

Tijdens de ronde met Anja, vertelde ze me dat er op een gegeven moment 30 inbraken per maand plaatshadden in de Kruidenbuurt. Ik vraag haar hoe het team eigenlijk aan dat getal komt.

'Dat hadden we toen gewoon een keer gelezen in de Havenloods [lokale krant van Rotterdam, VL]. Maar sinds kort heeft onze voorzitter ook contact met de wijkagent. Die gaf bijvoorbeeld onlangs nog aan ons door: 'Let op, er wordt geflipperd'¹⁶, bij een oudere man zijn al zijn spullen weggehaald. Nog geen drie uur later meldde hij echter: die man was dement, spullen zijn in huis gevonden op een andere plek.' Dus het was helemaal geen inbraak. Maar hij [wijkagent] houdt het wel in de gaten dus.'

Het team heeft dus een duidelijke informatiefunctie van en naar bewoners. Maar fungeert het ook als potentieel afschrikmiddel? Ik leg Anja deze theorie voor.

'Ja toch wel. We hebben dus een facebook-pagina en daar wordt niet vermeld hoe vaak we lopen, wanneer we lopen en wie er lopen maar er staat wel op dat we een preventieteam hebben die op rooster op verschillende tijden door de wijk loopt. En dat is een openbare pagina. Dus mensen die kwaad in de zin hebben, die deze wijk op het oog hebben, die zien in ieder geval dat er wordt gelopen. En ze zien ons natuurlijk ook met hesjes in de wijk. Kortom, ik durf het niet met zekerheid te zeggen maar ik denk dat het wel een afschrikwekkende functie kan hebben. Maar het is niet een expliciet doel van ons. We willen zichtbaar zijn maar het is niet zo dat we achter boeven aangaan.'

Volgens Simon moet vooral worden gewerkt aan sociale samenhang. Dat kan als schild fungeren tegen inbraken. En buurtpreventie kan hier een rol in spelen.

'Wil je echt kunnen betekenen op het gebied van veiligheid, dan moet je een béétje iets van elkaar kunnen weten. Pas dan kun je beoordelen of er iets raars aan de hand is, bijvoorbeeld als je iets afwijkends naast je hoort. Kijk, ik weet dat er ook groepjes zijn [inbrekers] die op verkenning uit gaan. En die houden ook gewoon een bepaalde wijk een tijdje in de gaten. Dus die weten ook precies hoe de mensen daar met elkaar omgaan.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹⁶ 'Flipperen' is een inbraakmethode waarbij de dagschoot van het deurslot met behulp van een hard stuk plastic zoals een credit card wordt weggeduwd, en daarmee toegang tot de woning verschafte.

Feit of beeldvorming?

Anja geeft nog een voorbeeld van de communicatie met de wijkagent. Uit dit voorbeeld blijkt echter wederom hoe dicht feit en beeldvorming bij elkaar kunnen liggen. Net als het voorbeeld over de oudere manier die zou zijn 'geflipperd', blijft onduidelijk of hier nu werkelijk wat aan de hand is, of dat het eerder om vals alarm gaat.

'De wijkagent meldt dingen aan ons, maar hij wordt ook regelmatig door ons geraadpleegd als er wat aan de hand is. Ik slaap heel licht, en mijn buurvrouw ook, en dan horen we gefluit in de achterpaden bij de achtertuinen. Toevallig was er een straat verderop ook iemand die dat aangaf. En volgens die man – ik wist dat niet – maar dat schijnt iets te zijn wat drugsdealers doen. Zo van: een fluitje, betekent 'ik ben er, kom bij de deur om je drugs af te nemen.' Dus dat wordt dan wel aan de wijkagent doorgegeven. Wat hij ermee doet, weet ik niet, dat weet onze voorzitter misschien, maar het wordt doorgegeven.'

Nu het team wat langer bestaat, krijgt het ook meer informatie van de wijkagent. Als er bijvoorbeeld ergens wordt ingebroken krijgen het team niet te horen welk huis, maar wel in welke straat de inbraak heeft plaatsgehad en ook op wat voor manier er is ingebroken.

Uit het interview met Simon wordt evenwel duidelijk dat het voor buurtpreventie soms moeilijk inschatten is of een verdachte handeling verdacht is of onschuldig. In de bijna twee jaar dat het team actief is, heeft men circa vier keer 112 gebeld. Maar de situaties waren niet altijd even duidelijk. Als ik Simon vraag in welke gevallen 112 wordt gebeld blijft bij hierover wat vaag.

'Dat er ineens van die rare dingen werden geconstateerd. Dus ineens iemand zien wegschieten. Of een groepje van een aantal personen die je dan tegenkomt en dat er dan ineens een van hen zijn capuchon opzet als je voorbij loopt. Als er zoiets gebeurt, is dat meestal niet in de haak.'

Het team heeft geen centrale database waar alle meldingen worden bijgehouden (zoals bijvoorbeeld bij burgerblauw, zie H4). Alle meldingen gaan via de gemeentelijke Buiten Beter-apps waar je ook meteen terugkoppeling van krijgt, of de meldingen gaan dus informeel via mond op mond bij de wijkagent. Anja geeft zelf al haar meldingen ook nog eens extra door in de WhatsApp-groep voor de wijk (bijvoorbeeld: 'Verlichting in het park was weer uit, doorgegeven via de buurtapp'). Over die verlichting in het park gesproken: ik laat vallen dat die het nog steeds niet doet. Anja:

'Het is een drama inderdaad! En ik heb hem daarna nog een keer doorgegeven. Hier heb ik dus ook geen terugkoppeling van gehad. Daar moeten we eigenlijk achteraan inderdaad.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Aanspreken

Spreekt het buurtpreventieteam Kruidenbuurt mensen aan bij ongewenst gedrag in de buitenruimte?

'Nee, in principe doen we dat niet. Neem bijvoorbeeld hard door de straat scheurende auto's. We gaan er niet actief op af als we dat zien. Wat we in zo'n geval wel regelmatig doen, is dan een algemene oproep plaatsen op Facebook, zo van: 'Let op mensen, rijd niet te hard, de wijk kent spelende kinderen.'

Het blijkt echter dat het principe van 'niet aanspreken' van het buurtpreventieteam niet door iedereen in de wijk wordt onderschreven.

'Als je het hebt over aanspreken: niet zo lang geleden had een groep bewoners uit de koopwoningen besloten om een schouw te gaan houden in de wijk. Want ze vonden zoveel voortuinen zo slordig. Dan zouden ze wel even gaan aanbellen bij mensen om dat duidelijk te maken. Nou, zo'n insteek, da's onze stijl niet. Die groep heeft ons toen gevraagd of wij ons daarbij wilden aansluiten, maar dat hebben we niet gedaan. Wij zijn er niet voor om mensen te vertellen dat hun voortuin een puinhoop is. Wat wij wel gedaan hebben, is een verkiezing uitschrijven 'Mooiste voortuin van de Kruidenbuurt'. Wat een doorslaand succes was.'

Wil Anja daarmee zeggen dat het onderliggende doel wel degelijk is dat mensen hun tuin gaan onderhouden?

'Ja toch wel. Maar ik zou nooit bij iemand op zo'n manier aanbellen. Waarom niet? Omdat ik het zelf ook niet op prijs zou stellen. Je weet ook nooit wat de reden is. Er zijn bijvoorbeeld mensen die het niet kunnen of te krap bij kas zitten om hun tuin goed te onderhouden.'

Simon wijst in zijn interview op dat een heldere taakafbakening heilig is.

'Als wij bijvoorbeeld zien dat iemand een tuin insluipt, dan gaan wij daar niet op af. Dat wordt gemeld bij de politie. We hebben redelijk korte lijnen met de politie. Meer is ook niet nodig. Portofoons gaan ons net effe iets te ver. In zo'n geval bellen we dan gewoon 112. En als je dan zegt dat de melding komt van SKBR Buurtpreventie, dan merk je wel dat er altijd net wat meer prioriteit aan wordt gegeven. Dat de melding serieuzer wordt genomen. Dus we zijn daar wel bekend.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Burgermoed

Zowel Anja als Simon hebben zich nog nooit bedreigd gevoeld. Maar wat vinden ze van het huidige pleidooi voor meer 'burgermoed' in de publieke ruimte, de achtergrond waartegen buurtpreventie vaak wordt ingezet? Zou het buurtpreventieteam Kruidenbuurt bijvoorbeeld een steviger mandaat willen? Voor Anja is dit niet direct nodig.

'Ik geloof niet dat wij op dit moment zo ver zouden willen gaan. Trouwens ook niet in de toekomst. Ik denk niet dat je als bewoner die richting op moet gaan. Dan kom je op een terrein waarin je moet werken met mensen die daarin geschoold zijn. Je moet wel een grens trekken. Ik denk ook niet dat ze te veel van je als burger kunnen vragen.'

Simon zegt hierover:

'Die roep om burgermoed is terecht. Het modewoord is tegenwoordig natuurlijk 'zelfredzaamheid'. Ik ben het daar wel mee eens. Laten we eerlijk zijn, heel veel mensen in Nederland hebben eigenlijk te vaak hun hand opgehouden. Zich afhankelijk laten zijn van een gemeente of van een dienst of wat dan ook. Ook op het gebied van veiligheid. Zoals voor elk wisselwasje 112 bellen. Daar betalen we allemaal voor. Het enige wat er nu [met buurtpreventie] gebeurt, is dat de verantwoordelijkheid weer wordt teruggelegd bij de burger waar die eigenlijk ook hoort te liggen.'

5.3. Conclusies

Autonome operatie

Het buurtpreventieteam in de Kruidenbuurt in Rotterdam kent een autonome opzet en structuur. Het opereert zonder 'clubhuis', er is slechts sporadisch contact met de wijkagent, en er bestaat geen nader overleg of sociale activiteiten tussen de teamleden buiten de rondes. Een heel verschil dus met het hechte, geformaliseerde en ambtelijk ingebedde burgerblauwteam in de Tarwewijk. Het team in de Kruidenbuurt is vrijwel uitsluitend gericht op preventie van woninginbraak. Verloedering en sociale problematiek zoals hinderlijke hangjeugd of burenruzies zijn in de Kruidenbuurt geen issue. We zien dus opnieuw dat kenmerken van de geografische omgeving en de sociale compositie van de wijk voor een belangrijk deel de focus van buurtpreventie sturen. Het buurtpreventieteam Kruidenbuurt lijkt daarmee meer exemplarisch voor de meerderheid van buurtpreventieteams in Nederland, met dat verschil dat men relatief autonoom opereert en geen banden onderhoudt met de gemeente.

De suggestie van sociale controle

Voorts valt op dat niet de sociale controle zelf, maar de suggestie van sociale controle hier het werk doet. Het team in de Kruidenbuurt is niet gericht op het aanspreken van medebewoners, boeven vangen of 'heterdaadjes'. Het is louter opgericht om een oogje in het zeil te houden en – door de zichtbaarheid van de patrouilles – hopelijk als afschrikmiddel te dienen voor inbrekers. Of dat afschrikwekkende effect zich ook daadwerkelijk manifesteert, is moeilijk vast te stellen. De golf van inbraken die de Kruidenbuurt eerder teisterde, is sinds de activiteiten van het team afgezwakt. Maar de buurtpreventieleden realiseren zich dat de afname van inbraken niet per sé valt toe schrijven aan de patrouilles, althans niet op de langere termijn. Mogelijk zijn de inbrekers naar 'de volgende wijk' vertrokken. Volgens het team zelf ligt hun bijdrage meer in het bewust maken van andere bewoners van mogelijke onveiligheden, hoewel de observaties dit niet direct onderschrijven; het contact met oवेige bewoners lijkt minimaal.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Troebele informatiestromen

Uit de casus blijkt tevens dat de informatiestromen van een buurtpreventieteam in een doorsnee wijk als de Kruidenbuurt niet uitblinken door helderheid. Van veel meldingen is onduidelijk in hoeverre er sprake is van feitelijke misdrijven of verboden handelingen, en in hoeverre er sprake is van impressies of beeldvorming. Niet zelden blijkt een melding vals alarm. Zoals bij de oudere heer die 'geflipperd' zou zijn maar later gewoon dement bleek. Of de nep-collectanten waarvan ongewis blijft of ze nu wel of niet 'nep' zijn. De troebele informatiestromen hebben gevolgen voor het functioneren van buurtpreventie: wanneer moet actie worden ondernomen, en wanneer is iets vals alarm? Daarbij illustreert de casus in de Kruidenbuurt hoe er in één buurt verschillende normen c.q. interpretaties op na worden gehouden over wat toelaatbaar is. Verenigde bewoners uit de koopwoningen wilden bijvoorbeeld bewoners met verloederde voortuintjes hierop aanspreken, maar het buurtpreventieteam sloot zich hier om morele gronden niet bij aan.

Vallen en opstaan

Tot slot is interessant om te observeren hoe dit team door vallen en opstaan de goede vorm zoekt. Een geleerde les is bijvoorbeeld om de WhatsApp-groepen van de leden van het buurtpreventieteam en de rest van de buurt gescheiden te houden, om te voorkomen dat bewoners bepaalde meldingen al te vrijelijk interpreteren en bij elke melding 'zomaar naar buiten gaan' (soms met knuppels en al)¹⁷. Maar tegelijkertijd beweegt het team zich onder de radar van de gemeente. De vraag is of dat altijd wenselijk is. De Kruidenbuurt beschikt over een teamleiding die door streng toezicht en reglementen 'de cowboys' buiten de deur houdt. Maar dat geldt wellicht niet voor elke autonoom opererende buurtwacht.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹⁷ Vergelijk in dit verband de negatieve ervaringen met WhatsApp-groepen in het Noord-Brabantse Aalburg waar elke melding van een Pools nummerbord als verdacht werd gezien. (*Kritiek op 'racistische' app-groepen in Aalburg*, Algemeen Dagblad, 11-9-2015).

Team Hordijkerveld

Hordijkerveld is een wijk in het Rotterdamse gebied Groot IJsselmonde, Rotterdam-Zuid. Het grootste deel van woningvoorraad bestaat uit grote, vroegnaarlogse flatgebouwen. Langs de randen staat echter ook vooroorlogse lintbebouwing met pittoreske dijkhuisjes. Hordijkerveld krijgt daarmee een sfeer van grote stadswijk in een landelijk gebied. Het stedenbouwkundige plan voor Groot IJsselmonde werd eind jaren '50 ontworpen door ir. Van Drimmelen volgens de 'bloembladstructuur'. Dit betrof een variant op het in die tijd populaire tuinstad-concept: een centrumgebied met centrale voorzieningen en een centrumpark als bloemhart en de woonwijken daaromheen als de bladeren van een bloem. De wijk is ruim opgezet en heeft veel groenstroken en sierwater. Zoals zoveel vroegnaarlogse wijken raakte delen van de woningvoorraad in Hordijkerveld vanaf de jaren 1980 verouderd en raakte het tuinstad-concept in onmin. Hierdoor trad in sommige delen van de wijk verval in. Vanaf de jaren 2000 zijn door de deelgemeente en woningcorporaties verschillende flatgebouwen gerenoveerd en woningen gemoderniseerd. Ook zijn er wijkvernieuwingsprojecten gerealiseerd met koopwoningen.

Van Hordijkerveld zijn geen buurtstatistieken beschikbaar. Het gebied Groot IJsselmonde-Zuid, waar Hordijkerveld onder valt, kent evenwel een gemengde bevolkingssamenstelling. Volgens het Wijkprofiel van de gemeente Rotterdam bestaat een derde van de populatie uit Nederlanders met een niet-westerse achtergrond, en is de leeftijdsopbouw er wat jonger dan in de rest van IJsselmonde. Meer dan de helft van de huishoudens moet rondkomen van een laag inkomen. Qua veiligheid scoort het gebied voor veel indicatoren gemiddeld. Diefstal, geweld, vandalisme en overlast scoren rond het gemiddelde van Rotterdam. Alleen inbraak vormt een uitzondering. In Groot IJsselmonde-Zuid wordt meer ingebroken dan in de rest van Rotterdam, en bewoners percipiëren dit bovendien als een van de grootste problemen in hun buurt (zie gegevens Veiligheidsindex 2015).

Het buurtpreventieteam Hordijkerveld werd 12 jaar geleden opgericht tegelijk met een aantal andere teams in IJsselmonde. Bewoners en de politie namen hiertoe samen het initiatief. Het team staat onder leiding van teamcoördinator Brigitte die al tientallen jaren in de wijk woont. Aanvankelijk beschikte het team over 25 vrijwilligers. Door de jaren heen is dat aantal echter afgenomen tot zo'n 12 leden. Het is inmiddels het langst lopende team van IJsselmonde. De directe aanleiding voor oprichting van buurtpreventie in Hordijkerveld lijkt een combinatie te zijn geweest van overlast van bepaalde bewonersgroepen en woninginbraken. De wijk kende in de jaren negentig een instroom van Somaliërs waarbij spanningen ontstonden in de buitenruimte (onrust, agressie) en sommige jeugdgroepen voor overlast zorgden. Tegenwoordig is het team er ter inbraakpreventie en om meldingen door te geven aan de politie of stadsdiensten rondom zaken voor 'Schoon en heel'. Het gaat dan bijvoorbeeld om het melden van kapotte straatverlichting. Het team heeft de expliciete doelstelling om niet zelf te handelen. Voorheen ging het melden via e-mail, nu via de BuitenBeterapp.

Het team Hordijkerveld had jarenlang een directe band met de politie, de 'achtervang' geheten. Buurtpreventieleden beschikten over het mobiele nummer van de wijkagent en de politie stond tijdens de patrouilles op de achtergrond paraat.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Ten tijde van het onderzoek werd deze band mede vanwege bezuinigingen bij de politie afgezwakt. De teamleden beschikken niet meer over het mobiele nummer van de wijkagent, en er staat ook geen politie meer paraat tijdens de looprondes. Wel is de wijkagent elke acht weken aanwezig bij het werkoverleg van het team. Door het wegvallen van de achtervang is een aantal vrijwilligers afgehaakt. Nu 'valt' het team onder het gemeentelijke gebied IJsselmonde, waar het de materiele ondersteuning (o.a. jassen) en facilitering van ontvangt (wijksteunpunt als uitvalsbasis). De motivatie en animo onder vrijwilligers nam de laatste jaren af. Hierop besloot de gemeente extra ondersteuning te geven via het consultancybureau Veelzijdig Veilig. Dit bureau helpt (tijdelijk) mee in de coördinatie, werving van vrijwilligers en begeleiding van de patrouilles van het team.

6.1. De 'achtervang' valt weg

Woonflats en groenstroken

Via het bureau Veelzijdig Veilig (VV) kreeg ik te horen dat ik vanavond mee kan lopen met het team in Hordijkerveld. Eerder kreeg ik hierover geen contact met teamcoördinator Brigitte. Het team bestaat nu 12 jaar maar dreigde in te zakken. VV kreeg van de gemeente de opdracht de vijf teams in IJsselmonde weer goed op de rails te zetten. Verzamelpunt is het wijksteunpunt Hordijkerveld aan de Heindijk, een kleine ruimte op de begane grond van een grote woonflat. Als ik IJsselmonde in kom rijden, herken ik het weer van een onderzoek dat ik hier tien jaar eerder deed: grote, eenvormige vroeg-naoorlogse woonflats afgewisseld met laagbouw en veel open groenstroken tussendoor. Bij nadere inspectie zien de torens er echter beter uit dan toen ik er rondliep in 2005. Het blijkt dat veel van de oudere flats vanaf 2007 een grondige renovatie doormaakten, zo vertelt een buurtpreventielid me later. Ook de straten zelf zijn brandschoon. Nergens zwerfvuil of verkeerd aangeboden grofvuil. Hoewel de wijk nog steeds een wat vreemdende indruk op mij maakt, geeft het mij daardoor toch minder het onveilige gevoel van toen.

Discussie in het wijksteunpunt

Teamcoördinator Brigitte, een frêle vrouw met lang grijs haar, laat me binnen in het wijksteunpunt. Het is een kleine ruimte, hoogstens 25 vierkante meter, en fel verlicht met TL-buizen. Overal staan tafels en stoelen en aan de muren hangen posters met Arabisch schrift (bedoeld voor taallessen zo lijkt het) en posters met voorbeelden voor kinderen hoe je moet bidden naar Mekka. Aan de centrale tafel zit Eva, de consultant van VV en in het dagelijks leven ook nog steeds politieagent, en twee gezette dames van ergens in de dertig. Ze zijn verwickeld in een felle discussie en slaan nauwelijks acht op me. Ik geef ze een hand maar de discussie gaat onmiddellijk verder. Het gaat over de 'achtervang' van de politie, of eerder het stopzetten daarvan. Sinds dit jaar krijgt het team geen directe ondersteuning van de politie meer. Dat betekent onder andere dat er geen politiewagen meer op de achtergrond met het team meerijdt en ook geen directe telefoonverbinding meer mogelijk is met de wijkagent. Als er nu iets gebeurt, moet men 112 bellen. De twee dames spuien hun ergernis: 'Het gaat om onze veiligheid' roepen ze. Van 112 hebben ze geen hoge pet op: 'Als je die belt moet je eerst uitleggen vanuit welke stad je belt, en voordat je geholpen bent en je hebt uitgelegd wat de situatie is, is het al te laat. Door 112 word je niet serieus genomen', en: 'De wijkpolitie kent het buurtpreventieteam. Bij de meldkamer van 112 hebben ze geen idee waar je het dan over hebt', aldus de dames. Eva van VV verdedigt het stopzetten van de achtervang echter: hoe vaak gebeurt er nou echt iets ernstigs of ben je getuige van een heterdaadje? En was de achtervang niet ook een soort schijnveiligheid?

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

In de steek

Even later komt teamlid Evert binnen, een fitte man van begin zeventig, type echte Rotterdammer en zeer hoffelijk. Hij krijgt van de dames een nep-roos omdat het Valentijnsdag is. Het valt me op dat Evert de felgele winterjas met 'BUURTPREVENTIE' erop al aanheeft. Dat betekent dat hij in elk geval een tijdje buiten alleen herkenbaar was als buurtpreventielid. Ik praat wat koetjes en kalfjes met iedereen, we drinken koffie en thee. De sfeer is goed, amicaal. Er worden grapjes gemaakt en men heeft een zeer ontvankelijke houding naar mij. Het blijkt dat eerder die dag een juwelier aan de Hordijk is overvallen met een vuurwapen. En enkele dagen daarvoor werd een fietsenmaker in de wijk overvallen. Ik zit naast Brigitte en we raken aan de praat. Ze vertelt over de geschiedenis van het team, maar het is niet altijd even goed te volgen omdat ze weinig context geeft en soms van de hak op de tak springt. Ze vertelt dat Hordijkerveld voorheen (10-20 jaar geleden) veel problemen had van een instroom van Somaliërs. De kinderen van die bevolkingsgroep hadden geen concept van eigendom en 'leenden' dus vaak speelgoed en andere spullen vanuit tuintjes en balkons. Maar de bewoners zagen die spullen vervolgens niet meer terug. Dat zorgde voor spanningen. Ook met andere jongeren van allochtone komaf zijn er problemen (geweest). In het verleden zijn weleens pogingen gedaan om ook jongeren te laten meelopen met het buurtpreventieteam, maar dat ging meestal niet lang goed omdat ze door hun leeftijdsgenoten in de wijk als verraders worden gezien. Ook komt Brigitte in ons gesprek vaak terug op het feit dat er sinds dit jaar voor het eerst geen 'directe link' meer is met de politie. Ze vindt dit erg jammer. Wat opvalt aan de lichaamstaal en woordgebruik van zowel Brigitte als de rest van de aanwezige leden, is dat ze eerder teleurgesteld zijn dan boos. Misschien valt het echte veiligheidsrisico door het stopzetten van de achtervang dan wel mee, maar men heeft gevoel dat ze in de steek worden gelaten. Het draagt in elk geval niet echt bij aan het doel van de gemeente om buurtpreventie in IJsselmonde nieuw elan te geven, zo veel is duidelijk. Tegelijk wordt er van overheidszijde juist enorm aan het team getrokken; alle buurtpreventieteams in IJsselmonde wordt nieuw leven ingeblazen, deels dus door ondersteuning van het bureau Veelzijdig Veilig. Teamlid Evert vraagt zich echter af of de van buiten 'opgelegde' doestellingen gunstig uitpakken voor het team. In zijn interview zegt hij hierover:

'Ik moet het allemaal maar zien. We zouden een band krijgen met stadstoezicht. We zouden een band krijgen met de politie. We zouden een band krijgen met het buurtpreventieteam hiernaast. Maar laten we eerst maar eens onze eigen zaken op orde krijgen.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Verzekering

Brigitte heeft een duidelijk beeld van wat eraan preventie in de omringende wijken is. Tijdens de ronde die volgt geeft ze ook herhaaldelijk aan waar 'hun gebied' stopt en welke delen dus onder de verantwoordelijkheid vallen van andere teams. Aan de Bommelerwaard, een straatweg waar veel grote huizen staan was ook een tijdje een buurtpreventieteam ('van de elite'), vertelt Evert, maar die zijn er al snel mee gestopt omdat ze er gewoon geen tijd voor hadden. Hij begrijpt dit wel: allemaal tweeverdieners met gezinnen en dan is zo'n buurtpreventieteam gewoon te zwaar. Later zal ook blijken dat alle teamleden die vanavond mee patrouilleren werkloos zijn. De factor 'werk' is dus wellicht belangrijk voor de animo van buurtpreventie in aandachtswijken (zie ook Burgerblauw). Jantien, een van de twee gezette dames, laat me een stapeltje flyers zien. Die zijn pas gedrukt en er staat op: 'Bericht van uw buurtpreventie: laat geen eigendommen achter in uw auto' enzovoort. Dit stoppen ze nu bij auto's onder de ruitenwisser als ze bijvoorbeeld zien dat er veel spullen in de auto liggen. Ze zijn er duidelijk trots op, wat me weer doet realiseren dat zeker bewoners in kwetsbare wijken een zekere status ontlenen aan hun deelname in buurtpreventie; het geeft ze een (sociale) identiteit en zin. Evert vertelt me dat ik voor deze loopronde officieel ben 'aangemeld' bij de

gemeente. Dat heeft met de verzekering te maken, die sinds dit jaar via de gemeente loopt. Als er tijdens een ronde wat gebeurt met een buurtpreventielid en hij of zij loopt hierdoor schade op, dan staat de gemeente garant.

Op pad...

Voor we op pad gaan, krijg ik net als de rest een grote felgele jas met BUURTPREVENTIE achterop. Op de voorkant van de jas staat niets. Het team bestaat uit 12 leden, per ronde lopen steeds drie leden tegelijk ('nooit meer'). Vanavond zijn dat Brigitte, Evert en Tineke. Jantien blijft achter in het wijksteunpunt. Verder loopt Eva van VV nog mee. We gaan de wijk in en lopen over de Heindijk. Grote flatgebouwen doemen door hun vele balkonlichten als fabrieken op langszij. Het is stil op straat. De groep beent met een behoorlijk tempo door, toch wel anders dan, bijvoorbeeld, de surveillanten van Burgerblauw (zie hoofdstuk 4) die meer slenteren en de tijd nemen om te observeren. Er wordt ook lekker gekletst, ook iets dat je minder zag bij Burgerblauw. We lopen richting de brede groenstrook die de wijk scheidt van Reyeroord. Het oogt als een park. Naast veel groen staan er bomen. Bruggetjes verbinden het vele sierwater. Aan weerszijden van de groenstrook staat laagbouw met in de achtertuintjes tuinhuisjes en bergingen. Een geliefde locatie voor inbrekers, aldus de groep. Af en toe komen we iemand tegen die zijn hond uitlaat. Iedereen wordt door het team hartelijk gegroet.

Bankjes verwijderd

We lopen over de Korendijk, een plek waar recentelijk luxere koopwoningen zijn neergezet. Het ziet er mooi uit, maar steekt ook wel af tegen de meer eenvoudige naoorlogse laag- en hoogbouw die dominant is in de omgeving. Af en toe knippen de buurtpreventieleden met hun zaklampjes. Evert wijst me op een beveiligingssysteem van een koophuis. We draaien de Reyerdijk op. Teamlid Tineke vertelt me dat ze deze week op bezoek was bij haar zuster in Beverwaard. Het blijkt dat er vorige week nog een schietpartij was daar. In veel opzichten voelt ze zich in de Beverwaard dan ook onveilig dan hier, zegt ze. We steken de trambaan over en komen op een naamloos plein met verschillende winkels op puihoogte: Mekka supermarkt, Domino's pizza, een apotheek en een PostNL postkantoor. Hier zijn wat meer mensen aan de wandel. Twee straatjongeren met capuchons roken een joint en kijken wat wantrouwend in onze richting. We vervolgen onze weg door een parkje met veel goedkoop gebouwde laagbouw aan weerszijden. Er wordt nog steeds gegrapt en gegrold. Brigitte wendt zich naar mij: 'Mooi he, die band die we met elkaar hebben?'. Eva vertelt me dat enkele maanden geleden in dit gebied alle sportfaciliteiten en ook de bankjes zijn verwijderd. Er was te veel overlast van jongeren. Enkele sportfaciliteiten, zoals een basketbalveldje, zijn naar een meer afgelegen locatie verplaatst. Niet iedereen was het met deze maatregelen eens. Volgens Eva is de wijk over dit soort zaken vaak erg verdeeld: de ene helft van de bewoners zegt dat er enorme overlast is, de andere helft vindt dat alles sterk wordt overdreven en wijst erop dat jongeren ook 'gewoon hun energie kwijt moeten'. Brigitte blijkt tot die laatste groep te behoren ('Wij zijn toch allemaal jong geweest?'). Toch bleek achteraf dat een groep jongeren die zich hier vaak ophield, betrokken was bij meerdere inbraken in het gebied, vermeldt Eva. En dat waren jongeren waarvan men het niet zo een twee drie had verwacht, veel bewoners uit de omgevingen kenden hen.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Stiekem nummerborden doorgeven

We lopen verder in zuidelijke richting en komen bij het basketbalveldje. Een paar jongeren zijn aan het spelen. Het ligt inderdaad een stuk afgelegener, hier kunnen bewoners er onmogelijk last van hebben. We lopen langs het Zevenbergsedijkje met aan weerszijden typische Hollandse dijkhuisjes, aan onze linkerkant opnieuw een soort parkje. Hier staan nog wel bankjes en ik zie een paar lege wietzakjes liggen. Ten zuiden van ons, over het dijkje, een en al polder. Toch wel een rare gewaarwording. Eerst loop je tussen de immense woonflats en zo zit je in de polder. Op een gegeven moment zien we aan de andere kant van de weg een verlichte parkeerplaats in het parkje (circa. 50 meter van ons vandaan). Het is er zeer stil en afgelegen. Tineke vertelt me dat hier tot voor kort flink gedeald werd door jongeren in auto's omdat het zo'n gunstige plek was. Als buurtpreventieteam zijn ze echter – mede op instructie van de politie – gericht nummerborden gaan noteren. Die informatie gaven ze vervolgens door aan de politie, zodat de politie verschillende dealers gericht in de kraag kon vatten. Het noteren van de nummerborden deden ze 'stiekem', legt Tineke uit. Een lid ging voor een ander lid staan, keek richting de auto's en gaf het kentekennummer door aan het andere lid die het vervolgens op zijn of haar hand schreef.

Bejaardentehuis

We lopen langs een stukje laagbouw van een bejaardentehuis. Het ligt er mooi bij met netjes aangelegde bosschage en grote populieren. Volgens Tineke zorgen de populieren voor dekking voor inbrekers en kan de beveiliging in het gebouw hierdoor de zaken niet goed in de gaten houden. Eigenlijk zouden ze gekapt moeten worden, vindt ze. We lopen de parkeerplaats aan de voorkant van het bejaardentehuis op; we gaan even naar binnen voor een koffiepauze en een praatje met de beveiliging. Het is een doornsee bejaardentehuis, zoals er duizenden zijn in Nederland. Blijkbaar stopt het team hier regelmatig want de beveiliging kent iedereen bij naam. Evert gaat een 'bakkie koffie' halen. Het is fijn om even binnen te zijn, we hebben inmiddels al aardig wat gelopen en hoewel het kalm is, waait er vanuit de polder af en toe een koud windje. Als we onze weg weer vervolgen vertelt Eva dat hier op de parkeerplaats tot voor kort ook veel last was van jeugd, ze dealden in drugs en vielen soms bezoekers lastig, bijvoorbeeld jonge meiden die hun grootouder(s) kwamen bezoeken. Ik kan het me bijna niet voorstellen. Alles ziet er zo vredig uit. En waarom zou je pal voor een bejaardentehuis drugs gaan dealen? Toch was het zo, verzekert Eva me.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Open raam

We lopen weer in noordelijke richting door de groenstrook. Eva maakt een opmerking dat het toch opvallend is dat er nergens jongeren te bekennen zijn. Oké, het is winter, maar het is toch zaterdagavond en het weer is kalm en zacht. Volgens Brigitte zie je in de zomer wel meer jongeren. Evert bevestigt dit: 'Dan zitten ze overal.' Ik keuvel wat met Brigitte en ze vertelt van de keer dat de Wethouder toezicht en handhaving in Rotterdam mee kwam lopen. Hij was dan wel flink te laat, en hij liep niet de hele ronde mee, maar hij vond het prachtig wat ze deden, vertellen verschillende leden me. Aan de Ruimersdijk (alle straatnamen in Hordijkerveld eindigen op dijk) stoppen we bij basisschool Van Eijck. De school is uiteraard donker en verlaten maar op de eerste verdieping staat een raam wagenwijd open. Het is zo opzichtig, het lijkt wel een in scene gezette situatie voor aspirant agenten op de politieacademie: wie valt het open raam op? Tineke ergert zich. Dit is nu al de zoveelste keer dat ze dit signaleren. Uitgebreid maakt het team foto's van het voorval. Het team heeft in het verleden al meerdere keren briefjes door de bus gedaan bij de school maar dat helpt blijkbaar niet. Eva zegt dat ze maandag even met de school zal bellen. Ze vertelt me dat een raam dat open staat niet alleen risico op inbraak met zich mee brengt, maar ook vandalisme of brandstichting. We vervolgen onze weg en komen weer wat bewoners tegen. Meestal mensen die hun hond uitlaten of gezinnetjes op stap met kleine kinderen. Elke bewoner wordt door het team gegroet, en iedereen groet terug.

Alles voor de zichtbaarheid

In een stuk bosschage aan de rand van enkele woonflats vinden we een bureaustoel. Deze wordt gemeld met de Buiten beter-app. Het valt me op dat het team bijna een obsessie heeft met verlichting. Alles moet 'zichtbaar' zijn, anders zouden inbrekers zomaar hun slag kunnen slaan (zie ook het eerdere pleidooi van Tineke om de populieren te kappen). Op maaihoogte zijn aan de gebouwen waar we langslopen allemaal lampen opgehangen. De gebouwen zelf zijn grotendeels donker. De balkonnetjes zijn echter inderdaad gemakkelijk bereikbaar voor wie daar bij wil. Evert legt me uit hoe 'ze' (de inbrekers) het doen: de een leunt met zijn rug tegen de muur, de ander zet zijn voet in zijn handen en 'hopla' je bent op het balkon. Of ze nemen een laddertje mee. Volgens Evert wordt hier dan ook veel ingebroken. Ik vraag hem hoe hij dat weet. Evert antwoordt dat hij eens getuige was van een inbraak waarbij twee jongens met een laddertje een balkon probeerden te bereiken. Toen ze hem echter in zijn felgele jas zagen naderen, kozen ze snel het hazenpad. De obsessie met zichtbaarheid wordt nogmaals duidelijk als we bij een stuk komen waar een soort heg grenst aan een van de gebouwen. Volgens Eva is dit een 'groot probleem'. Ik snap eerst niet wat ze bedoelt. Blijkbaar is dit echter een goede schuilplek voor inbrekers. Eigenlijk zou de heg verwijderd moeten worden, vindt Eva. Evert zou bovendien graag zien dat het 'hele park' verlicht werd. Daar heeft hij bij de gemeente ook al een paar keer om verzocht. Maar het middenstuk is nog steeds onverlicht, verzucht hij. Teamcoördinator Brigitte relateert de drang naar preventieve maatregelen rond veiligheid evenwel, en wijst op de risico's ervan. In haar interview zegt ze hierover:

'We hebben met een ex-dief, een inbreker, rondgelopen. Die wees erop dat je al die extra sloten moet gaan kopen. Maar ik vind het een beetje overdreven, want je bent toch geen gevangene in je eigen huis? (..) Het is toch van de gekke dat ik dubbele beglazing moet doen, dubbele sloten, niet vergeten je deur op slot te doen al doe je maar de vuilnisbak wegbrengen, bij wijze van spreken (..). Niet vergeten gordijnen dicht te doen. Als je dat zo laat liggen op tafel, doe dan de gordijnen dicht, want als ze naar binnen kijken en ze zien het liggen, dan gooien ze je ruiten in. Enzovoort. Het is toch eigenlijk niet gezond?'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Verrot gescholden

We lopen weer noordelijker en gaan de Reyerdijk op. Evert vertelt me over de weerbaarheidstraining die ze als buurtpreventieteam kregen. Over hoe om te gaan met agressie op straat bijvoorbeeld. Hij werd, in een rollenspel, 'helemaal verrot gescholden' zodanig dat je 'trillend op je benen staat'. Dat ging hem niet in zijn koude kleren zitten. Nachtmerries had hij ervan. 'Maar het bereid je wel goed voor', meent Evert. Volgens Evert heeft het 'uniform', of althans de felgele buurtpreventiejas ook altijd wel enig effect. Mensen luisteren daardoor toch beter naar je. Dit doet mij denken aan de leden van Burgerblauw, die soms de politie assisteren bij verkeersregelingen en evenementen: herkenbaar zijn met je uniform heeft effect op het gedrag van mensen. Het straalt een zekere formaliteit, of zelfs autoriteit uit. Op de Reyerdijk komen we twee straatjongens tegen, ze zien er niet echt vriendelijk uit. Het team groet ze, maar ze groeten niet terug. Het valt me op dat Tineke coördinator Brigitte steeds 'moeders' noemt. Maar het is niet haar moeder, verzekert ze me, het is gewoon haar koosnaampje omdat ze 'als een moeder is voor het team'. Ik gooi in de groep dat ik het zo schoon vind op straat. Nergens ligt zwerf- of grofvuil. De leden reageren smalend: dat is alleen omdat het winter is. In de zomer is het 'een bende', aldus Evert.

Gordijnen open

We hebben inmiddels bijna twee uur gelopen, de langste patrouille die ik tot nu heb meegemaakt in mijn onderzoek. Maar nog is het niet afgelopen. Evert wil graag nog een stuk van de wijk meepakken, en bovendien, voegt hij toe: 'Eigenlijk

zou je pas na 22:00 moeten patrouilleren'. Eva van bureau Veelzijdig Veilig en Brigitte houden het echter voor gezien. Eva moet nog twee uur naar huis rijden, Brigitte heeft het wel gehad. Ik besluit de ronde af te maken met Evert en Tineke. We lopen de Zuiderkerkedijk op, een pittoresk dijkje met vooral vooroorlogse Hollandse dijkhuisjes. Op de achtergrond de grote woontorens. Een apart contrast. Bewoners zitten en liggen thuis op de bank, en kijken televisie. Tineke verbaast zich erover dat de mensen de gordijnen niet dicht hebben. 'Ze hebben alles gewoon open! Dat kan toch niet?!'. Ik stel als tegenvraag wat er zo vreemd aan is dat je in woningen naar binnen kunt kijken, en bovendien: welk aangezicht geeft het een straat als alles potdicht is afgesloten? En welke informatie geeft dit potentiële inbrekers dan precies? Bijna iedereen in Nederland heeft toch een flat screen tv? Toch komt dit volgens Tineke neer op het uitnodigen van inbrekers.

Niet vrolijk

Vanaf de Zuiderkerkedijk lopen we weer in zuidelijke richting de wijk in. Ik vraag Evert en Tineke of ze eigenlijk wel eens politie zien. 'Eigenlijk nooit' is het antwoord. Ja, soms rijdt er een auto of busje, maar sowieso nooit te voet. Ook het stadstoezicht laat zich weinig zien, aldus Tineke. Ze vertelt me dat eerder deze winter, toen het heel koud was en ze hun ronde deden, de stadswachten langszij kwamen rijden, lekker warm in hun busje, om te vragen hoe het met ze ging. 'Ze draaiden hun raampje naar beneden en vroegen een beetje lacherig: 'Gaat het?' Terwijl wij als vrijwilligers buiten in de kou liepen!'. Ook Evert heeft geen hoge pet op van het stadstoezicht. Ze hebben er als buurtteam ook geen direct contact mee, laat staan dat ze stadswachten persoonlijk kennen. Evert wilde ooit een melding maken van een scooter zonder nummerplaat. Dat soort scooters wordt veelal gebruikt voor het plegen van diefstallen en straatroven. Hij belde de dienst stadswacht om 22:00 waarop hij van de operator te horen kreeg dat 'iedereen al naar binnen was'. Terwijl stadswacht officieel tot 22:30 actief zou moeten zijn. Daar werd hij 'niet vrolijk van'. Al lopende zien we een gat in het glas van een kelderraam van een groot flatgebouw. Het glas is versplinterd, het gat ongeveer zo groot als twee vuisten. Het blijkt dat het team dit gat al meerdere malen eerder heeft gemeld via de Buiten-Beter app. Ze doen het nog maar een keer, maar veel hoop dat er iets aan gedaan wordt, hebben ze niet. Evert verzucht: 'Over het algemeen doen ze niet veel met die app-meldingen'. Het valt me op hoe kalm Tineke en Evert zijn als ze over dit soort zaken vertellen. Het lijkt erop dat ze het stadium van ergernis en frustratie over de wat lakse houding van politie, stadstoezicht en gemeente al voorbij zijn. 'Zo gaat het nu eenmaal', lijkt hun houding te zijn. Uit het interview met Brigitte na de patrouilles blijkt dat de verhoudingen voorheen beter waren.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

'Vroeger kwam de stadswacht elke week langs en soms kwamen ze ook samen met de politie om koffie te drinken en dingen door te spreken. Elk weekend was het: 'Weten jullie nog iets?' Of wij hadden iets doorgekregen van de politie, want die belden we dan. 'We gaan lopen,' zeiden ze dan. (...) Dan wisten wij het. 'Dan zie ik jullie straks wel.' Of ze kwamen langs om koffie te drinken dus. Stadstoezicht kwam ook. Soms zaten er vier, soms zaten er wel zes. Was het een beetje gezellig. En dan was het: 'Joh, dat en dat.' Of; 'daar ligt grof vuil.' Of: 'Daar liggen al die karretjes.' Maar nu niet meer.'

Ook Evert geeft in zijn interview verschillende illustraties van in zijn ogen tekort schietende stadswachten, wat de taakstelling voor het buurtpreventieteam er niet duidelijker op maakt.

'Gisteren ging ik medicijnen halen bij de apotheek, nou dan staan er vier jongeren een blowtje te maken. Stadswacht zit bij binnen bij Domino [Pizza], met zijn drieën. En vlakbij staan ze die jointjes te maken. Dan denk ik: 'Joh, jullie moeten dat ook zien.' En dat is nou weer het punt he, want wie zegt wat?'

Teamlid Amir heeft in de drie jaar tijd dat hij buurtpreventielid is, misschien drie keer de politie rond zien rijden, hoewel hij 'weet' dat ze te weinig mensen hebben. Hij denkt dat het buurtteam het hierdoor drukker zou kunnen gaan krijgen en dat is niet bepaald een goede zaak. In zijn interview zegt hij hierover:

'Politie moet altijd aanwezig zijn. Ik bedoel, als politie verdwijnt, dan komen de problemen. Ook als je een preventieteam inzet, of stadswacht. Politie blijft politie.'

En passant schetst hij daarbij uit eigen ervaring de formalisering van het Nederlandse politiewezen, en het daarmee gepaard gaande gebrek aan persoonlijk contact in de wijk.

'Veel mensen maken zich daar zorgen over. Ik hoor dat ook, dat de politie weinig op straat is. Vooral in de delen van de wijk waar veel problemen zijn. (...) Vorig jaar was een vrouw beroofd en haar Nederlands was slecht, dus ik ben met haar meegegaan naar het politiebureau. We kwamen binnen en we dachten een politieagent te spreken, maar het was gewoon een scherm. Om aangifte te doen. In een klein kamertje. De deur werd automatisch dicht gedaan en we kwamen binnen en het was gewoon een scherm (...). Aangifte doe je gewoon tegen een scherm. Een computerscherm. Het was echt heel raar hoor.(...) Iets invullen en dan zelf ondertekenen op tafel, de handtekening. Geen contact. Kijk het is de toekomst, maar ik vind dat niet kunnen. Niet echt menselijk, snap je?'

Om 22:30 zijn we uiteindelijk terug bij het wijksteunpunt. Tineke neemt meteen wat zaken van de ronde die avond door met Jantien, die was achtergebleven. Evert maakt de indruk alsof hij nog wel twee uur door kan. Ik ben moe. Evert merkt dit en roept grappend in mijn richting: 'Soms willen we nog weleens langer doorgaan hoor!'.

6.2. Grote stadsproblematiek tussen de dijken

Met de riem

Vanavond heb ik via teamleider Brigitte afgesproken om weer mee te lopen. Het is een kalme zaterdagavond eind maart. Dit keer loopt mijn stagiaire Lea mee. Een bedrijfsruimte onderaan een grote flat is vanavond het verzamelpunt. We zijn wat vroeg als we ons nog voor 20:00 melden aan de Bandeloordijk. Op de glazen pui staat het logo van TOS, Thuis op straat, een stichting voor jongerenactiviteiten. De ruimte is aanmerkelijk groter dan waar we de vorige keer verzamelden. Verder is alles hetzelfde: vierkante tafels en stoelen, taal oefeningetjes aan de wanden en een keukentje. Het ziet er uit alsof er veel georganiseerd wordt. Er hangen knutselwerkjes aan het plafond en op verschillende plekken staan spelletjes en speelgoed. Omdat we zo vroeg zijn, praten we bij met Brigitte. Tegen Lea begint ze weer over de problemen met Somaliërs een jaar of tien terug (zie verslag eerste loopronde, 6.1.). Een extra detail in haar verhaal hierover vanavond, is dat de moeders er af en toe flink op los konden slaan als hun kleine kroost stout was geweest. Brigitte vertelt regelmatig hoe ze hen ervan moest weerhouden 'de riem van hun rok los te maken' om zoonlief een lel te geven. Ditzelfde geldt overigens voor akkiefietjes met jonge jongens van Marokkaanse komaf; Brigitte heeft verschillende anekdotes van moeders die hun zoon direct een paar meppen gaven als ze zich misdroegen. Ze vertelt dat ze volgende week naar het stadhuis gaat om met de wethouder te spreken. Het blijkt een soort plenair overleg te zijn tussen de gemeente en coördinatoren van verschillende buurtpreventieteams in Rotterdam. Ik vraag haar wel wat ze zoal bij de wethouder gaat aanklaarten. Het wegvallen van de 'achtervang' (zie deel 6.1.) zal zeker een thema zijn, verzekert ze me.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Praatstoel

Brigitte zit vanavond op haar praatstoel. Een paar dagen terug, vlak voor een ronde, hoorden ze ineens gegil in de gemeenschappelijke hal van het flatgebouw, waar het wijksteunpunt direct aan grenst. Een Roemeense vrouw met baby bleek door haar Marokkaanse (criminele) vriend te worden afgetuigd. Het team ging erop af maar de vriend was er toen al vandoor gescheurd in zijn auto. De vrouw bleek een gebroken been te hebben en had bovendien 'zo'n wang', aldus Brigitte. Op het moment dat Brigitte de hal in kwam stormen zag ze nog net dat de vriend de baby (zijn eigen kind dus) 'terug de kinderwagen in smeed'. De man 'is bekend' in het gebouw. Uiteraard belden ze meteen 112 en later verzekerde de wijkagent dat het goed is dat ze actie hadden genomen. 'Ook dat soort dingen moet je noteren' had hij gezegd. Brigitte: 'Het is nog een geluk bij een ongeluk dat hun baby een meisje is, anders was die vriend er al lang mee vandoor gegaan naar Marokko.'

Een ander verhaal waar Brigitte vanavond mee komt: tijdens de wijkronde met de wethouder – waar ook de wijkagent bij was – betrapten ze een stel met een auto bij een sloot dat 'vreemde dingen' aan het doen was. Ze hielden de auto aan, iets wat ze normaal nooit zouden doen omdat de wijkagent er dan niet bij is. Het bleek dat het stel water aan het aftappen was bij een doorvoerpijp omdat bij hun thuis het water was afgesloten. Brigitte doet na hoe de wethouder hierbij keek: een met wenkbrauwen opgetrokken verbaasd gezicht. De wethouder maande vervolgens de wijkagent om hun gegevens te noteren en hier actie op te ondernemen, eventueel samen met de woningcorporatie, omdat het volgens hem 'nooit zou hoeven dat een familie water moet aftappen uit een sloot omdat het water thuis is afgesloten', zo parafraseert Brigitte de wethouder.

Back office en Front office

Teamlid Evert is inmiddels ook gearriveerd. De fitte zeventiger heeft er weer zin in vanavond. Waar Brigitte min of meer fungeert als de 'back office' van het team, daar lijkt Evert meer de 'front office' te vertegenwoordigen. Brigitte meldt iedereen aan, doet de inroosting en onderhoudt het contact met de gemeente. Evert heeft een goed oor voor de straat, patrouilleert het liefst tot 1:00 's nachts ('Want dan komen ze pas!') en fungeert buiten als een leidersfiguur naar de anderen. We praten over van alles en nog wat en op een gegeven moment komt de weerbaarheidstraining weer aan de orde, waar Evert het de vorige keer ook al over had. Op die training wordt je 'verrot gescholden met straattaal' en leer je om te gaan met bedreigende en stressvolle situaties. 'Nachten' had hij ervan wakker gelegen, vertelt hij tegen Lea, als hij schetst hoe heftig het rollenspel verloopt op zo'n training. Evert: 'Je weet dat het toneel is, maar toch pakt het je. In het park hoeven ze trouwens niet zo op me af te komen, want dan kunnen ze gorgelen met hun tandjes'.

Brigitte doet ook een duit in het zakje. Ze heeft tal van persoonlijke anekdotes (buiten de setting van het buurtpreventieteam) van agressief en bedreigend gedrag van jonge, meest Marokkaanse jongens. Van steentjes gooien bij het voorbijfietsen tot het willekeurig uitschelden voor 'tyfushoer' en wat al niet. Het gebeurt niet elke dag, maar wel regelmatig. Haar verhalen zijn opvallend uitgebreid en gedetailleerd wat erop wijst dat haar ervaringen niet zomaar beeldvorming betreffen of vaag geklaag. Ook hier komt weer naar voren dat Brigitte weliswaar soms geterroriseerd wordt door 'die apies' maar tegelijkertijd een zeker beschermgedrag tegenover hen etaleert¹⁸. Brigitte is zo iemand die het wangedrag niet gedwee over zich heen laat komen maar zo'n jongen confron-

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

¹⁸ Een uitdrukking die overigens niet racistisch moet worden geïnterpreteerd; 'aap' of 'apie' is plat Rotterdamms voor 'klein kind' of 'kleine jongen'.

teert. Vaak komt naar aanleiding daarvan de moeder of vader opdagen maar dan doet ze vervolgens heel erg haar best om te voorkomen dat de jongen(s) in kwestie zomaar een lel krijgen of mee naar binnen worden gesleurd voor een pak slaag. Want het gaat haar erom dat ze zich bewust worden van hun verkeerde gedrag, zo benadrukt ze in het in het gesprek. Dus ze vraagt de jongen waarom hij zo tegen haar doet. Ze geeft het voorbeeld van een jongen die samen met twee anderen haar laatst zonder aanleiding helemaal verrot schold ('Tyfushoer, ga lekker je man pijpen'). Toen het haar te gortig werd en ze de jongen wilde confronteren scheerde die langs op zijn fiets om haar een vuistslag te geven die ze nog net kon ontwijken. Enige tijd later werd ze weer een keer uitgescholden door hem en zijn maatjes. Weer enige tijd later herkende ze de jongen in kwestie als vakkenvuller bij de lokale Bas van der Heijden. Dit was voor Brigitte een mooie gelegenheid om de jongen te confronteren. Eerst negeerde hij haar en deed hij net alsof hij haar niet kende. Waarop Brigitte dreigde om dan maar een heel schap naar beneden te trekken ('En dan zeg ik gewoon dat jij het gedaan heb hoor!'). Uiteindelijk drong ze zo langzaam maar zeker tot de jongen door en kreeg hem zelfs zo ver dat hij zijn excuses aanbood. Vervolgens besloot ze elke keer als ze hem weer zag bij de Bas van der Heijden luid gedag tegen hem te zeggen. Uiteindelijk normaliseerde de situatie hierdoor.

Amir meldt zich

Inmiddels heeft het derde lid van vanavond, Amir, zich gemeld. Amir is een vriendelijke, slanke man van 55, van Marokkaanse afkomst. Hij woont met zijn vrouw en twee dochters in een van de hoogbouwflats in Hordijkerveld. Amir is opgeleid als beveiliging maar kan daar geen emplooi meer in vinden. Hij werkt nu twee dagen in de week. Amir heeft het relaas van Brigitte over de vakkenvuller rustig aangehoord en laat er zijn licht over schijnen:

'Het is groepsgedrag. Pas als je die jongen alleen hebt, dan kun je er iets mee. Maar buiten op straat is het puur groepsgedrag. Probleem is ook dat de ouders het alleen maar erger maken als ze gaan slaan. Daar worden die jongens alleen maar nog gefrustreerder van. Maar agressief terug doen, helpt niet. Je moet er boven staan. En dan er rustig aan werken. Zoals Brigitte het heeft aangepakt met die vakkenvuller, is heel goed.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Evert beaamt een en ander. Volgens hem komt dit omdat er veel frustratie bij jongeren zit uit het feit dat zij in de maatschappij allerlei 'luke dingen' zien die zij ook willen hebben, maar zij kunnen er zelf niet aan komen. Dat leidt tot frustratie en criminaliteit, aldus Evert¹⁹. Toen hij nog in Feyenoord woonde is hij jaren buurtbemiddelaar geweest. Hij heeft in zijn tijd tientallen burenruzies tot een goed einde gebracht ('95% opgelost!'). Via zijn werk als buurtbemiddelaar leerde hij straattaal. Ook hij leerde dat je in een rustige omgeving tot communicatie moet komen. Pas als mensen met elkaar gaan praten blijkt vaak dat de aanleiding tot de ruzie vrij klein is, maar dat het mettertijd is geëscaleerd. Grappig is dat Evert Amir maar half kent ('Ik ben Evert'), hoewel Amir al vier jaar lid is van het team. Amir kent Evert op zijn beurt wel. Later daagt het Evert weer wat meer; 'Maar ik loop nooit met hem samen eigenlijk.' Later zou blijken dat de onbekendheid tussen leden ook maakt dat de beslissing over wat er wel en niet gemeld wordt uiteen kan lopen. Uit het diepte-interview met Evert blijkt bijvoorbeeld dat er niet altijd consensus bestaat over de gewenste normen.

¹⁹ Everts analyse doet denken aan de *strain theory* van socioloog Robert Merton: sociale structuren in de samenleving (bijv. afgunst door sociale ongelijkheid) kunnen burgers onder druk zetten om een misdaad te plegen.

‘Dan loop je met iemand en die zegt: ‘Ah joh, dat is niks.’ Dan denk ik: ‘Nou vooruit maar.’ (..) Net zoals van de week met die kliko²⁰. Ik geef het aan, maar er wordt gewoon doorgelopen. Dan denk ik: ‘Hé, je bent ook buurtpreventie. Kijk eens mee.’ (..) Ik heb één keer aangebeld voor zo’n kliko, toen zei diegene waar ik mee liep: ‘Joh, was dat nou nodig?’ ‘Nou, voor mij wel. Die bewoner is nu tenminste gewaarschuwd.’”

Volgens Evert vond de bewoner het ‘geweldig’ dat hij had aangebeld om te waarschuwen. In die situatie heeft hij dus wel aangebeld, maar hij laat het afhangen van met wie hij loopt. Alle preventieleden letten weer op andere dingen, benadrukt Evert.

De ronde

Na al het gepraat is het inmiddels 21:00 en we besluiten op pad te gaan. Brigitte blijft vandaag achter, we gaan dus met zijn vieren de straat op (Evert, Amir, stagiaire Lea en ik). Het is vanavond een graad of 9 maar er staat een straf windje. We dragen allemaal weer een grote felgele jas met de vermelding BUURTPREVENTIE achterop. We steken de inmiddels bekende Reyerdijk met zijn trambaan over en lopen de Emelissedijk op, een lang doorlopende straat met links middelhoogbouw en rechts bungalow-achtige laagbouw. De straat is opengebroken. Het rioleerwerk wordt vervangen. Tegelijk wordt de stoep verbreed. Aan weerskanten van de straat liggen stapels klinkers, delen van betonnen buizen en af en toe een bouwkeet. Amir zegt hierover dat dit belangrijke plekken zijn om in de gaten te houden, want mensen in de buurt zouden kunnen proberen om de materialen die er liggen te stelen. Hij is heel serieus in hoe het buurtpreventieteam moet werken. Hij herhaalt een aantal keer dat het team moet ‘observeren en signaleren, observeren en signaleren’. Dat is de taak van het team. Ze moeten verder niet handelen maar doorgeven wat zij tegenkomen, aldus Amir.

Bij een van de ondergrondse huisvuilcontainers ligt wat lijkt op een deur. Amir vraagt Evert of we dit moeten melden via de buiten beter-app. Evert vindt van niet. Volgens hem is het van de werklui. Daar zou hij best eens gelijk in kunnen hebben, maar toch is het vreemd dat de dikke plank zo dicht tegen de huisvuilcontainer-schacht aan ligt. Meteen is hiermee enige gezagsverhouding tussen de twee heren zichtbaar; Amir vraagt het Evert en niet andersom. Als Evert meteen resoluut antwoordt dat melden niet nodig is, is het eigenlijk alleen Lea die vraagt: ‘Waarom eigenlijk niet?’. Lea heeft ook nog niet van de BuitenBeter-app gehoord. We leggen haar het systeem uit, waarop ik toevoeg dat het natuurlijk in de eerste plaats een meldsysteem is. Het meldsysteem zelf werkt erg goed. Of er door de buurtinstanties ook daadwerkelijk wat met de meldingen gedaan wordt, dat is vers twee. Waarop Evert cynisch verzucht: ‘Over het algemeen héél weinig hoor, héél weinig.’ (zie over opvolging meldingen ook deel 6.1.).

Donkere dijkhuizen

‘Hier gaan we linksaf!’ roept Evert. We lopen in Zuidwestelijke richting en in de verte zie ik de Van Eyck School, de school waar de vorige keer het raampje zo uitnodigend open stond. Nu is alles netjes dicht. Ook herken ik weer het basketbalveldje aan de Appeldijk. Dit keer gaan we niet het groenige parkgedeelte in maar lopen we om de wijk heen, over de Hordijk die overgaat in het Zevenbergsedijkje. Boerderijtjes en vooroorlogse dijkhuisjes vormen hier het panorama. Aan het begin van de Hordijk is in een grote voormalige boerderij café ‘De Pint’ gevestigd. Het ziet er gezellig uit binnen, met kaarsjes en dertigers achter een glas speciaal bier. Je zou niet zeggen dat je nu in Hordijkerveld bent. Het had net zo goed in ieder ander

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Zuid-Hollands provinciestadje kunnen staan. Op het Zevenbergsedijkje is het stil, slechts twee keer komt een auto voorbij. De meeste dijkhuizen zien er donker en verlaten uit. Volgens Amir oogt het misschien saai maar juist dit soort afgelegen plekken zijn hotspots voor inbrekers en er wordt veel ingebroken, aldus Amir. Daarom is het belangrijk om er te lopen als buurtpreventieteam, zo verzekert hij. Af en toe checkt hij met zijn zaklamp een erf of achtertuin.

Geen associatie met politie!

Op een gegeven moment wordt de bebouwing dichter, niet meer alleen losstaande huizen maar ook rijtjes dijkhuizen, met auto's dicht op elkaar geparkeerd. Evert stopt bij een stationwagen die volgeladen is met spullen: kratten en tassen, weliswaar met een doek eroverheen maar toch duidelijk zichtbaar als zijnde spullen. Hij stopt een briefje onder ruitenwischer waarop namens het preventieteam een waarschuwing op staat om geen waardevolle spullen in de auto achter te laten. Terwijl hij dit doet, opent een Arabisch ogende jongeman de deur van het dijkhuis dat schuin tegenover de auto staat. Ik realiseer me dat we natuurlijk behoorlijk opvallen met onze felgele jassen bij die auto. Later vertellen de leden me dat ze daarbij nogal eens worden aangezien voor bonnen schrijvende stadswachten. In zo'n geval is het 'oppassen geblazen' vanwege mogelijk agressieve reacties. Evert vraagt aan de jongeman of de auto van hem is, en legt uit wat we doen. Dat blijkt niet het geval. De man kijkt nog even wat we aan het doen zijn, en gaat dan weer naar binnen. We lopen verder. Een hele familie zit voor de televisie. Ze kijken naar ons op straat. Ik zwaai en de hele familie zwaait terug. Het valt op dat er vaker op de avond wordt gezwaaid, of dat we worden aangesproken door (Nederlandse) buurtbewoners die het fijn vinden dat het team rondloopt. Onderwijl vertelt Evert dat op de nieuwe briefjes die ze nu onder de ruiten doen geen logo van de politie meer staat. Dat schrok alleen maar af. 'Het is zaak zo min mogelijk geassocieerd te worden met de politie', vertelt Evert ons. Dit vanwege het feit dat mensen denken aan boetes maar ook omdat alles wat samenhangt met 'politie' niet bepaald constructief werkt in een wijk als Hordijkerveld.

Dealerplek

Vanaf het dijkje kijken we op het groen. Het ligt er verlaten bij maar Amir zegt dat er zich bij lekker weer 'heel veel' jongerengroepen verzamelen. Sommige daarvan houden het gezellig, andere niet. Die verpesten het voor de rest, aldus Amir. Net als de vorige keer maken we een pitstop bij het verzorgingstehuis. In de ontvangstruimte is niemand te zien, en in tegenstelling tot de vorige keer heeft de beveiliging niet echt zin in een praatje. Hij zegt gedag maar kijkt niet op van zijn krant. We vervolgen onze weg in Noordelijke richting. We lopen in de richting van het parkeerterrein dat lange tijd diende als dealerplek (zie deel 6.1). Er staat een auto geparkeerd, met de lichten aan. Als we dichterbij komen, rijdt de auto plots weg. Evert: 'Hij ziet ons natuurlijk aankomen met onze gele jassen en vertrouwt het niet.' Hoewel natuurlijk niet gezegd is dat dit een dealer was, of dat de auto wegreed vanwege ons. Als we later de hoek omlopen, rijdt er verderop in de straat weer een auto weg. Volgens Evert is dit weer dezelfde auto die wegrijdt, omdat wij eraan komen. Als we over de parkeerplek lopen, wijst Evert erop dat je veelal kunt zien aan het soort afval dat er ligt of het een dealerplek zou kunnen zijn: wietzakjes, van hun tabak ontdane sigarettenomhulsels, zoetigheden; het is vaak duidelijk. En inderdaad, als we er lopen zien we dit soort dingen liggen. Evert en Amir leggen nog eens uit hoe het team dus nooit 'ter plekke' meldingen doet of (verdachte) zaken noteert. Dat gebeurt altijd wat verderop zodat eventuele dealers of overlastgevers nooit direct de link kunnen leggen met hun optreden en hun eventuele latere aanhouding door gezagsdragers.

Evert vraagt aan Amir of we richting de Aalsdijk zullen lopen. We lopen langs de hoge flatgebouwen die — net als de dijkhuisjes — zo eigen zijn aan Hordijkerveld. Tussen de flats in tal van speeltuintjes met klimrekken en speeltoestellen. Amir

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

verzekert ons dat er genoeg speelruimte is in de wijk. En ook genoeg groen. In die zin heeft men niets te klagen in Hordijkerveld. Wel is het een probleem dat in de zomer vaak oudere jongensgroepen de speeltuintjes claimen en er gaan blowen en bier drinken. Stagiaire Lea vertelt in dit verband dat dit op het plein in de Milinxbuurt (Tarwewijk) ook vaak een probleem was waarop besloten is alle speel- en zitgelegenheden te verwijderen. Hetzelfde is dus in de groenstrook tussen de wijken Hordijkerveld en Reyeroord gebeurd waar na aanhoudende jeugdoverlast besloten is de bankjes te verwijderen (zie 6.1.). We lopen weer over de Reyerdijk, in het hart van de wijk, en passeren een Indonesische Toko. Hier krijgt het team altijd gratis eten aangeboden, aldus Evert.

Drie keer te pakken

We slaan rechtsaf en lopen langs de kleinere flats van de Heindijk. Een stel van in de zestig met een hondje is juist van plan de auto in te stappen als ze ons voorbij zien lopen. 'Ze hebben ons al drie keer te pakken gehad!' roept de vrouw ineens in onze richting. We stoppen en Evert loopt haar tegemoet. Aanvankelijk lijkt hij te denken dat de vrouw doelt op parkeerboetes, wanneer hij antwoordt: 'Daar kunnen wij helaas niks aan doen mevrouw!' Maar als we nader komen en een gesprek beginnen, blijkt dat ze het heeft over inbraak. 'Heel goed wat jullie doen!' roept ze ons toe. Deze week blijkt er al voor de derde keer in korte tijd bij haar te zijn ingebroken, twee keer achter elkaar in één week. Ze woont op de eerste verdieping in een appartement met balkon. De eerste keer waren er alleen waardevolle spullen ontvreemd, de tweede keer was haar hele huis overhoop gehaald. Het ergste vond ze nog dat de urn met de as van haar overleden hond was meegenomen. Evert: 'Dat is het allerergste'. Die as was van haar voormalige Dobermann. Als je het huis wist binnen te komen toen die er nog was dan 'kwam je er in ieder geval niet meer uit', aldus de mevrouw. Maar nu hebben ze een kleinere hond, een collie. Terwijl de vrouw het woord doet, staat haar man er wat verloren bij. Hij zegt geen woord. De vrouw daarentegen spreekt emotioneel, strijdlustig bijna. Na de derde inbraak is de wijkagent erbij gehaald, zegt de vrouw. Het heeft er namelijk alle schijn van dat dit 'bekenden' zijn, dat wil zeggen, jonge inbrekers die mogelijk zelfs in hetzelfde complex wonen, en het koppel wellicht louter omwille van treiterij belaagt. En dus ook precies toeslaan als het stel niet thuis is. De afdrukken van de koevoet waarmee de laatste keer de deur geforceerd is, staan nog staan nog in de deurpost, aldus de mevrouw. Amir adviseert haar in elk geval sensorverlichting aan te brengen op het balkon ('dat helpt echt goed hoor'). Waarop de vrouw antwoordt dat zij nu haar hele balkon maar heeft 'ingesmeerd met groene zeep'. Het is onduidelijk of dit een grapje is, ze lacht er in elk geval niet bij. Opvallend is dat het buurtpreventieteam niet op de hoogte is van deze inbraken in hun gebied, terwijl de wijkagent dus wel is ingeschakeld. Geheel verbazingwekkend is dit niet, gegeven het interview dat ik later had met Brigitte waarin zij stelt:

'We hebben maar heel weinig contact met de wijkagent. Een keer per maand hebben we een bespreking en daar hoort hij bij te zijn. Maar dan is hij vaak vrij, of hij heeft het druk met voetbalwedstrijden in het weekend. Tja, daar hebben wij niks mee te maken. Hij zou er moeten zijn, maar hij is er vaak niet. Ik ben niet tevreden over de professionele ondersteuning. Deze was vroeger heel goed en nu niet meer.'

Huisbezoek

De Aalsdijk blijkt Evert' thuisadres. Hier doen we even een huisbezoek om op te warmen. In de lift licht Amir hetgeen we zojuist gehoord hebben nog eens toe: als het inderdaad 'bekenden' zijn — en daar heeft het alle schijn van, hoe anders te verklaren dat in een immense woonflat juist op één adres drie keer in korte tijd wordt ingebroken? — dan kun je er bijna niks tegen doen, verzucht Amir. Want dan weten ze precies wie je bent, en wanneer je thuis bent. Dan helpt alleen een goed

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

werkend alarm. Later, in zijn interview, zou Amir nog eens benadrukken dat de focus vooral op gelegenheidsbeperking moet liggen en dat het afschrikwekkende effect van een buurtwacht moet worden gerelativeerd.

'Ik denk dat met beveiliging in het algemeen, dat je kan voorkomen wat er te voorkomen is. Maar ik denk niet dat criminelen denken: 'Hé, er loopt een preventieteam rond. Ik ga naar een andere wijk.' Als ze wat willen, dan gebeurt het toch. Dan laten ze je gewoon een uur lopen en dan gaan ze naar de andere kant.'

Thuis bij Evert gaan we op de bank zitten en krijgen we een colaatje. Zijn vrouw heeft de TV aan op een of ander spelprogramma. De sfeer is gezellig. We kletsen wat over line dancing en hun siervogel in de kooi. Evert laat ons zijn fitnesskamer zien. In een klein kamertje staan verschillende toestellen. Aan de wand tientallen medailles van alle marathons die hij gelopen heeft. Ook een diploma Bedrijfshulpverlening en ook nog twee certificaten van zijn werk als buurtbemiddelaar. Marathons loopt hij niet meer – hij is nu 72 – maar hij gaat nog elke week twee keer naar de fitness. Aan de wand hangen ook hele oude medailles. Het blijken militaire onderscheidingen. Begin jaren zestig diende hij in Nieuw-Guinea bij 'de overdracht' van de toenmalige Nederlandse kolonie. Evert: 'Ik zat de hele dag achter het kanon. Luchtafweergeschut. Het was heel simpel: als er een vliegtuig overkwam moest je schieten.' Hij lijkt trots op wat hij en zijn vrouw allemaal doen in het vrijwilligerswerk.

Keukenraampjes

Na opgewarmd te zijn, gaan we de straat weer op, ondanks dat het best koud is, en we al aardig wat gelopen hebben. Buiten de flat staat een winkelwagen. Ik vraag of die ook doorgegeven moet worden, maar ze weten al van de winkelwagen af en deze is al 'gestickerd' door de stadswachten. Hierdoor vraag ik me af of het inderdaad lang duurt voor er iets met zo'n melding gedaan wordt. We lopen via de Driedijk naar het gebied dat heet 'De Bommelerwaard' in het meest noordwestelijke hoekje van de wijk. Ondanks dat alle straatjes er op 'waard' eindigen hoort het toch nog bij Hordijkerveld. We lopen langs een lange rij typisch Nederlandse blokkige rijtjeswoningen, met de keukentjes aan de straatzijde. Bij een woning staat een klein raam open op de eerste verdieping. Evert laat zien hoe gemakkelijk je bij dat raam kan komen, door eerst op de container te klimmen, en vanaf de container op het dakje van de hal, waardoor je zo bij het raampje kan. Evert maakte al regelmatig mee dat zo'n keukenraampje openstond terwijl er niemand thuis was. Dan legde hij via het raampje een buurtpreventiebrief op het aanrecht.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Criminaliteit en het 'gewone' leven

We komen tijdens de ronde verder niets opmerkelijks meer tegen. Om 23:00 melden we ons weer bij het wijksteunpunt aan de Bandeloodijk. Brigitte wacht al op ons. We hebben niets noemenswaardig 'meegemaakt' vanavond maar uit de reactie van Brigitte blijkt dat dat zomaar wel had gekund. 'De vorige keer heb jij ook niets meegemaakt he?' roept ze in mijn richting. Niet zo lang geleden liep nog een gebiedscommissielid mee en toen had er een steekpartij plaats tussen twee jongeren. Hoewel ze hier niet direct getuige van waren, 'Racete die dader zo rakelings langs dat gebiedscommissielid!', aldus Brigitte.

Evert neemt wat dingen door met Brigitte die voor de vorm nog wel het notitieboek erbij pakt, maar veel valt er niet te melden vandaag. Brigitte benadrukt nog eens dat het heel belangrijk is dat het team alleen signaleert en doorgeeft en dat teamleden niet zelf gaan handelen. Soms is er een teamlid dat dat wel doet en dan moet hij of zij aangesproken worden. Teamleden mogen niet optreden zoals de politie dat doet, want zo zijn de regels en wetten niet. Als Brigitte het verhaal

van het koppel waar al drie keer is ingebroken aanhoort, zegt ze: 'Soms komen dieven ook een tijdje later terug wanneer ze weten dat alle spullen weer zijn aangevuld door de verzekering. Dus ze jatten een flatscreen bijvoorbeeld, en dan weten ze dat drie weken later er weer een nieuwe staat.' Ook Brigitte weet 'haast wel zeker' dat dit bekenden zijn.

Brigitte zit wederom op haar praatstoel. Ik ben inmiddels te moe om alles helder te registreren. Maar haar verhalen doen me eens te meer beseffen dat in Hordijkerveld criminaliteit en het gewone leven zeer met elkaar verweven zijn. Er heerst veel verborgen armoede, frustraties, spanningen vanuit culturele verschillen en opvoedproblemen. Amir verwoordt het treffend: 'Neem de Marokkaanse lastpakjes. Je verwacht het vaak ook niet. Ze zien er soms zo lief uit. Je zou ze wel kunnen knuffelen. Maar dan blijken het gewoon crimineeltjes te zijn.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

6.3. Conclusies

Subtiele bijdrage aan criminaliteitsbestrijding

Het buurtpreventieteam in Hordijkerveld zit qua structuur tussen burgerblauw en het team in de Kruidenbuurt in. Het is losser georganiseerd dan burgerblauw, heeft een beperkte inbedding in lokale instanties (zie het wegvallen van de ‘ach-tervang’) maar staat – anders dan het team in de Kruidenbuurt – wel in nauw contact met de gemeente. Op straat zijn de leden primair gericht op onveilige situaties met betrekking tot woninginbraak. Meldingen rond ‘schoon en heel’ spelen ook mee, maar zijn secundair. Net als burgerblauw in de Tarwewijk zien we dat buurtpreventie in Hordijkerveld een subtiele bijdrage kan leveren aan criminaliteitsbestrijding. Via het stelselmatig noteren van nummerplaten op dealerplekken bijvoorbeeld, konden drugsdealers in de kraag worden gevat. Daarbij schenkt men veel aandacht aan het voorlichten van bewoners rond veiligheid, hoewel dit vooral gebeurt via folders en flyers en minder via directe verbale communicatie. De bijdrage van het team zit hem dus wederom niet zozeer in het zelf ingrijpen of afschrikken van criminelen maar veeleer in informatievoorziening naar bewoners en gelegenheidsbeperking.

Professionele ‘ondersteuning’: gebrek aan aandacht

Echter, anders dan in de Tarwewijk vormen de bekoelde verhoudingen met instanties in Hordijkerveld een risicofactor voor de continuïteit van deze informatievoorziening. Er is nauwelijks interactie, afstemming of uitwisseling met diensten, en het imago van stadswachten en politie bij het team is doorgaans slecht. Het echtpaar bij wie al meerdere malen was ingebroken, maar waar het team niet van op de hoogte was (terwijl het echtpaar wel contact had met de wijkagent hierover) is in dit verband illustratief. Het ervaren gebrek aan professionele ondersteuning gaat bovendien niet altijd om reële risico’s (objectieve veiligheid), maar ook om het ‘gevoel’ (subjectieve veiligheid). In de praktijk krijgt het team zelden te maken met gevaarlijke situaties, maar de buurtwachten voelen zich door de verminderde politieke ondersteuning en afstandelijke stadswachten wel in de kou gezet. Voor het wegvallen van de achtervang had men bijvoorbeeld direct telefonisch toegang tot de politie of stadswacht. In de nieuwe situatie moeten de leden – net als ieder andere burger – het algemene alarmnummer bellen, en ziet men de wijkagent slechts eens in de acht weken, en alleen in overlegvorm. Het team in Hordijkerveld voelt zich zodoende niet altijd serieus genomen, maar dat ‘serieus nemen’ zit hem niet per sé in ambtelijke protocollen of strategieën. Veeleer gaat het om persoonlijke aandacht: een stadswacht die interesse toont, of een wijkagent die direct bereikbaar is.

Verschillende interpretaties

Voorts blijkt dat – net als in de Tarwewijk en Kruidenbuurt – er in de publieke ruimte van Hordijkerveld verschillende interpretaties kunnen bestaan van wat geldt als een ‘probleem’, ‘verdachte handeling’ of ‘onveilige situatie’. Een deel van de wijkbewoners vond jeugdoverlast een groot probleem (waarop zelfs de bankjes in de groenstroken werden verwijderd), voor andere bewoners was er echter niets aan de hand. De ene buurtwacht bekijkt vrijwel alles door de bril van veiligheid (met pleidooien voor meer verlichting, het zichtbaar maken van vluchtroutes en dichte gordijnen), de andere buurtwacht vindt die hang naar totale preventie overdreven en zelfs ‘ongezond’. Voor de ene buurtwacht is een kapotte lantaarnpaal iets dat consequent gemeld moet worden, voor de andere buurtwacht heeft dit geen prioriteit. Kortom, gedrag of situaties die worden ervaren als problematisch of ‘onveilig’ hebben niet dezelfde betekenis voor verschillende groepen of personen (zie ook Lub, 2013), zelfs niet binnen een en hetzelfde buurtpreventieteam.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Systeemtrekjes

Een bevinding die afwijkt van de andere casussen is dat het team in Hordijkerveld ambtelijke 'systeemtrekjes' vertoont. Anders dan bijvoorbeeld het zelfverzekerde burgerblauw of het autonome team in de Kruidenbuurt, stelt het Team Hordijkerveld zich relatief afhankelijk op van de gemeente. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het woordgebruik van de teamleden; voorheen 'viel' men 'onder' de politie, nu 'onder' de gemeente. Mogelijk hebben we hier te maken met proto-professionalisering uit zelfbescherming: omdat de omgeving waarin het Team Hordijkerveld opereert potentieel gevaarlijker is dan een gemiddelde middenklasse-buurt, heeft men belang bij een zekere ambtelijke inbedding. Ook speelt mee dat het organiserende vermogen van vrijwilligers in Hordijkerveld minder ontwikkeld is dan in een buurt als de Kruidenbuurt, hetgeen extra professionele ondersteuning vereist. Daarbij moet echter wel de vraag worden gesteld hoe serieus deze ondersteuning is; buurtpreventie in Hordijkerveld lijkt soms als gemeentelijk uithangbord te dienen (waar politiek goede sier mee kan maken) maar de vraag is of er ook sprake is van oprechte steun. Hoewel er (tijdelijke) gemeentelijke begeleiding is georganiseerd via het bureau Veelzijdig Veilig, ondervindt het team immers weinig interesse van buurtinstanties.

Vervlechting gewone en criminele leven

Tot slot wordt uit de casus duidelijk dat in een wijk als Hordijkerveld criminaliteit en het gewone leven zeer met elkaar verweven zijn. Opvallend genoeg betekent dit niet per sé dat buurtpreventieleden moeten vrezen voor represailles. Net als in de Tarwewijk heeft geen van de in Hordijkerveld geïnterviewde vrijwilligers zich naar eigen zeggen ooit bedreigd gevoeld op straat. Maar niettemin heerst er veel verborgen armoede en opvoedproblemen, en zijn er soms spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen. De grens tussen 'goed' en 'fout' of tussen 'boeven' en 'fatsoenlijke bewoners' is diffuus. Inbrekers blijken vaak 'bekenden' uit de buurt, jongeren die het proberen als buurtpreventielid worden gezien als 'verraders', en het schattige hulpje bij de pizzaboer blijkt later een crimineeltje. Deze complexe vervlechting tussen het gewone en criminele leven biedt aanknopingspunten voor een buurtwacht. Denk aan de informatievoorziening die een buurtpreventieteam – die dicht bij de bewoners staat – kan bieden, ten opzichte van meer afstandelijk opererende professionele instanties. Maar de vervlechting kan het voor patrouillerende vrijwilligers ook lastig maken om zaken aan te pakken. Het is immers niet zomaar een kwestie van 'signaleren en melden'. In een wijk als Hordijkerveld liggen de zaken complexer dan dat.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Buurtpreventie in de Reeshof

De Reeshof is een grote Vinex-wijk aan de westkant van Tilburg. De eerste woningen werden gebouwd in de jaren 1980, maar ook nu is de wijk nog in ontwikkeling. Als de laatste uitbreiding Koolhoven-buiten voltooid is, zal de wijk circa 50.000 inwoners tellen. De Reeshof is opgedeeld in subbuurtjes waarvan de eerste letter van alle straatnamen verwijst naar plaatsen in Nederland. Hierdoor ontstaat een indeling naar 'letterbuurten'; N-buurt, B-buurt, S-buurt enzovoort. Dit onderzoek had plaats in de V-buurt. De V-buurt ligt in de zuidwest hoek van de Reeshof, tussen de Bredase weg, de N260 en de spoorlijn. De bebouwing is nog maar enkele jaren oud en varieert van luxe jaren dertig stijl woningen tot doorsnee rijtjeshuizen. Verschillende blokken waren ten tijde van het onderzoek nog in staat van oplevering, met opengebroken straten en cascowoningen. Volgens gegevens van het CBS is De Reeshof een typische Vinex-wijk. Het kent een gemiddelde bevolkingsopbouw met de leeftijdscategorie 45 tot en met 64 jaar als sterkste vertegenwoordiging (ca. 30%). Meer dan de helft van de huishoudens bestaat evenwel uit huishoudens met kinderen. Daarnaast is de Reeshof een grotendeels 'witte' wijk: slechts 9% van de bevolking bestaat uit niet-westerse Nederlanders.

De recente aanwas van buurtpreventie in de Reeshof is het geesteskind van een actieve bewoner, Ton Evers²¹. Eind 2014 was de heer Evers de woninginbraken in zijn wijk zo beu dat hij op eigen initiatief een beleidsplan schreef over de inzet van WhatsApp-groepen in de Reeshof. Hij stuurde dit plan naar de gemeente en zijn voorstel viel direct in goede (ambtelijke) aarde. Met gemeentelijke ondersteuning werden aanvang 2015 in alle buurten van de Reeshof buurtpreventieteams en WhatsApp-groepen opgezet. Inmiddels zijn er 16 buurtpreventieteams actief (ca. 120 bewoners 'lopen' buiten) en 800 bewoners zijn aangesloten bij een WhatsApp-groep. In de Reeshof is voor elke buurt (en dus voor elke loopgroep) uit de gelederen van vrijwilligers een coördinator aangewezen en deze teamcoördinatoren hebben periodiek overleg om informatie uit te wisselen over elkaars buurt. Aspirant leden krijgen een motivatiegesprek met de coördinator en worden gescreend door de gemeente en politie. Ten tijde van het onderzoek bestond het team in de V-buurt uit circa 20 vrijwilligers. De meeste teams patrouilleren enkele malen per week. Verschillende buurtpreventieteams in de Reeshof patrouilleren bovendien 's nachts. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de N-buurt, waar het vermoeden bestaat dat Oost-Europese vrachtwagenchauffeurs van het aangrenzende industrieterrein betrokken zijn bij woning- en auto-inbraken.

Buurtpreventie in de Reeshof wordt serieus aangepakt. Er zijn teambuildingsavonden, trainingen, en er worden feestelijke bijeenkomsten georganiseerd waar de teams door de gemeente in het zonnetje worden gezet. Niet zelden zijn de burgemeester van Tilburg en ambtenaren hierbij aanwezig. De buurtwachten krijgen bovendien ruime facilitering (bijv. trainingen) en materiële steun van de gemeente (kledij, folders) en ook de politie is actief bij het geheel betrokken. Zo hebben

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

²¹ Vanuit BuurtActieReeshof was er feitelijk al langer sprake van buurtpreventie in de Reeshof, zij het dat dit patrouillerende vrijwilligers op de fiets betreft.

gecoördineerde acties plaats tussen politie en buurtpreventie, bijvoorbeeld het noteren van kentekenplaten van verdachte voertuigen. De teamleden worden geïnformeerd over inbraakcijfers en verdachte voertuigen in hun wijk via briefingen met de politie. Die informatie is vertrouwelijk. Buurtpreventieleden maken op hun beurt notities van auto's of situaties die zij verdacht vinden en die informatie wordt ook weer doorgegeven aan de politie.

Mede door de massa die in korte tijd is gemaakt, staat buurtpreventie in de Reeshof landelijk bekend als een *best practice*. Op congressen over veiligheid en burgerparticipatie geven Tilburgse ambtenaren workshops over de organisatie en coördinatie van dit burgerinitiatief. Actieve bewoner Ton Evers ontwikkelde zich hierbij tot proto-professional; voor zijn inzet in de Reeshof wordt hij inmiddels parttime betaald door de gemeente.

7.1. Veiligheid in de V-buurt

Prioriteitswijk

Het is een mooie avond in juni. Ik heb afgesproken op station Reeshof met Ankie, ten tijde van het onderzoek waarnemend coördinator van het buurtpreventieteam in de V-buurt. De formele teamcoördinator is vanwege gezondheidsredenen tijdelijk uit de running. Via de e-mail had Ankie aangekondigd mij in 'vol preventie-ornaat' te verwelkomen. Wanneer ik het station verlaat, zie ik inderdaad een vrouw in fel oranje outfit bij een auto staan. Door haar outfit doet ze me denken aan een wegwerker. Ze verwelkomt me vriendelijk; Ankie blijkt een hartelijke, praatgrage vrouw, een echte Tilburgse. In de auto op weg naar de V-buurt steekt Ankie direct van wal. Ze vertelt over de buurt, het team en hun acties. Alle buurtpreventieteams in de Reeshof bestaan nog niet zo lang, sommige maar een paar maanden. Ankie zelf is ook pas actief sinds de winter. In totaal zijn er in de V-buurt (feitelijk gelegen in de wijk Koolhoven, zo geheten omdat alle straatnamen met een V beginnen) zo'n 20 bewoners actief. Die worden weer in groepjes van drie ingeroosterd om door de wijk te lopen. Naast algemene patrouilles in de avond, zijn er ook speciale acties, vaak in samenwerking met de politie. Zo vertelt ze me dat de wijk nogal last heeft van 'Rotterdamers' die in de wijk Reeshof een gemakkelijke prooi zien, gezien de vele uitvalswegen naar provinciale wegen en de snelweg. Ook kent de wijk diverse punten waar je via fietspaden snel de wijk in en uit komt. Bij een zo'n actie zijn op strategische entreepunten systematisch kentekens genoteerd. Daarvan bleek later dat er veel als 'crimineel geregistreerde voertuigen' bijzaten, veelal uit Rotterdam. Uit de manier waarop Ankie vertelt, blijkt wel dat de Reeshof een prioriteitswijk is. Ze geeft veel voorbeelden van inbraken, samenwerkingsacties met politie, politie te motor die snel ter plekke is, ambtelijke aandacht en vanuit de gemeente georganiseerde bijeenkomsten. Ook aan haar fonkelnieuwe oranje buurtpreventie-outfit plus bijhorende identiteitskaart is te zien dat buurtpreventie hier een serieuze zaak is.

Afschrik-effect

Bij haar woning aangekomen, een rijtjeshuis, nemen we rustig de tijd. Het team gaat meestal na 20:00 op pad. Dat geeft me de gelegenheid wat vragen te stellen en ik besluit om meteen mijn bandapparaat aan te zetten. Inmiddels zijn ook de twee andere leden van vanavond gearriveerd. Daniëlle, een vrouw van rond de dertig, klein van stuk, en Wouter, een IT-er van in de veertig. Aldus houden we een groepsgesprek. Wouter vertelt dat hij niet alleen buurtwacht is geworden vanwege de inbraken. Hij is ook actief omdat hij bang is dat overlastgevers naar de Reeshof komen, omdat ze uit de andere wijken weggejaagd zijn door de buurtpreventie die daar actief is.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

'Ik doe het om het leuk te houden in de buurt. Want de wijken om ons heen, daar zit een heleboel rottigheid. Daar zijn heel veel buurtpreventieteams op gezet. En die jagen natuurlijk de jeugd en de andere mensen uit hun wijk en die komen dan hier naartoe. En dat wil ik graag voorkomen (...). De buurtpreventie in andere wijken verjaagt natuurlijk daar de rottigheid. En die gaat natuurlijk ergens anders heen. Je lost het niet op, je verjaagt het alleen (...). Daarom heb ik zoiets van: 'Het is nou nog een leuke wijk en dat wil ik zo houden.' Preventief dus.'

Wouter meent dat het afschrikkeffect van buurtpreventie zich wel degelijk manifesteert, vooral omdat er in de Reeshof flink massa is gemaakt. Dat wil zeggen, er zijn in korte tijd veel teams opgericht en er is intensief contact met gemeente en politie. Dat daarbij niet altijd met scherp wordt geschoten, illustreert onderstaand citaat. Zijn relaas doet denken aan ervaringen van buurtpreventie in de Kruidenbuurt (zie 5.2.), waar bij bepaalde meldingen soms ook sprake was van overenthousiaste bewoners, terwijl het later 'loos alarm' bleek.

'Je schrikt toch af. Want er wordt gereageerd, ook met de app-groepen. Als er een berichtje naar buiten gaat, dat is ook buiten buurtpreventie om, dan staat er in een keer 40 man op straat. Dat is overigens niet altijd leuk. We hebben een paar keer gehad, wat gelukkig tot nu toe loos alarm was, dat een krantenbezorger die wat raar deed door in de donkere dagen met een zaklamp in een auto te schijnen. Dit werd gezien werd door een overbuurman die het op de WhatsApp zette. Er stonden gelijk 40 man buiten. Gewone bewoners (...). Nou, die jongen heeft het op een lopen gezet. Maar er was eigenlijk niks aan de hand. Hij probeerde gewoon zijn stapeltje kranten te vinden in de auto.'

Ook Ankie heeft concrete voorbeelden van het afschrikkeffect.

'Ik heb vorige week met een collega op de nieuwbouw gestaan [gepatrouilleerd in nieuwbouwdelen van de wijk, VL] en daar kwam een bestelwagentje aangereden en die zag ons en hij gooide het meteen op de rem. Hij zette hem in zijn achteruit en hij draaide en weer in zijn vooruit en weg was hij. Dus hij was eigenlijk te ver weg. Wij konden geen nummer noteren. Niks. Het was alleen een donkere bestelbus. Je merkt het ook op de Koolhavenlaan, de doorgaande weg. Dat is allemaal 30 kilometer, daar wordt enorm hard gereden. Als je daar [als buurtpreventie] gaat staan, dan zie je iedereen op de rem trappen.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Tijdens het gesprek illustreren Wouter en Daniëlle — overigens onbewust — dat het werk van buurtpreventie niet altijd eenduidig kan worden gedefinieerd. Men opereert in een snel veranderende omgeving waarin feit en beeldvorming soms door elkaar heen lopen, men heeft te maken met bewoners die zich soms laten leiden door onderbuikgevoelens, en vaste meldingsprocedures blijken in de praktijk niet altijd zo vast. Wouter legt uit hoe bij het gebruik van de app de samenwerking met de politie moet zijn.

'De methode is; je signaleert het, je belt eerst de politie, zodat er hulp komt en dan pas ga je het pas op facebook of Whatsapp ofzo zetten. Je eerste actie is de politie waarschuwen. Als je dat niet doet en je gaat eerst een half uur rondlopen met bewoners, dan heeft de politie ook niks meer te zoeken. Gisteravond was er een melding over collectanten. Dus die op bepaalde adressen geld gingen collecteren. Dat waren dan Bulgaarse vrouwen met een Audi.'

Hier werd een bericht over op de app gezet, dat men het niet vertrouwde en buurtbewoners gingen vervolgens extra op Audi's letten. De politie informeerde ook de BP-leden erover. Op basis van de app zijn een aantal mensen naar buiten gegaan en reed de politie rond. Toch is niet duidelijk of er nou wel of niet sprake was van nepcollectanten. Daniëlle meent dat je moet uitzoeken of ze zich kunnen legitimeren. Er liepen dezelfde avond toevallig ook echte collectanten door de wijk en die werden ook 'direct aangesproken'.

Inbraakgevoelig

Om 20:15 besluiten we de straat op te gaan. De V-buurt is zo'n 10 jaar oud en een opmerkelijk gebouwde buurt. De straten zijn lang en breed, met veel groenstroken tussendoor. Het spelletje 'stoepranden' is hier onmogelijk. De wijk kent zowel doorsnee rijtjeshuizen als grote, alleenstaande huizen variërend in prijsklasse van vier tot acht ton. Alles is gebouwd in jaren dertig-stijl. Volgens Wouter maakt dit de wijk extra inbraakgevoelig: de vele richeltjes en niveaoverschillen in de huizen maken het relatief gemakkelijk om binnen te komen. Tel daarbij op dat je in 'no-time' op de snelweg zit, en zoals gezegd, het stratenplan ruim is opgezet, en je hebt de ideale inbraakwijk. Ik draag zelf geen speciale kleding en we besluiten dat dat toch wel nodig is. We stoppen kort bij een ander lid wiens buurtpreventie-poloshirt ik voor de gelegenheid mag lenen. Het valt me op hoe relatief verlaten de wijk erbij ligt. Dit is een Vinex-wijk met veel middenklasse-gezinnen en volop groen, en het is een prachtige avond, maar de hele ronde tel ik welgeteld slechts twee jongens die met elkaar aan het voetballen zijn. Dit doet me denken aan de woorden van een ex-inbreker bij het TV-programma 'De nationale misdaadmeter' van de TROS: in veel woonwijken in Nederland is er nauwelijks sociaal leven op straat. Dit maakt dat criminelen — juist ook overdag — vaak 'rustig hun gang kunnen gaan', aldus de ex-inbreker.

Profielnaam = invloed

We komen aan bij de Koolhovenlaan, de ader van de wijk. Het is een lange, doorlopende tweebaansweg waar de maximumsnelheid 30 is. In de verte zien we Klaas, een vierde buurtpreventielid voor die avond. Klaas heeft problemen met zijn knie en moet er weer langzaam inkomen. Hij loopt slechts een klein deel van de route mee. Zodra we bij de Koolhovenlaan aankomen, scheurt een pizzakoerier op zijn brommertje voorbij. Ankie vertelt dat ze wel eens noteren van welke eetgelegenheden zo'n koerier is, en dan wordt de eigenaar later erop aangesproken. Ook spreken ze weleens wielrenners aan die hier 'veel te hard doorblazen'. Ze laten me zien hoe er door een bepaald persoon steeds verkeerd werd geparkeerd: hij parkeerde zijn auto steevast op een stuk groen langs de weg in plaats van de daarvoor bestemde parkeervakken, wat het zicht belemmerde voor spelende kinderen en dus een onveilige situatie opleverde. Die persoon hebben ze zover gekregen dat hij zijn auto's nu correct wegzet. Voor de buiten beter-app gebruikt Ankie haar Buurtpreventie-profielnaam. Als zij hier meldingen mee doet, dan wordt het sneller teruggekoppeld door de gemeente, dan wanneer zij melding maakt met haar privéaccount. De meldingen voor de verkeerd geparkeerde auto's deed zij eveneens met deze profielnaam en de gemeente volgde de meldingen snel op. Het lijkt er dus op dat dat vrijwilligers in de Reeshof door hun lidmaatschap bij buurtpreventie wat meer invloed krijgen bij instanties om meldingen opgevolgd te krijgen. Dit komt overeen met de ervaringen van het team in de Kruidenbuurt in Rotterdam (zie hoofdstuk 5) die meenden sneller geholpen te worden door de politie wanneer zij kenbaar maakten lid te zijn van buurtpreventie.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Ladderactie

Op een andere parkeerplaats op de Koolhovenlaan stoppen we bij een busje met een ladder op het dak. Het team controleert altijd of zo'n ladder goed is vastgemaakt omdat ze volgens hen worden gebruikt door inbrekers. Men checkt dan of er een ketting met slot op zit en niet alleen een bandje, want dat is gemakkelijk

door te knippen. Deze ladder is met ketting en slot vastgemaakt. Mochten ze anders tegenkomen, dan laat het team een foldertje achter. Het team beschikt over verschillende folders, waaronder een soort flyer in de vorm van een voetstap. Hierop staat het logo van de politie (zie verschil met team Hordijkerveld, H6; daar juist géén logo van de politie) en staat vermeld:

'Schrik niet! Dit is een voetstap van de politie. Maar het had net zo goed die van een inbreker kunnen zijn. Wij zagen namelijk dat uw woning of perceel niet goed was afgesloten. Een inbreker had u woning kunnen betreden via:'

Daarnaast heeft het team nog een informatieflyer over goede verlichting in en om het huis ('Licht zet inbrekers in het zicht'). Ankie vertelt van een speciale 'ladder-actie' die ze onlangs hebben gehouden. Men heeft toen met het hele team systematisch de wijk uitgekamd om bewoners attent te maken op losstaande of niet (goed) vastgemaakte ladders omdat deze dus gemakkelijk door inbrekers zouden kunnen worden gebruikt. Ankie vertelt er enthousiast over. Vol trots vertelt ze hoe ze 'vasthield' bij een allochtoon gezin met een schotelantenne. Die hadden standaard een ladder bij de antenne staan om hem al naar gelang de ontvangst te verstellen. Ankie is meerdere keren bij het gezin langs geweest om hen zover te krijgen de ladder te verwijderen. Maar de bewoners deden nogal moeilijk, waarop de vrouw op den duur Ankie te verstaan gaf 'haar niet meer te willen zien'. Een soortgelijk geval ontstond met een gezin die een bankje hadden staan in de opening van hun schutting. Volgens Ankie kon dat bankje gemakkelijk worden gebruikt als opstap om andere schuttingen over te komen. Na enig aandringen verwijderde de vader het bankje. Ankie, met een knipoog: 'Ik zei op een gegeven moment tegen die vader, ik laat je pas met rust als je dat bankje hebt verwijderd of doormidden hebt gezaagd'. Voorzichtig peil ik of zo'n vasthoudendheid nou wel nodig is. Gaat het niet wat ver om iemand een bankje te laten verwijderen die in zijn eigen tuin staat? Maar Ankie lijkt zich niet direct bewust van dit privacy-aspect en wuift het weg. Zij heeft maar één doel: het voorkomen van inbraken in de V-buurt. En alles wat dat doel kan ondermijnen geeft haar het recht om burgers actief aan te spreken. De ladderactie was volgens het team evenwel geslaagd; '90 procent' gaf gehoor aan de actie door in plaats van touw of spanbandjes, sloten op de ladders te monteren.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Kasten van huizen

Ankie neemt duidelijk de leiding in de groep: zij neemt het vaakst het woord en bepaalt min of meer de route. Ze vertelt dat ze op zeer verschillende tijden lopen, soms ook overdag en zelfs 's nachts. Ze vallen allemaal onder de vrijwilligersverzekering van de gemeente en ieder lid draagt een speciale identiteitskaart om de hals, met daarop de vermelding van het team, naam en pasfoto. Het ziet er professioneel uit. Op die manier kunnen ze zich altijd aan andere buurtbewoners identificeren, want ze maakten zelfs al mee dat er nep-buurtpreventieleden rondliepen. We steken de Voorschotenlaan over; weer zo'n brede, uitgestorven laan met een groenstrook in het midden. We passeren wat brandgangen waar bij een adres enkele kliko's in de brandgang staan. Dat mag niet en bovendien zijn deze door inbrekers gemakkelijk te gebruiken als opstap over de schuttingen, meent het team. Men zou het kunnen melden aan de milieudienst maar de leden besluiten geen actie te ondernemen. De man die op dit adres woont, is namelijk de broer van de man die een tijdlang zijn auto's verkeerd parkeerde op de groenstrook van de Koolhoven-laan (zie eerder). En aangezien die gedragsverandering al de nodige moeite kostte, wil men de verhoudingen niet nog verder verslechteren. We passeren twee voetballende jongens van een jaar of twaalf. 'Dat zijn buurtwachten!' roept de een tegen de ander. We lopen de Vurenstraat in, die pas is opgeleverd. Hier staat een aantal kasten van huizen, ook weer allemaal in jaren dertig stijl. Sommigen zijn al bewoond, andere zijn leeg en staan te koop, aan

weer andere huizen wordt nog gebouwd. Er ligt bouw materiaal alom. Hier komen de laatste tijd 'veel meldingen' door zo verzucht het team. Ik vraag wat voor meldingen precies. Van concrete inbraken? Het blijft aanvankelijk wat onduidelijk. De meldingen blijken vooral te gaan om verdachte activiteiten zoals auto's die in de straat op en neer rijden, nep-collectanten (zie ook casusbeschrijving Kruidenbuurt, hoofdstuk 5) of 'verdachte' personen die huizen observeren.

Licht getinte mannen

Via de Vurenstraat komen we aan bij de Vriezenveenstraat aan de buitenrand van de wijk. We kijken uit over prachtig akkerland. Binnenkort wordt hier een bowlingcomplex of bioscoop gebouwd. Ankie laat me het fietspad zien waar ze eerder over sprak. Dit fietspad geeft – via de provinciale weg en de snelweg – directe toegang tot de wijk en je kunt er met de auto gemakkelijk overheen rijden. Tevergeefs heeft het team geprobeerd om er paaltjes geplaatst te krijgen zodat auto's de route niet kunnen gebruiken, maar dat ging niet door. Dan zou namelijk de ambulance er niet meer langs kunnen. Hier heeft men ook eerder wel eens in de avond en 's nachts geposteerd. De buurtpreventieleden bellen in zo'n geval direct de politie en proberen het kenteken te noteren. De laatste keer waren het twee jongemannen van Marokkaanse afkomst. Ankie: 'Maar 'Marokkaans' mag ik niet zeggen tegen de politie, ik moet het dan hebben over 'licht getinte' mannen.' Ankie bedekt bij zo'n actie altijd haar gezicht want ze wil niet herkend worden. Volgens het team heeft de wijk nogal last van criminelen die het op dure auto's zoals BMW's gemunt hebben. Ankie kent een autoverkoper elders in de stad. Toen ze eens een paar specifieke auto's in de smiezen kregen die mogelijk betrokken zouden zijn bij inbraken, raadde deze autoverkoper haar aan hier verder geen actie meer op te ondernemen, en niet meer specifiek voor hen te posten. Aan het type auto's wist hij namelijk om wie het ging; het waren [vuurwapengevaarlijke] 'jongens' die het buurtpreventieteam liever niet op haar pad wil hebben.

Domineesvingertje

We vervolgen onze weg in de richting van de Koolhovenlaan en komen bij een grote basisschool. Tegenover de school staat pas opgeleverde nieuwbouw, huizen die enigszins lijken op Duitse boerderijschuren, een architectonisch concept waar ik niet bekend mee ben. In de verte zien we bossen. Ook dat wordt straks allemaal bebouwd. Regelmatig constateert het team dat de veiligheid rond de school 'niet op orde is'. Ramen die openstaan, dat soort dingen. Ook nu staat de nooduitgang-deur wagenwijd open. Wouter vertelt, dat als je daar doorheen loopt, je via een andere deur 'zo de school inkomt'. Meerdere malen heeft het team zaken gemeld bij de school maar 'men wil maar niet luisteren'. Inmiddels is de verhouding met de school-directrice ronduit slecht en wil ze het buurtpreventieteam niet meer te woord staan. Volgens Ankie interesseert het haar gewoon 'geen barst' of er wel of niet wordt ingebroken. Ik moet weer denken aan het gezin met de ladder en de televisieschotel; zou de vasthoudendheid van het team misschien kwaad bloed hebben gezet? Hoe spreken buurtpreventieleden andere bewoners eigenlijk aan? Zelf zouden de teamleden mij later in de interviews vertellen dat 'het domineesvingertje' alleen maar averechts werkt. Toch illustreert het voorval met de school, en ook de ladderactie (zie eerder), dat het optreden van het team soms onbewust moraliserend kan overkomen bij andere bewoners.

Kennismaking

Op de Vreeswijkstraat, aan de rand van de wijk, stoppen we bij de rijtjeswoning van Jeanette. Zij is de eigenlijke coördinator van het team maar kampt momenteel met gezondheidsproblemen. Voor het raam hangt een poster over buurtpreventie in de wijk. Elk lid heeft zo'n poster voor het raam, zegt Ankie. Jeanette, een klein gezet vrouwtje, maakt inderdaad geen fitte indruk. Het blijkt dat ze hartproblemen heeft. De teamleden betwijfelen of Jeanette nog haar oude rol van coördinator gaat opnemen, vertellen ze me later. We schudden de hand en ik vertel

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

wat over het onderzoek. Jeanette vraagt of ik het interessant vind wat ik tot nu toe zoal gezien en gehoord heb. Ik zeg van ja, en meen dat ook. Ankie zou graag willen dat ik een keer laat in de avond of zelfs in de nacht kom meelopen ('Want dan is de sfeer toch heel anders'). Na de kennismaking vervolgen we onze weg.

Het fietstunneltje

Het is inmiddels iets na 21:00 en Daniëlle neemt hier afscheid (het lid met de slechte knie is al eerder afgehaakt). Waarom Daniëlle hier stopt is niet helemaal duidelijk. We komen aan bij een berucht fietstunneltje aan de Vreeswijkstraat die de V-buurt verbindt met de S-buurt. De tunnel is niet overdreven donker, maar wel redelijk groot en loopt vrij diep onder het spoor door. Links van de tunnel ligt de wijk, rechts is niemandsland. Hier zijn onlangs twee scholieren van twaalf jaar onder bedreiging van een kapmes beroofd van hun jas en schooltas. Dit gebeurde 's ochtends op weg naar school. Ankie's eigen zoon reed hier enkele jaren geleden met zijn brommer en werd bijna onthoofd door een staaldraad dat over het pad was gespannen. Hij hield er zwaar letsel aan over. Ook hangen er soms grote groepen jongeren, aldus het team. Het ligt er nu verlaten bij. Af en toe rijdt een fietser voorbij. We lopen onder de tunnel door. Ondertussen verzamelt teamlid Wouter wietzakjes. Al na een paar minuten heeft hij er aardig wat verzameld. Ik vraag of de jongen die de twee scholieren beroofde ooit gepakt is. Dat is niet het geval. Volgens Ankie komt dit mede omdat het buurtpreventieteam niet (op tijd) werd ingelicht. Op de een of andere manier behoort dat stukje fietspad onder Gilze-Rijen wat bestuurlijk onder Breda valt. Daardoor is het hele voorval pas relatief laat onder de aandacht gekomen van betrokkenen in de wijk Koolhoven, buurtpreventieteam inclusief. Als het buurtpreventieteam in de V-buurt direct was ingelicht was de kans zeker groter geweest dat via het signalement de dader nog in de kraag had kunnen worden gevat, zo meent het team. Als het aan Ankie ligt, is het ook zaak dat buurtpreventie breed onder de aandacht komt van de scholen in de regio. Zodat scholieren weten wat het is, en ze hen kunnen inlichten als er wat gebeurt of als ze wat zien. Zij is hier nog een plannetje voor aan het maken, wat ik enigszins opmerkelijk vind gezien de non-communicatie met de enige basisschool in de wijk.

In het verlengde hiervan vertelt Ankie over een initiatief van het V-team getiteld 'Hangen oké, rottigheid nee'. Via samenwerking met allerlei partners in de wijk wil men voor de zomermaanden van dit jaar het hangen van grote groepen jeugd op bepaalde hotspots een halt toeroepen en bijdragen aan de 'dossiervorming' in dit verband. Hierbij zal een onderscheid gemaakt worden naar hangplekken die 'wel gedoogd' worden en hangplekken die 'niet gedoogd' worden. De fietstunnel die de verbinding met de S-buurt vormt, is één van de niet-gedoogplekken. Ik vraag een beetje door naar over wat voor jongeren we het precies hebben, en wat het probleem precies is. Het blijkt vooral te gaan om de grootte van de groepen en jongeren die zich vervelend gedragen. Als er bijvoorbeeld een grote groep jongens in de tunnel is verzameld, durven jonge meiden daar niet meer onder door te fietsen. Daar wil het team in samenwerking met onder andere de politie en jongerenwerk dus wat aan doen.

S-buurt

Aan de andere kant van de fietstunnel begint de S-buurt. Hier stopt onze patrouille want de S-buurt heeft weer haar eigen buurtpreventie. Wouter vertelt dat er natuurlijk wel informatie wordt uitgewisseld. Dit gebeurt eens per maand, via de coördinatoren. Ook zijn er soms speciale, grotere acties in de Reeshof waar de verschillende buurtpreventieteams gezamenlijk optrekken. Zoals bij het eerdergenoemde kenteken noteren. Dan worden er ook portofoons gebruikt. Wanneer we teruglopen, spot Ankie in de verte een auto die over het fietspad rijdt (zie eerder). De auto is echter te ver weg om er wat aan te doen. Wellicht dat bewoners het zelf ook als sluiproute gebruiken, denk ik bij mezelf. De groep vindt

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

het wel welletjes geweest. Om pakweg 21:30 zijn we weer terug bij de woning van Ankie. In de groenstrook komen we nog iemand tegen die zijn hond uitlaat. Het is ook een buurtpreventielid, Bas. We houden een kort praatje, en houden daarna de ronde voor gezien.

7.2. Spanningen in het team

Enkele weken later mag ik nog eens meelopen met team in de V-buurt. Net als bij de vorige patrouille enkele weken eerder, is het een prachtige zomeravond. Teamcoördinator Jeanette is nog steeds uit de running, dus het contact loopt wederom via waarnemend coördinator Ankie. Er wordt vanavond verzameld om 22:00. We gaan dus voor een latere loopronde. Ik besluit daarom met de auto te gaan; geen files heen en terug zou ik ook niet meer met de trein terug kunnen. Vanaf de snelweg A58 neem ik de afslag naar Tilburg Reeshof, waarna je nog een tijdje de N260 moet vervolgen. De V-buurt ligt aan de zuidkant van de Reeshof en na een tijdje krijg ik het bord Reeshof-zuid en sla ik de wijk in. Je komt dan direct op de Koolhovenlaan, de lange tweerichtingsweg die dwars door de wijk loopt, gescheiden door groenstrookjes en vluchtheuvels. Geen mens op straat, wel veel auto's. Op de Koolhovenlaan valt me het bord met ATTENTIE BUURTPREVENTIE op. Als automobilist kun je dat bord niet missen.

Het is rond 21:45 als ik mijn auto parkeer en naar Ankie's huis loop. Ankie doet open in haar buurtpreventie-polo en een stapel papieren onder haar arm. Ze biedt me een plaats aan de eetkamertafel, er is nog niemand. We praten wat koetjes en kalfjes en het valt me op dat Ankie wat stiller is dan gebruikelijk. Ik vraag haar of er sinds mijn laatste participatie nog bijzonderheden zijn geweest, bijvoorbeeld meldingen of informatie van de politie. Dat is niet het geval. Het is 'heel rustig geweest' aldus Ankie. Wel heeft een buurtpreventielid uit de N-buurt (een van de hardst getroffen buurten qua inbraken) een nieuwe app gemaakt waarmee je met een druk op de knop de juiste telefoonnummers kunt bereiken, meldingen kunt doen en informatie kunt ophalen. Ankie laat het me zien hoe het werkt. Dan druppelen één voor één de andere teamleden binnen. Vandaag lopen we met zijn zessen, mij inclusief: Hans, Marina, Samantha, Bas en Ankie. Bas heb ik tijdens de vorige loopronde ontmoet terwijl hij zijn hond uitliet. Bas is huisschilder en, net als Ankie, een echte Tilburger; een makkelijke prater en altijd in voor een grapje. Hij wordt dit jaar vijftig maar heeft wel al drie kleinkinderen. Hans komt van oorsprong uit Dordrecht en werkt voor het Japanse elektronicaconcern Fuji, die een vestiging heeft vlakbij de Reeshof. Hij is hier nog niet zo heel lang geleden komen wonen. Marina, een vrouw van midden veertig met kort kapsel heeft een praktijk in Haptotherapie en woont inmiddels al weer enige jaren in de wijk. Samantha is de vrouw van Bas, een wat schuchter type die bovendien naar eigen zeggen kampt met gezondheidsproblemen en daardoor meestal maar kort mee kan lopen.

Niet-gedoogplekken

Al gauw ontstaat een geanimeerd gesprek aan tafel met de dames. De heren gaan de tuin in om te roken. Ankie laat me een kaart zien van de wijk in het kader van de campagne 'Hangen oké, rottigheid nee'. Die campagne is nu verder gevorderd en op de kaart staan de plekken aangegeven waar het hangen van jongeren wel en niet meer wordt gedoogd. De plekken waar jongeren wel worden gedoogd zijn aangegeven met een groen vinkje, de plekken waar het 'hangen' niet meer wordt gedoogd met een rood kruis. Het gaat om in totaal 21 plekken, het aantal niet/wel gedoogplekken is ongeveer gelijk verdeeld. Op de achterkant van de kaart staat nog eens aangegeven wat de procedure is: als de politie jongeren aantreft op plekken die niet meer gedoogd worden, worden de ge-

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

vens van de jongeren genoteerd en volgt een waarschuwing. Worden ze een tweede keer aangetroffen op een plek 'waar dat niet mag' dan volgt een brief aan de ouders van de jongere. Bij een derde keer volgt een huisbezoek van het jongerenwerk R-newt in combinatie met de politie. Het valt me op dat nergens op het kaartje informatie staat vanuit welk gezag deze 'campagne' nu precies plaatsheeft. Het lijkt ook zeker geen gemeentelijke verordening in de vorm van een samscholingsverbod te zijn. Daarvoor zijn het ook te veel plekken. Ik kaart de kwestie voorzichtig aan in het gesprek. Ankie en Samantha lijken zich hier niet zo van bewust. Voor hen is de rechtmatigheid van de campagne ook geen issue. Maar Marina, de dame met de hopto-praktijk vindt het 'allemaal maar vaag'. Volgens haar valt van deze actie ook niet te veel te verwachten van de politie, want ze kunnen 'toch geen boetes uitdelen', juist omdat het hier geen gemeentelijke verordening betreft. Anderen menen dat er wel degelijk boetes kunnen worden uitgedeeld. Ik bemerk ook dat Marina er wat morele vraagtekens bij zet: kun je die jongeren wel zomaar een plek op straat ontzeggen? Maar Ankie geeft te kennen de jongeren 'vriendelijk doch dringend' gewoon weg te sturen als zij hen ziet hangen op een van de niet-gedooplekken.

Spanningen in het team

Na verder wat algemene thema's te hebben besproken, maakt Ankie ineens bekend dat er zich sinds mijn laatste bezoek een scheuring in het team heeft voltrokken. In totaal zes leden van het team hebben 'bedankt'. In eerste instantie blijft het wat vaag wat er nu precies is gebeurd, maar langzaam komt de aap uit de mouw. Terwijl de mannen nog steeds buiten in de tuin vertoeven, verscherpt het gesprek zich. Het blijkt dat een groot deel van het team niet meer tevreden was met Jeanette als coördinator, waarnemend coördinator Ankie inclusief. Uiteindelijk besloot een meerderheid van het team dat ze niet meer met haar verder wilde, en is Jeanette 'bedankt'. Deels lijkt dit te maken te hebben met Jeanette's zwakke gezondheid, en haar vermeende gebrek aan leiderschapskwaliteiten. Maar Ankie suggereert dat ze ook dingen heeft gedaan die tegen het regelement gingen van buurtpreventie in de Reeshof; ze zou vertrouwelijke informatie van de politie over een aspirant-lid hebben gelekt naar andere bewoners. Marina is het daar echter niet mee eens en valt Ankie in het gesprek openlijk aan. Het gesprek wordt steeds grimmiger en allengs wordt duidelijk dat er flinke spanningen zijn binnen het team in de V-buurt. Ankie en Marina botsen openlijk verschillende malen aan tafel. Marina is in feite nog altijd loyaal aan teamleider Jeanette maar anders dan de zes leden die zijn opgestapt wil ze wel verder als buurtpreventielid. Het stoort haar vooral dat Jeanette's 'eigen kant van het verhaal' nog altijd onbelicht is gebleven. Toch blijft onduidelijk wat er nu precies gebeurd is, niet alleen voor mij, maar ook voor Marina en Samantha. De gemeente en de wijkpolitie hebben tegen het team gezegd dat 'ze dit probleem zelf moeten oplossen'. Maar binnen het team is veel onduidelijkheid over of ze wel zomaar een coördinator de wacht aan kunnen zetten. En vervolgens moeten ze het dus doen met bijna de helft minder vrijwilligers. Op een gegeven moment komt Bas, de grappende opa van 49, de kamer in en breekt het gesprek af: 'Jullie zitten hier wel weer lekker te discussiëren, maar eerlijk gezegd heb ik over die kwestie nu wel genoeg gediscussieerd. Zullen we nou gaan lopen?'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Maanmannetjes

We lopen vanaf de Varsseveldstraat naar de Vreeswijkstraat in de richting van de beruchte fietstunnel die de V-buurt met de S-buurt verbindt (zie 7.1.). Ondertussen wordt er wat afgekleetst. Verschillende leden willen ook van alles over mij weten. Daardoor is het soms lastig observeren. Dan breekt Ankie in en laat me weten dat een stukje voor ons twee 'Turkse of Marokkaanse mannen' lopen en dat is toch wat verdacht want 'Turken of Marokkanen wonen eigenlijk niet in de Reeshof'. Een meter of vijftig voor ons zie ik inderdaad twee mannen lopen, maar in het donker zijn verdere persoonskenmerken moeilijk te onderscheiden. Boven-

dien blijft iedereen maar tegen me aan praten, wat het voor mij lastig maakt om zaken te observeren of te noteren. Gezien de verdachte situatie hebben Ankie en Bas, die voorop lopen, besloten de twee mannen 'de wijk uit te lopen'. Dat betekent dat we ze op een afstandje blijven volgen tot ze bij de Dalemdreef zijn, waar de V-buurt ophoudt. Het lijkt mij dat de mannen sowieso al in die richting lopen. Eenmaal onder de tunnel door zijn we ze ineens kwijt. Bas grapt: 'Het waren maanmannetjes. Gewoon maanmannetjes. Schrijf dat maar op in je boekje haha.' De twee mannen lijken inderdaad van de aardbodem te zijn verdwenen.

Niet de enige

We lopen weer terug onder de tunnel door de wijk in. Dit is duidelijk een hangplek van jongeren: in het midden van de tunnel liggen chipszakjes, flesjes en andere rommel. Duidelijk nog van heel recent. Met Hans, de ex-Dordtenaar die voor Fuji werkt, praat ik over de recente spanningen binnen het team. Hans:

'Wij zijn echt niet de enige hoor. Bij alle teams is er wel ruzie. Toen ik me aanmeldde, hebben andere bewoners me daar ook voor gewaarschuwd: 'Buurtpreventie? Daar moet je niet aan beginnen joh', zeiden ze tegen me. Het is ook allemaal veel te makkelijk gegaan. De gemeente heeft gewoon gezegd: ga jullie gang maar en af toe leveren we een verslagje aan maar verder laten ze ons gewoon aan ons lot over. En iedereen kon gewoon coördinator worden. Je hoefde alleen maar je hand op te steken. Je hoefde er verder niks voor te kunnen. Tja, wij hebben het een tijdje aangekeken met onze coördinator, maar op een gegeven moment is het geduld wel op natuurlijk.'

Hans doet daarnaast een doekje open over de fricties bij de start van het initiatief:

'Er is in het begin ook veel gedoe geweest van andere bewoners die er niks van moesten hebben. Vooral van die poorten-actie die we toen deden. We zijn toen van alle poorten gaan checken of ze dicht waren. Als ze open waren lieten we zo'n 'voetje' van de politie [informatieleaflet, VL] achter. Nou, op Facebook is dat nog een hele rel geworden. De meeste bewoners waren daar niet van gediend. Die waren toch geschrokken dat andere bewoners zomaar op hun terrein waren gekomen.'

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

De poorten-actie doet me denken aan de ladderactie (zie 7.1.) waar ook niet alle bewoners in gelijke mate van gediend waren. Hans vindt het bovendien onduidelijk hoe het nu zit met die niet-gedoogplekken voor hangjongeren. Kan er niet een bord komen zodat ze als buurtpreventie wat sterker staan? Ik geef aan dat ik ook geen juridisch expert ben, maar vertel wel dat er alleen een bord kan komen als er ook een gemeentelijke verordening geldt in de vorm van een samenscholingsverbod. En het lijkt erop dat dit hier niet het geval is. Toch zijn er volgens Hans wel al boetes uitgedeeld aan jongeren. Ik geef aan dat dat waarschijnlijk boetes waren voor het op straat gooien van afval of het blowen in het openbaar mischien, maar dat het onwaarschijnlijk is dat er boetes zijn uitgedeeld voor alleen 'het hangen'; daarvoor is toch echt een gemeentelijke verordening nodig in de vorm van een samenscholingsverbod, en die worden niet zomaar verleend.

Casco's

We begeven ons naar het pas opgeleverde woongebied in Koolhoven-buiten. De woningen zijn echt nagelnieuw, de meeste al bewoond, slechts een paar casco's. Veel straten en stoepen zijn nog niet aangelegd, over ligt zand en bouw materiaal. Dit is ook een geliefde plek voor criminelen: 'hele tegelpartijen en keukens' worden gestolen, aldus de leden. Want vaak wordt het materiaal hiervoor de dag voor montage aangeleverd, maar dan woont er nog niemand in het huis. En is het

dus relatief gemakkelijk te stelen voor de inbrekers. We lopen langs de achterkant van een van de woningen, waar de schutting nog in aanbouw is. We zouden gemakkelijk door kunnen lopen naar de achterdeur. De lichten zijn aan, maar de gordijnen dicht. Er wonen dus al mensen. 'Dit nodigt uit' zegt Ankie. Een deel van de schutting ligt in de tuin klaar om te worden gemonteerd. 'Al zet je de schutting er alleen al alvast tegenaan'. Terwijl we door de paadjes lopen wordt er weer druk gediscussieerd. Iedereen is duidelijk nog vol van de recentelijke scheuring in het team. Ankie en Bas zijn benieuwd wat ze als buurtpreventieteam nu precies kunnen doen in dit soort situaties; hoe kom je af van leden of coördinatoren waar je niet meer tevreden over bent? Ze bespreken de opties van een stichting; een stichting heeft statuten, een officieel reglement. Misschien dat je dan geldige besluiten kunt nemen op basis van meerderheidsstemmen, bespreken Bas en Ankie met elkaar.

Stil

We verlaten het bouwterrein en lopen over de Vroomshoopstraat die de wijk van noord naar zuid doorkruist. Het team wijst me nog eens op een van de fietspaden die aansluiten op de Vroomshoopstraat en van waaruit de wijk gemakkelijk ongezien – de dieven rijden met gedoofde koplampen – de wijk is in te komen en weer is te verlaten. 'Dat paaltje daar zou eigenlijk terug moeten', mompelt Hans. De rest van de groep is het met hem eens. We komen op de hoek van de koolhovenlaan en ik merk op hoe ontzettend stil het is in de wijk. Het is inderdaad al wat later, maar het is toch vrijdagavond met prachtig weer. Ik heb ook nog geen (hang)jongere gezien (tijdens mijn eerdere loopronde ook niet overigens). Bas grapt dat er aan het begin van de wijk een bord staat dat iedereen na twaalf uur stil moet zijn. Het is op dat moment 23:30. Ik beseef hoezeer ik gewend ben aan het binnenstedelijke wonen. In een Vinex-wijk als dit is het voor mij bijna eng stil. Samantha neemt afscheid, gezien haar zwakke gezondheid kan ze niet meer verder lopen. De rest van het team loopt verder over de Koolhovenlaan in westelijke richting.

De politie komt langs

Plotseling krijgt Ankie een belletje. Het is wijkagent Nick. Samen met een stagiaire heeft hij nachtdienst en Ankie heeft geregeld dat hij even langskomt. Even later stopt een politiebusje voor ons. Bas pakt me vast en grapt dat hij 'de dader te pakken heeft'. We maken een praatje met Nick en zijn stagiair. Af en toe krijgt hij een melding via zijn portofoon waarop hij kort reageert. Nick is, schat ik, begin dertig, en een vlotte, fitte agent. Het is duidelijk dat hij het team goed kent, vooral Ankie. Er worden over en weer grapjes gemaakt. Nick vertelt dat ze vannacht een dienst draaien van 23:00 tot 7:00. Ze bestrijken een flink gebied wat ook nog tot ver buiten de Reeshof reikt. Op een mooie vrijdagavond als dit krijgen ze de meeste meldingen tussen 23:00 en 2:00. Dat is echt 'prime time'. Dan zijn er de feestjes, de dronken automobilisten, burenoverlast en ruzies. Daarna is het doorgaans rustig en brengen ze de tijd vooral door met het controleren van auto's. Ankie vraagt Nick hoe het nu zit met het verschil tussen staande houden en aanhouden. Wat mag je als burger nu wel en niet? Want daar ging ook de discussie over aan tafel. Nick legt uit dat je als burger iemand niet mag staande houden en om zijn identiteitskaart mag vragen. Maar je mag een andere burger wel aanhouden, desnoods met 'gepast' geweld. Nick: 'Dus als iemand hier nu een steen door de ruit zou gooien, bijvoorbeeld, en jij ziet dat gebeuren, mag je zo iemand aanhouden en daarbij die persoon fysiek op die plek houden totdat de politie er is.' Hans vraagt hoe het nu zit met die niet-gedoogplekken, hij vindt het allemaal nog steeds onduidelijk, en dus lastig hoe ze als buurtpreventie moeten handelen. Wijkagent Nick reciteert het protocol wat ook achterop het wijkkaartje staat met de aangevinkte (niet)gedoogplekken: treffen ze jongeren aan op zo'n plek, dan volgt een waarschuwing en worden hun gegevens genoteerd. Treffen ze diezelfde jongere(n) nog eens aan op een niet-gedoogplek dan wordt een brief naar de

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

ouders gestuurd. En bij een derde keer volgt een huisbezoek door het jongerenwerk en politie. Boetes heeft hij alleen nog uitgedeeld voor het verkeerd deponeren van afval, hetgeen ik al vermoedde (zie eerder in het verslag). Maar Hans wil ook weten of dit nu een gemeentelijke verordening betreft of niet. Want als buurtpreventie hebben ze 'weinig poot om op te staan', beklagt hij. Nick antwoordt dat dit niet het geval is; Hans (en mij) eigenlijk alleen maar in nog meer verwarring achterlatend; want hoe kun je jongeren wegsturen als er geen wettelijke basis voor is? Agent Nick lijkt bovendien niet te beseffen dat daarmee zijn politieel handelen misschien niet rechtmatig is (wegsturen en gegevens noteren van jongeren zonder verordening), of hij laat dit in elk geval niet blijken. Wel wijst hij nog eens op de verschillende, constructieve manieren waarop je als buurtpreventie jongeren kunt aanspreken, die ook zijn geleerd tijdens de training. Na een tijdje vervolgen Nick en zijn stagiaire hun weg weer, als ze langsrijden toeteren ze nog even.

Foto's maken

Op de hoek van de Vlijmenstraat en Voerendaalstraat in het meest noordwestelijke hoekje van de wijk, drinken twee vrouwen en een man een biertje voor hun huis. Ze hebben een tafeltje en stoeltjes neergezet. We groeten en we doen een praatje. Een van de vrouwen – een dikkige Tilburgse – kent het buurtpreventieteam wel, ze ziet af en toe meldingen op de WhatsApp: 'En dan blijf ik toch maar mooi binnen'. Ze steekt van wal over 'trailer mensen' die langslopen en zomaar foto's maken van de huizen. Laatst was dit weer zo en toen heeft ze diegene aangesproken: 'Maar ze hebben altijd een rare smoes en zijn dan weer snel weg'. We hebben het ook over de persoon die die ochtend ter hoogte van de fietstunnel voor de trein gesprongen is en de kapmes-overval op de twee scholieren eerder dit jaar (zie 7.1.). De andere aanwezige vrouw, aan haar accent te horen een Oost-Europese dame, maakt zich zorgen over dat kapmesincident: dat dat zomaar gebeurt om 8:00 's ochtends bij van die jonge jongens. Tijdens het gesprek valt het me op dat men het kapmes-incident koppelt aan de campagne tegen hangjongeren hoewel dat volgens mij weinig met elkaar te maken heeft. De man merkt bovendien op dat er voor 'oudere jongeren' helemaal niks te doen is in de wijk. Ook praten ze over de auto-inbraken in de V-buurt die van de winter vrij erg waren maar daarna vrijwel tot nul zijn gereduceerd. Op een zeker moment vraagt Bas aan de man of hij niet ook lid wil worden van buurtpreventie. 'Ik wil best meelopen hoor', antwoordt hij. We blijven nog wat kletsen en Bas regelt het verder met de man. We lopen uiteindelijk verder, Bas duidelijk trots op het nieuwe lid dat hij zojuist gemaakt heeft: 'Ik zeg altijd: het is net als visjes vangen. Je moet gewoon je hengel uitgooien en dan vangen maar. We hebben er nu toch maar mooi weer een lid bij.' Ankie is wat sceptischer: er zijn al vaker mensen die hebben gezegd lid te worden maar als puntje bij paaltje komt hebben ze er niks meer van gehoord.

Aanspreken van jongeren

We lopen verder langs het spoor en draaien uiteindelijk terug in zuidelijke richting, terug naar waar Ankie woont. Ik praat wat met Marina, de eerste keer tijdens de loopronde dat ik haar even alleen spreek. Marina is erg geïnteresseerd in mijn werk als onderzoeker en waarom ik dit onderzoek eigenlijk doe. Ik leg nogmaals uit wat ik zoal doe en waarom, en wat ik allemaal meeneem in mijn analyse, zoals ik ook bij Pieter deed. Dat betekent dus dat ik ook kijk naar hoe actieve burgers samenwerken, onderling maar ook met andere partijen, en wat daarin zoal de succes- en faalfactoren zijn. De spanningen in het team en de onduidelijkheden rond de niet-gedoogplekken zijn dus zaken die ik meeneem, vertel ik Marina. Waarop Marina nog eens benadrukt dat ze veel dingen toch wel verwarrend vindt. Zoals bij het wegsturen van jongeren bij die hangplekken; is dat eigenlijk wel fair? Bovendien denkt iedereen daar anders over, en worden dus ook verschillende manieren van aanspreken gebruikt. De een is streng naar de jongeren, de ander zoekt de verbinding. In het interview zegt Marina hierover:

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

‘Over dat tunneltje: hoe je dan jongeren aanspreekt, die daar eigenlijk niet gewenst zijn, daar zijn we eigenlijk nooit echt uitgekomen. Tenminste, wij gaan daar toch allemaal op een andere manier mee om. En ik had op een gegeven moment, toen liep ik daar een keer, het idee om meer positief te zijn, zo van: ‘Ow, jullie houden de boel hier een beetje in de gaten?’ Ja, ik bedoel, je hebt ook geen poot om op te staan om ze weg te sturen. Dus je kan beter eigenlijk bevestigen van: ‘Goh, jullie staan hier nou eenmaal, doe dan wat goeds voor de wijk en let een beetje mee op.’

Daar komt bij, dat naast de recent opgerichte buurtpreventieteams er ook zogenaamde ‘fietsteams’ in de Reeshof actief zijn, aangeduid als de BAR (BuurtActie-Reeshof). Dit betreft een groep van zo’n 30 vrijwilligers die al een jaar of tien actief is in wijk. Maar de BAR-leden spreken de jongeren anders aan, aldus de leden van het team in de V-buurt. In haar interview zegt Ankie hierover:

‘Tja, hoe ga je met jeugd om hè? De BAR, de buurtpreventie op de fiets, dat is een apart team, die hebben niks met alle huidige buurtpreventieteams te maken. Dat staat er los van. Die fietsen door alle wijken. (..) Maar die spreken de jeugd niet zo netjes aan. Dus ik heb aan de gemeente gevraagd, of dat de BAR, want die hebben dus dezelfde jassen als wij, of dat ze die misschien niet kunnen labellen, voor mijn part met een groen label op de mouw, dat mensen toch wel het verschil kunnen zien (..). Ja, want ze hebben precies dezelfde jassen als wij. Want als die jongeren mij tegenkomen, zeggen ze al: ‘Hé, die van jullie laatst..’ Dan zeg ik: ‘Ja sorry, dat waren wij niet, dat was de BAR, da’s gewoon een andere groep en die doen dingen op hun eigen manier.’

Om ongeveer 0:15 keren we terug bij Ankie’s woning. Iedereen blijft nog wat hangen voor een napraatje. Ankie heeft tomatensoep gemaakt en voor broodjes gezorgd. Het nagesprek is nu veel informeler dan de vorige keer. We hebben het eigenlijk nauwelijks nog over buurtpreventie; er worden vooral grapjes gemaakt. Mijn bandapparaat staat uit. Tegen 1:00 taai ik ook af.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

7.3. Conclusies

Bredere constellatie

Meer dan de onderzochte buurtwachten in Rotterdam, opereert het team in de V-buurt in een bredere geografische en politieke constellatie. In de Reeshof hebben gezamenlijke acties plaats met buurpreventieteams uit aangrenzende buurten (bijv. kentekens noteren van verdachte voertuigen), men is betrokken bij veiligheidscampagnes in samenwerking met lokale instanties zoals het jeugdwerk en de politie (bijv. 'Hangen oké, rottigheid nee') en via de teamcoördinatoren uit de respectieve buurten wordt informatie uitgewisseld over verdachte situaties die de eigen buurt overstijgen. De massa die in dit verband in de Reeshof is gemaakt, is opvallend. Ten tijde van het onderzoek bestond buurtpreventie in de Reeshof nog maar een half jaar, maar toch waren er al 16 teams actief met honderden aangesloten vrijwilligers.

Versterking collectieve zelfredzaamheid

Mede door de gemeentelijke steun is het buurpreventieteam in de V-buurt goed uitgerust. Men beschikt over verschillende technologische toepassingen (Apps, portofoons), speciale kledij en informatiemateriaal (bijv. flyers). Het lijkt er ook op dat het team in het algemeen serieus wordt genomen door betrokken instanties. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de snelle opvolging van app-meldingen wanneer de vrijwilligers hun buurpreventie-accountnaam gebruiken in plaats van hun privé-account. Ook de verhouding met de politie is goed. Al met al versterkt het team in de V-buurt zo de collectieve zelfredzaamheid van de wijk omdat via buurpreventie externe hulp sneller in beweging komt en bovenlokale hulpbronnen (politie, gemeente) efficiënter worden aangeboord.

Afschrikwekkend effect door massa

Het team in de V-buurt toont zich voorts een informatierijke casus waar het gaat om het alledaags functioneren van een buurtwacht, en de lokale effecten die zij hierbij genereert. Allereerst verschaft de casus aanwijzingen dat buurpreventie een afschrikwekkend effect kan hebben op criminele handelingen en overlast, mits er voldoende massa wordt gemaakt²². Mede omdat zoveel bewoners zijn aangesloten bij de WhatsApp-groepen zijn 'ogen en oren' gemakkelijk te mobiliseren, soms tot ver buiten de V-buurt. Het veldwerk levert in dit verband verschillende voorbeelden op van gedragsaanpassing van andere bewoners. Voorbeelden zijn bewoners die hun ladders vastmaken nadat zij hierop werden aangesproken door de patrouillerende vrijwilligers, en automobilisten die hun snelheid minderen wanneer zij een buurtwacht zien. Ook potentiële criminelen worden mogelijk afschrikt, getuige het feit dat verdachte voertuigen soms plotseling omkeer maken wanneer zij de patrouillerende buurtwacht in de gaten krijgen.

Ambivalentie

Tegelijkertijd illustreert het onderzoek in de V-buurt dat de praktijk van buurpreventie zich kenmerkt door een hoge mate van ambivalentie, iets wat we ook bij de hiervoor besproken casussen zagen. Men opereert in een voortdurend veranderende omgeving waarin feit en beeld vaak door elkaar lopen (wanneer is een persoon of situatie nou écht verdacht?), men heeft te maken met medebewoners die zich soms laten leiden door onderbuikgevoelens waarvan onschuldigen het slachtoffer kunnen worden of waarbij stigmatisering optreedt (zie het voorbeeld van de krantenjongen die werd overdonderd of de allochtone mannen die 'de wijk uit werden gelopen'), en de goedbedoelde sociale controle van de buurtwachten wordt niet door iedereen gewaardeerd (zie de botsingen met de basisschool, het

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

²² Vergelijk in dit verband het in deel 2.1. besproken onderzoek van Akkermans en Vollaard die aantoonbare afnames registreerden van woninginbraken in Tilburgse wijken met WhatsApp-groepen.

gezin met de schotelantenne en de 'poortenactie'). Mogelijk zet de vasthoudendheid van het team soms onbewust kwaad bloed bij andere bewoners en wordt hun handelen soms als moraliserend ervaren. Ook de onduidelijkheid bij de verschillende leden over hoe te handelen rond de campagne 'Hangen oké, rottigheid nee' is illustratief voor de ambivalentie van buurtpreventie. Omdat er bij deze campagne geen sprake is van een officieel samenscholingsverbod zijn veel leden niet zo zeker van hun zaak. Kunnen de jongeren wel zomaar worden weggestuurd van de niet-gedoogplekken zonder een wettelijke verordening? Door deze onduidelijkheid lopen de interpretaties uiteen. De ene buurtwacht staat er niet bij stil en stuurt de jongeren 'gewoon weg', de ander meent juist dat er sprake is van onrechtmatige vrijheidsbeperking, en laat de jongeren begaan.

Niet immuun voor organisatieperikelen

Tot slot legt de casus in de V-buurt bloot dat buurtpreventie – net als elke andere vorm van vrijwilligerswerk – niet immuun is voor organisatieperikelen, zoals conflicten en cliëkvorming. Het vermeende disfunctioneren van de coördinator in de V-buurt en de spanningen die hieruit ontstonden, trokken een grote wissel op het team. In de periode na het onderzoek ontstond in de V-buurt een patstelling waarbij de oorspronkelijke teamcoördinator werd gesteund door coördinatoren uit andere buurten en de gemeente, ondanks het feit dat de meerderheid van haar eigen team niet meer met haar verder wilde. Uiteindelijk is de teamcoördinator alsnog de wacht aangezet mede omdat het team in de V-buurt anders zou imploderen. Intussen was er echter via social media met zoveel modder gegooid door de verschillende kampen, dat de verhouding tussen het team in de V-buurt en teams uit enkele andere buurten (alsook de verhouding met de gemeente) behoorlijk was verzuurd. Het voorval laat zien dat indien conflicten *binnen* buurtpreventieteams niet constructief worden opgelost, dit óók ten koste kan gaan van de informatieuitwisseling met partners *buiten* het team, hetgeen vanzelfsprekend de eventuele positieve impact van buurtpreventie kan ondermijnen.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Deel III

Wat de burger vermag:

conclusies en reflectie

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

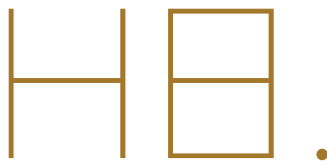
- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Conclusies

8.1. Algemene bevindingen

Serius verschijnsel

Anno 2016 is buurtpreventie een serieus verschijnsel. Uit dit onderzoek blijkt dat in bijna de helft van de Nederlandse gemeenten bijna 700 buurtwachten actief zijn. Een ruime meerderheid van die teams beperkt zich niet tot een informatiefunctie (de zgn. WhatsApp-groepen) maar voert actief patrouilles uit in de buitenruimte. Hoewel de eerste buurtwachten stammen uit de jaren tachtig, nam vooral de laatste vijf jaar het aantal buurtwachten sterk toe. Het grootste deel van de buurtwachten in Nederland is gericht op preventie van woninginbraak. Het aanhouden van criminelen en/of het aanspreken bij overlast zijn minder vaak formele taakstellingen van buurtpreventie. Voorts blijkt de aanwezigheid van buurtpreventie samen te hangen met een aantal ruimtelijke en demografische kenmerken van gemeenten. Vooral inkomen blijkt een goede voorspeller voor zowel de aanwezigheid van buurtpreventie als het bewonersinitiatief hiertoe. Naarmate het inkomensniveau van een gemeente stijgt, neemt zowel de kans op buurtpreventie zelf als de kans dat dit op initiatief van bewoners gebeurt, toe. Mogelijk zijn bewoners eerder geneigd tot georganiseerde bescherming van hun eigendommen via een buurtwacht wanneer zij in materiële zin ook meer te verliezen hebben.

Twee type omgevingen

De kerntaak van buurtpreventieteams is het 'signaleren en melden' van verdachte zaken, onveilige situaties of overlast. Maar de specifieke focus van buurtpreventie is zeer afhankelijk van het type wijk en de lokale context. Er lijkt sprake te zijn van twee type omgevingen: lage en hogere statuswijken, elk met hun eigen invloedssfeer. Het veldwerk laat zien dat de teams in de lagere statuswijken (burgerblauw, Team Hordijkerveld) zich wat vaker richten op fysieke wanorde (verloedering, kapotte infrastructuur) waar de teams in de hogere statuswijken (Kruidenbuurt, Reeshof) zich eigenlijk louter richten op het voorkomen van woninginbraak. De teams in de probleemwijken hebben vanzelfsprekend ook vaker te maken met grote stadsproblematiek zoals drugsproblematiek, geweld en culturele spanningen, en dit kleurt voor een belangrijk deel hun perspectief en handelen; vertrouwen in en ondersteuning van lokale instanties zoals politie is hier een belangrijk thema. In de praktijk gaat de bijdrage van alle teams echter verder dan alleen signaleren en melden. Informatievoorziening over criminele activiteiten (dealplekken, drugspannen, mishandeling), ondersteuning van professioneel toezicht bij evenementen of calamiteiten (verkeer regelen, begeleiding buurtfeesten) en bijdragen aan lokale initiatieven (bijv. aanbrengen verlichting in brandgangen) zijn belangrijke nevenactiviteiten van buurtpreventie.

De ambivalentie van buurtpreventie

Een overeenkomst tussen de verschillende casussen is dat het werk van buurtpreventie zich kenmerkt door ambivalentie. De praktijk van buurtpreventie is niet zwart-wit. Men opereert in een voortdurend veranderende omgeving waarin feit en beeld vaak door elkaar lopen (wanneer is een persoon of situatie nou écht verdacht?), men heeft te maken met medebewoners of aspirant-leden die zich soms laten leiden door onderbuikgevoelens waarvan onschuldigen het slachtof-

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

fer kunnen worden of waarbij stigmatisering optreedt, en de goedbedoelde sociale controle van de buurtwachten wordt niet door alle wijkbewoners in gelijke mate gewaardeerd. Ook binnen een en hetzelfde buurtpreventieteam kunnen verschillende interpretaties bestaan van wat geldt als een 'probleem', 'verdachte handeling' of 'onveilige situatie'. De ene buurtwacht bekijkt vrijwel alles door de bril van veiligheid, de andere buurtwacht vindt die hang naar totale preventie overdreven. Voor de ene buurtwacht is een kapotte lantaarnpaal iets dat consequent gemeld moet worden, voor de andere buurtwacht heeft dit geen prioriteit. De ene buurtwacht stuurt hangjeugd weg van bepaalde plekken, de andere buurtwacht ziet het probleem niet. Kortom, gedrag of situaties die worden ervaren als 'problematisch' of 'onveilig' hebben niet dezelfde betekenis voor verschillende groepen of personen (zie ook Lub, 2013), zelfs niet binnen een en hetzelfde buurtpreventieteam. Die ambivalentie maakt dat de taakomschrijving van buurtpreventie niet kan worden gereduceerd tot een simpel 'signaleren en melden'. De praktijk van buurtpreventie is complexer dan dat.

8.2. Invloed en impact: enkele theorieën op waarde geschat

Hoe waarschijnlijk is de bijdrage van buurtwachten aan wijkveiligheid? In theorie kan buurtpreventie op minstens vier verschillende manieren criminaliteit en overlast doen afnemen (zie ook paragraaf 1.2.). Ten eerste kan zichtbare surveillance dienen als *afschrikmiddel*. Inbrekers of overlastgevers denken misschien twee keer na voor zij een overtreding begaan wanneer de publieke ruimte actief wordt gecontroleerd door bewoners. Ten tweede kunnen buurtwachten de gelegenheid tot criminaliteit *beperken* door bijvoorbeeld andere bewoners voor te lichten over veiligheidsmaatregelen in en rond het huis. Een derde mogelijkheid is dat buurtwachten criminaliteit en overlast indirect doen afnemen door de politie van *informatie* te voorzien over verdachte activiteiten of overlastgevers. En tot slot is *directe interventie* een potentiële succesfactor, waarbij de buurtpreventieleden criminelen aanhouden of gewenste gedragsnormen afdwingen door actieve sociale controle, denk bijvoorbeeld aan het aanspreken van overlastgevende jeugd.

Theorieën afhankelijk van lokale condities

Dit onderzoek laat zien dat elke theorie een zekere plausibiliteit bezit, maar dat de mate waarin elk afzonderlijk mechanisme optreedt, afhankelijk is van lokale condities en omgevingsfactoren. In hogere statuswijken hangt het feit of een buurtwacht een afschrikwekkend effect heeft, vooral af van de massa die kan worden gemaakt, dat wil zeggen de intensiteit van de patrouilles en het bereik van de controle. Denk bijvoorbeeld aan de mate waarin het optreden van de buurtwacht is verknoopt met bredere informatienetwerken zoals WhatsApp-groepen (zie Akkermans & Vollaard, 2015). Vooral vlak na oprichting van buurtpreventie, lijkt er in de hogere statuswijken een afschrikeffect te zijn, daarna raken criminelen er op ingesteld en vlakt dit effect mogelijk af. In de lagere statuswijken is dit afschrikeffect verwaarloosbaar. Te midden van maatregelen als samenscholingsverboden, preventief fouilleren en extra politie-inzet maakt een buurtwacht weinig indruk (wat overigens gunstig kan uitpakken voor de informatievoorziening naar instanties, waarover later meer).

Volgens het gros van de gesproken buurtwachten ligt hun bijdrage dan ook meer in het bewust maken van andere bewoners van mogelijke onveilige situaties (beveiligen woning, geen klike's of ladders buiten laten staan, hoe te verlichten enz.). Dit zou ruggensteun geven aan de theorie van buurtpreventie als gelegenheidsbeperking voor criminaliteit. Bij alle onderzochte teams is het contact met overige bewoners echter minimaal. De buurtwachten lopen hun rondes, maar lijken beperkt ingebed in bewonersnetwerken. De observaties maken duidelijk dat er vaak zelfs

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

enige gêne is om contact aan te gaan in de publieke ruimte. Er kunnen dus vraagtekens worden geplaatst bij de theorie van gelegenheidsbeperking via voorlichting; zonder bekendheid, draagvlak en netwerk bij de overige bewoners kan dat mechanisme immers niet goed functioneren. Dat wil echter niet zeggen dat bewustwording bij overige bewoners over onveiligheidssituaties niet optreedt. Maar die bewustwording wordt veeleer veroorzaakt door de aanwezigheid van buurtpreventie an sich en de mate waarin hun aanwezigheid een discussie losmaakt in de buurt, en minder door directe communicatie tussen buurtwachten en bewoners. Opnieuw is tijd hier een belangrijke factor. De oprichting van een buurtpreventieteam biedt vaak de gelegenheid voor extra campagnes rond veiligheid (o.a. gecommuniceerd door politie en de gemeente). Vooral in de hogere statuswijken maakt dit bewoners voor even alerter en attenter op onveilige situaties. Dit kan op zijn beurt de gelegenheid tot criminaliteit (tijdelijk) beperken. Maar het is de vraag of dit bewustwordingseffect op de langere termijn beklijft.

Informatievoorziening meest plausibel

De meest plausibele theorie is die van informatievoorziening naar instanties, vooral de politie. Criminelen laten zich misschien niet zo snel afschrikken door een buurtwacht – en het contact met overige bewoners kan minimaal zijn – wanneer patrouillerende vrijwilligers hun ogen en oren goed de kost geven en consequent relevante informatie doorgeven aan de politie, dan kan dit significant effect sorteren. Het veldwerk verschaft diverse voorbeelden van bewezen succesvolle uitwisseling tussen buurtwacht en politie. Zelfs het meest autonoom opererende team in het onderzoek, buurtpreventie Kruidenbuurt, onderhoudt effectief contact met de wijkagent. In de lagere statuswijken lijkt de informatievoorziening van buurtpreventie te gediën bij een zeker onbeduidend imago van buurtwachten. Juist wanneer de buurtwacht een alledaags, haast onbetekenend aanzien heeft bij de buitenwacht ('veredelde buurtschouw') is het in staat die informatie te vergaren die effectief bij kan dragen aan de reductie van criminaliteit. Criminelen en overlastgevers in probleemwijken zien de buurtwacht vaak niet als een serieuze bedreiging. Onderschatting (of: onwetendheid) van degenen die kwaad in de zin hebben of de wet overtreden, is hier de succesfactor. Die 'onderschattingsdynamiek' doet denken aan de rol van deceptie in oorlogsvoering. Reeds 500 jaar v.Chr. schreef de Chinese strateeg Sun Tzu: 'De oppositie mag nooit op de hoogte zijn van onze ware sterktes en capaciteiten. Onze hand is sterker als de andere kant denkt dat we zwakker zijn dan werkelijk het geval is.' In dit onderzoek dringt de manier waarop drugsnetwerkjes konden worden opgerold in de Tarwewijk en Hordijkerveld zich op aan de gedachten: dealers en afnemers hadden de informatie-verzamelande buurtwachten helemaal niet in de gaten.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

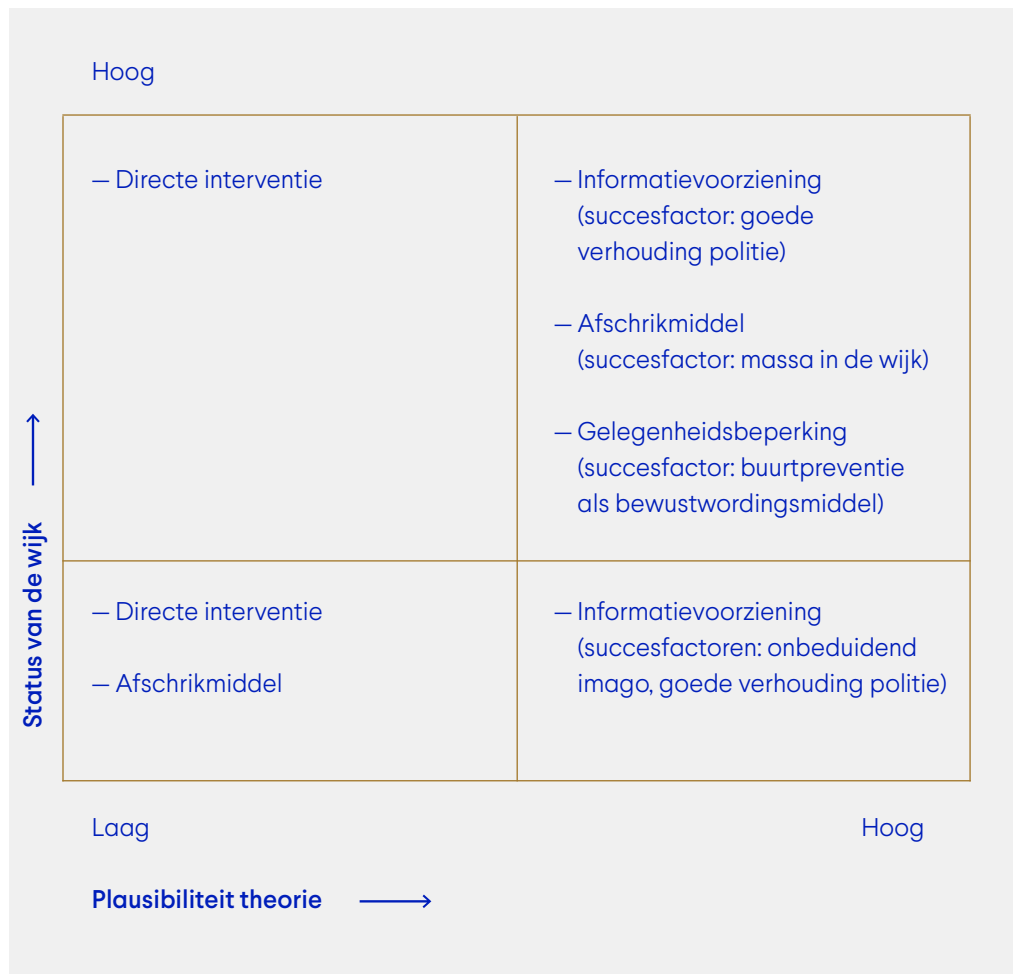
Literatuur

Over de auteur

Directe interventie weinig plausibel

Directe interventie, waarbij de buurtpreventieleden criminelen aanhouden of gewenste gedragsnormen afdwingen door actieve sociale controle, denk bijvoorbeeld het aanspreken van overlastgevende jeugd, is de minst plausibele theorie. Geen van de onderzochte teams spreekt actief anderen aan in de buitenruimte; bij de meeste teams is het 'niet aanspreken' zelfs expliciet beleid. Alle teams in het onderzoek geven aan dat dit een negatief effect sorteert, en verhoudingen in de wijk onnodig op scherp zet. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat voor alle andere buurtpreventieteams in Nederland hetzelfde geldt. Maar de media-berichtgeving van de laatste jaren suggereert dat wanneer buurtwachten de straat opgaan met de intentie overlastgevers aan te spreken of dieven aan te houden, dit tot botsingen kan leiden of de veiligheid van het team zelf in het geding brengt. Evenmin betekent het dat patrouillerende vrijwilligers helemaal nooit iemand aanspreken. Maar dit 'aanspreken' gaat veeleer over gewenst preventiegedrag bij het bredere publiek (achterpoorten goed sluiten, ladders vastmaken, geen spullen achterlaten in de auto enz.) dan over het aanspreken van overlastgevers of criminelen zelf.

In figuur 8 zijn de plausibiliteit van elke theorie en de mate waarin bepaalde theorieën opgaan voor de status van de wijk schematisch tegen elkaar afgezet.

Figuur 8. Plausibiliteit buurtpreventietheorieën naar wijkstatus

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

8.3. De wisselwerking met professionele vormen van toezicht en handhaving

Dit onderzoek gaat over buurtwachten maar in de onderzochte wijken bestaan veel verschillende vormen van toezicht. Hoe verloopt de wederzijdse afstemming van buurtpreventie met professionele instanties?

Gemengd beeld

Als het gaat om de kwaliteit van de samenwerking tussen buurtwachten en professionals levert het onderzoek een gemengd beeld op. In de Tarwewijk (burgerblauw) is de wisselwerking tussen buurtpreventie en de politie goed, maar verloopt het contact met de overige diensten moeizamer (stadswacht, gemeentewerken enz.). Meldingen rond 'schoon en heel' worden naar de mening van de buurtwachten niet altijd goed opgevolgd. In Hordijkerveld is er nauwelijks interactie, afstemming of informatieuitwisseling met lokale diensten, en ook hier worden meldingen niet altijd goed opgevolgd. In Hordijkerveld viel de directe ondersteuning van politie zelfs geheel weg. In de Kruidenbuurt onderhoudt het buurtpreventieteam (minimaal) professioneel contact met de wijkagent maar acht men dit voldoende. En in de V-buurt in de Reeshof (Tilburg) is het contact met de politie en lokale instanties hecht, en worden meldingen van burgers snel gehoorzaamd.

Contradictoir patroon naar wijkstatus

Aldus tekent zich opnieuw een contradictoir patroon af naar wijkstatus. In de lagere statuswijken ondervinden de teams wisselende ondersteuning van professionele instanties, en voelen de buurtwachten zich niet altijd serieus genomen. In wijken als de Tarwewijk en Hordijkerveld zijn verloedering en een verwaarloosde publieke ruimte vaker een probleem en veel meldingen hebben dan ook hierop betrekking. Maar de terugkoppeling van meldingen betekent nog geen opvolging van problemen. 'We moeten er erg aan trekken' was in de lagere statuswijken een veel gehoorde klacht; meldingen rond verlichting, verzakking, of vuil bleven soms weken of zelfs maanden liggen²³. In de lagere statuswijken kunnen de buurtwachten bovendien een nuttige bron van informatie zijn (zie 8.2.), maar ondanks alle retoriek van 'integraal veiligheidsbeleid' werken veel toezichhoudende instanties toch nog vaak langs elkaar heen. Bovendien zouden ondersteunende diensten zoals stadswacht naar de mening van veel buurtwachten weinig interesse tonen in hun activiteiten. Dat 'serieus nemen' zit hem overigens niet per sé in ambtelijke protocollen, strategieën, en zelfs niet in feestelijke bijeenkomsten op het stadhuis. Veeleer gaat het om persoonlijke aandacht op straatniveau: een stadswacht die interesse toont, of een wijkagent die direct bereikbaar is.

In de hogere statuswijken voelen de vrijwilligers zich juist extra serieus genomen door instanties nu ze het label 'buurtpreventie' mogen voeren. Denk aan de ervaringen van vrijwilligers in de Kruidenbuurt die telefonisch eerder worden geholpen als ze hun lidmaatschap van buurtpreventie noemen, of aan de Reeshof waar leden bewust hun buurtpreventie-accountnaam gebruiken bij app-meldingen naar de gemeente omdat dit de zaken versnelt. Dit zou erop kunnen duiden dat er indirect sprake is van een grotere capaciteit tot zelforganisatie met betrekking tot buurtpreventie in zelfredzamere wijken. Het lijkt erop dat in veel gevallen de overheid en professionele instanties bewust of onbewust selectief omgaan met meldingen, en daarbij vaker hun oren laten hangen naar de bewonerspopulaties met een groter politiek en economisch kapitaal (vgl. het zgn. 'Mattheüs-effect' zie Engbersen e.a. 2015). Dit hoeft overigens geen bewust gemeentelijk beleid te zijn. In hoge statuswijken zijn buurtinstanties en politie mogelijk minder druk met andere zaken. Mogelijk hebben zij daardoor ook meer capaciteit om acties en initiatieven van burgers op te volgen.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

8.4. Buurtpreventie als uitdrukking van actief burgerschap

Buurtpreventie is een vorm van georganiseerd vrijwilligerswerk. Welke conclusies kunnen we trekken als we buurtpreventie beschouwen als uitdrukking van actief burgerschap?

Leiderschap is cruciaal

Op het eerste gezicht wijkt de dynamiek van buurtpreventie niet zoveel af van andere vormen van actief burgerschap. Zo is duidelijk dat het succes van de organisatie van buurtpreventie vaak afhankelijk is van teamleiders die functioneren als *best persons* (Van den Brink e.a. 2012). Het zijn de probleemoplossers die in staat zijn anderen aan zich te binden, buiten de lijntjes kunnen kleuren en creatief om kunnen gaan met ambtelijke belemmeringen of voorschriften. Het burgerblauwteam in de Tarwewijk is een goed voorbeeld. Het functioneren en de

²³ Volgens gegevens van het Cluster Stadsbeheer kreeg de gemeente Rotterdam in 2015 bijna 105.000 meldingen over de buitenruimte (losse stoeptegels, afvaldumping, niet brandende straatverlichting, overlastsituatie enz.). 88% daarvan werd binnen drie werkdagen in behandeling genomen met registratie van datum en eventuele reden van vertraging. Hoewel de gemeentelijke servicenorm hiermee wordt behaald, geven de cijfers geen inzicht in het percentage meldingen dat tijdig of naar tevredenheid wordt opgelost.

invloed van burgerblauw kan voor een groot deel worden toegeschreven aan Jan's betrokkenheid en leiderschapskwaliteiten. In de Reeshof daarentegen zagen we de andere kant hiervan. Het vermeende disfunctioneren van de coördinator in de V-buurt en de spanningen die hieruit ontstonden, zorgden bijna voor opheffing van het team.

Sociale cohesie secundair doel

Voorts zien we dat de bijdrage aan sociale cohesie (het 'omzien naar elkaar') een belangrijke motivatie is van veel buurtpreventieteams. Veiligheid is het primaire doel, maar het bevorderen van sociale cohesie in de buurt en het bieden van een platform voor bewoners die samen willen optrekken en zich willen verenigen rond een bepaald doel, zijn vaak genoemde secundaire oogmerken van buurtpreventie. Ook hierin wijkt een buurtwacht dus niet veel af van andere vormen van collectief georganiseerd vrijwilligerswerk. Bij buurtpreventie houdt de sociale cohesie-doelstelling overigens indirect wel enig verband met veiligheid: een veelgehoorde klacht in alle wijken is dat bewoners elkaar niet of nauwelijks kennen wat het voor inbrekers extra gemakkelijk zou maken (gebrek aan sociale controle).

Doorlopende ondersteuning in lagere statuswijken

In de lage statuswijken valt daarnaast nog een aantal zaken op. Buurtpreventie vereist daar eerder dan in hogere statuswijken doorlopende externe ondersteuning in de organisatie (hetzij vanuit gemeente, hetzij vanuit politie of andere instanties). Omdat de omgeving waarin buurtwachten in lagere statuswijken opereren potentieel gevaarlijker is dan een gemiddelde middenklasse-buurt, heeft men direct belang bij een dergelijke ondersteuning. Daarnaast is het organiserende vermogen van vrijwilligers in lagere statuswijken doorgaans minder ontwikkeld dan in hogere statuswijken, hetgeen eveneens extra professionele ondersteuning vereist in de organisatie. In lagere statuswijken blijkt daarbij dat buurtpreventie grotendeels een autochtone aangelegenheid is (zie ook Boutasmit, 2012) en dat niet-westerse Nederlanders nauwelijks te porren zijn voor deelname. In de praktijk hoeft dit geen probleem te zijn. Maar als buurtwachten in de probleemwijken van Nederland in cultureel opzicht geen afspiegeling vormen van de wijk zou dit op de langere termijn het functioneren ervan kunnen belemmeren. Het is niet ondenkbaar dat de eerder genoemde informatievoorziening vanuit bewoners (zie 8.2.) stopt of selectief uitpakt wanneer bepaalde bewonersgroepen zich in cultureel opzicht niet verbonden voelen met het team.

Buurtpreventie niet immuun voor organisatieperikelen

Tot slot moeten we vaststellen dat buurtpreventie niet immuun is voor organisatieperikelen, zoals conflicten of kliekvorming. Ook dit is een kenmerk dat evengoed geldt voor andere vormen van vrijwilligerswerk. Maar buurtpreventie kan niet gelijk worden geschakeld met de plaatselijke speeltuinvereniging of schoonmaakactie. Buurtwachten zijn in korte tijd uitgegroeid tot een belangrijke wijkpartner in veiligheidsvraagstukken. Vrijwilligers ontvangen in die hoedanigheid ondersteuning en facilitering van gemeenten en politieke en justitiële informatie die voor andere burgers ontoegankelijk is. Het is zaak dat met die informatie 'professioneel' wordt omgegaan. De casus in de V-buurt laat evenwel zien dat indien conflicten *binnen* buurtpreventieteams niet constructief worden opgelost en er met modder wordt gegooid, dit óók ten koste kan gaan van de informatiewisseling met partners *buiten* het team, hetgeen vanzelfsprekend de eventuele positieve impact van buurtpreventie kan ondermijnen of zelfs vertrouwelijke informatie in het openbaar brengt.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

8.5. De morele dimensies van buurtpreventie

Alles door de bril van veiligheid?

We zagen al dat de praktijk van buurtpreventie zich kenmerkt door een hoge mate van ambivalentie (8.1.). Die ambivalentie dringt een aantal morele vragen op. Ten eerste: is het wenselijk de publieke ruimte louter door de bril van veiligheid te bezien? Elke manier van kijken heeft zijn eigen blinde vlek. Veel buurtwachten hebben echter een lichte 'beroepsdeformatie'. Het ideaal van veiligheid wordt verheven boven andere idealen (bijv. een esthetisch aansprekende publieke ruimte of privacy van bewoners). Dit leidt soms tot tunnelvisie of doorgeschoten sociale controle. Denk aan de voorbeelden van buurtwachten die populieren willen kappen voor 'beter zicht', overal verlichting willen aanbrengen, zich ergeren aan bewoners die 's avonds nog de gordijnen open hebben of tot vervelends toe bij een gezin langsgaan omdat zij de ladder in de tuin laten staan. Een dergelijke opstelling leidt er soms ook toe dat er verhoudingsgewijs vaker wordt gehandeld op basis van beeldvorming dan op basis van feiten. De 'jongen met de capuchon', 'de nep-collectanten' of 'de Oostblok chauffeurs' die iets te maken zouden hebben met inbraken; het zijn allemaal zaken waarvan het dreigingsrisico niet onomstotelijk kan worden vastgesteld. Niet zelden blijken bepaalde meldingen later vals alarm.

Eigen interpretaties

Een tweede vraag die zich in dit verband opdringt is: wanneer is iets een 'probleem', een persoon 'verdacht' of een situatie 'onveilig'? Voor die afweging bestaan geen eenduidige criteria. De buurt is bovendien geen collectief. Bewoners denken niet overal hetzelfde over, en ook buurtpreventieleden onderling hebben vaak hun eigen interpretaties (zie 8.1.). Dit bemoeilijkt het eenduidig 'signaleren en melden'. In Hordijkerveld bijvoorbeeld vond een deel van de wijkbewoners jeugdoverlast een groot probleem (waarop zelfs de bankjes in de groenstroken werden verwijderd), voor andere bewoners was er echter niets aan de hand. En in de Kruidenbuurt wilden verenigde bewoners uit de koopwoningen huishoudens met verloederde voortuintjes hierop aanspreken, maar sloot het buurtpreventieteam zich hier om morele gronden niet bij aan.

Informatievoorziening via sociale media niet onproblematisch

Die diffuusheid over wat als een 'probleem' kan worden gekenschetst maakt informatievoorziening via sociale media zoals WhatsApp niet onproblematisch. Overenthousiaste bewoners die na bepaalde meldingen zonder al te veel reflectie de straat opgaan of onbezonnen acties van 'cowboys' zijn reële risico's. Dit onderzoek heeft hiervan verschillende concrete voorbeelden opgeleverd, opvallend genoeg vooral in de hogere statuswijken (Reeshof, Kruidenbuurt). Ook disproportionele controle van specifieke groepen ligt bij buurtpreventie op de loer, opnieuw vooral in hogere statuswijken. In de Reeshof zagen we hoe in het kader van de campagne 'Hangen oké, rottigheid nee' de vrijheid van jongeren in de wijk werd beperkt, zonder dat hier een evidente wettelijke basis voor bestond, en hoe alleen al de aanwezigheid van twee wandelende 'allochtonen' als verdacht werd gezien²⁴. Dat profileren van deviante groepen houdt mogelijk verband met een sterkere 'angst voor de ander' die in hogere statuswijken doorgaans prominenter is dan in lagere statuswijken (vgl. Lub & De Leeuw, 2015). De grotere sociale en culturele homogeniteit van hogere statuswijken fungeert soms als een aanjager voor onveiligheidsgevoelens; elke observatie die afwijkt van het vertrouwde, homogene beeld kan als potentiële bedreiging worden gezien.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

²⁴ Zie ook de verikkelingen met WhatsApp-groepen in de gemeente Aalburg waar Poolse nummerborden als verdacht werden gezien. (*Kritiek op 'racistische' app-groepen in Aalburg*, Algemeen Dagblad, 11-9-2015).

Overlapping 'gewone' en criminele leven in lage statuswijken

Tot slot moeten we vaststellen dat in de lagere statuswijken het gewone en criminele leven vaak met elkaar overlappen. Dit betekent niet per sé dat buurtpreventieleden moeten vrezen voor represailles. Geen van de in dit onderzoek geïnterviewde vrijwilligers heeft zich naar eigen zeggen ooit bedreigd gevoeld op straat²⁵. Maar niettemin heerst er veel verborgen armoede en opvoedproblemen, en zijn er soms spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen. De grens tussen 'goed' en 'fout' of tussen 'boeven' en 'fatsoenlijke bewoners' is diffuus. Inbrekers blijken vaak 'bekenden' uit de buurt, jongeren die het proberen als buurtpreventielid worden gezien als 'verraders', en het schattige hulpje bij de pizzaboer blijkt later een crimineeltje. Deze complexe vervlechting tussen het gewone en criminele leven biedt aanknopingspunten voor een buurtwacht. Denk aan de veilige informatievoorziening die een buurtpreventieteam – die dicht bij de bewoners staat – kan bieden ten opzichte van meer afstandelijk opererende professionele instanties. Maar de vervlechting kan het voor patrouillerende vrijwilligers ook lastig maken om zaken aan te pakken; zij maken immers zelf ook deel uit van de wijk.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

²⁵ Dit komt waarschijnlijk mede doordat het 'niet aanspreken' en 'niet zelf ingrijpen' bij alle buurtwachten expliciet beleid is.

Reflectie

9.1. Hoe vrijblijvend is buurtpreventie?

Volgens de criminoloog David Garland (2001) leven we in een 'culture of control' die deels wordt veroorzaakt door een (neoliberale) tijdsgeest van orde en gezag (zie bijv. ook Schuilenburg, 2015). Met als gevolg doorgesloten surveillancetechnieken, overdreven preventiemaatregelen en disproportionele controle van zogenaamde risicogroepen (bijv. jeugd, migranten). Moet buurtpreventie in dit verband worden gezien als de zoveelste loot aan de stam van een zich uitdijende controlecultuur? Of is het een nuttig verlengstuk van het toezicht- en opsporingsapparaat in Nederland wat bovendien het zelf-organiserend vermogen van burgers in wijken versterkt?

Dit onderzoek geeft voedsel aan beide standpunten. De observaties en interviews (maar zie ook de recente mediaberichtgeving) brengen diverse negatieve gevolgen van buurtpreventie aan het licht, zoals stigmatisering van andere groepen, disproportionele sociale controle, verabsolutering van het doel 'veiligheid' en impulsieve acties van bewoners ('eigen rechter spelen'). Een aantal door Van der Land (2014) vermoedde negatieve effecten van buurtpreventie wordt door dit onderzoek dus bevestigd (zie ook 2.1). Maar de verkenning verschaft evenzoveel voorbeelden van positieve gevolgen van buurtpreventie. Buurtwachten leveren een (subtiele) bijdrage aan criminaliteitsbestrijding, zorgen voor extra alertheid onder bewoners, fungeren als verlengstuk voor politie en (hulp)diensten, en brengen een algehele versterking van de organisatiegraad van de wijk tot stand (grotere collectieve zelfredzaamheid). Bovendien blijkt uit dit onderzoek dat buurtpreventieteams – al dan niet met ondersteuning van gemeenten – zelf al de nodige maatregelen nemen om hun operaties zuiver te houden en 'cowboys' te weren. Het beeld over buurtpreventie is dus niet zwart-wit. Onderstaande tabel zet de contrasterende positieve en negatieve effecten van buurtpreventie tegenover elkaar.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Positieve effecten

- Bijdrage aan criminaliteitsbestrijding
- Extra alertheid onder bewoners
- Verlengstuk politie en diensten
- Bijdrage collectieve zelfredzaamheid

Negatieve effecten

- Stigmatisering van andere groepen
 - Impulsieve acties van bewoners
 - Verabsolutering van het doel 'veiligheid'
 - Disproportionele sociale controle
-

Tabel 3. Contrasterende effecten van buurtpreventie

Bijkomende complicatie is dat het aan een (wettelijk) beleidskader ontbreekt van waaruit buurtpreventie opereert of kan opereren. Het officiële verhaal van buurtpreventie is dat het niet bijt met rechtstatelijke vormen van toezicht en handhaving: burgers signaleren en melden alleen. Dat is het verhaal vanuit de *frontstage*, zou de socioloog Erving Goffman zeggen. Het verhaal van de *backstage* – deels blootgelegd via dit onderzoek – nuanceert dit beeld. Wie ook achter de coulissen

sen van buurtpreventie kijkt, ziet dat het in sommige wijken een belangrijke factor is geworden, in de zin van een georganiseerd burgerverband dat in staat is aanzienlijke lokale invloed uit te oefenen. Vaak pakt dat goed uit, zoals in de Tarwewijk waar burgerblauw instanties in beweging krijgt, maar soms leidt dat ook tot discutabele situaties, zoals in de Reeshof waar wellicht sprake is van onrechtmatige vrijheidsbeperking van jongeren²⁶.

9.2. Aandachtspunten voor de overheid en actieve burgers

Gegeven de contrasterende effecten van buurtpreventie kunnen enkele aandachtspunten worden geformuleerd voor de overheid en actieve burgers. Kern van die aandachtspunten is: versterk het positieve van preventieteams en waak voor de risico's. Een en ander is te rangschikken naar abstracte principes (conceptuele kennis) en meer concrete aanbevelingen (instrumentele kennis). Voor de formulering van de abstracte principes ontleen ik inzichten aan het werk van criminologen en rechtsfilosofen als Michael Ignatieff (2004), Andrew Ashworth (2006) Ian Loader (1999), John Stuart Mill (1979) en vooral, Lucia Zedner (2009).

Eerst enkele opmerkingen vooraf. Buurtpreventie richt zich natuurlijk op veiligheid, meer in het bijzonder op het voorkomen van *on*veiligheid. Maar veiligheid is geen eenduidig, objectief begrip. Het gebrek aan een duidelijke definitie staat een ruime interpretatie en toepassing toe (zie Zedner, 2009: 10; Loader, 1999). In dit onderzoek zien we dit bijvoorbeeld terug in de uiteenlopende interpretaties van vrijwilligers en wijkbewoners over wat geldt als een 'onveilige situatie'. Veiligheid heeft dus een ambigue en subjectief karakter. In haar meest basale vorm behelst het een toestand van afwezigheid van bedreigingen (Zedner, 2009: 14). Maar ook 'bedreigingen' zijn subjectieve constructies. Iets wordt alleen gezien als een bedreiging waartegen je je moet 'beveiligen' als de mogelijkheid bestaat dat het je iets waardevols ontnemt. Echter, doordat ieders begrip van 'waardevol' subjectief en aan verandering onderhevig is, is ook datgene wat kan worden aangemerkt als een bedreiging aan verandering onderhevig. In theorie kan een bedreiging dus oneindig worden opgerekt. Dit maakt dat voor degenen die veiligheid plegen te verbeteren – of dit nu bestuurders, agenten of buurtwachten zijn – de bestrijding van die bedreigingen kan fungeren als een soort vrijbrief: alles kan potentieel een onveilige situatie opleveren, dus alles behoeft potentieel actie.

Het is zaak om het ideaal van absolute veiligheid te relativiseren en principes in acht te nemen waarop een realistisch raamwerk van veiligheidsbeleid gestoeld kan worden (zie Zedner, 2009: 168-174). In het onderstaande pas ik een en ander toe op de praktijk van buurtpreventie. De principes gelden echter evengoed voor andere veiligheidsmaatregelen –of arrangementen.

– Ten eerste kan worden gedacht aan het principe van *doeltreffendheid* van maatschappelijke weerbaarheid. Wanneer formele, door professionals uitgevoerde veiligheidsmaatregelen door burgers worden ervaren als ontoereikend, dan vergroot dit de kans dat die burgers zichzelf gaan verdedigen en hun eigendommen beschermen (vgl. Johnston, 1996). Dit vergroot op zijn beurt de kans op 'eigen rechter spelen'. Aangezien die kans altijd aanwezig is bij buurtwachten, kan buurtpreventie door bestuurders en politici niet worden aangemerkt als een 'baat het niet, schaadt het ook niet-maatregel' of worden verdedigd met het argument dat er 'in ieder geval iets wordt gedaan'. Buurtpreventie

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

²⁶ Met het oog op de oplossing van lokale veiligheidsproblemen worden soms maatregelen genomen die op gespannen voet staan met nationale wetgeving. Zie ook het boek *Banished* (2010) van Beckett en Herbert over ongrondwettelijke uitsluiting van bepaalde groepen in de publieke ruimte in de Verenigde Staten.

moet redelijkerwijs kunnen bijdragen aan het risico in kwestie. De keuze voor maatschappelijke weerbaarheid in de vorm van een buurtwacht kan aldus worden voorafgegaan door een effectiviteitsvoorwaarde, namelijk dat de voorgestelde maatregel doel treft of ten minste waarschijnlijk bijdraagt aan het gestelde doel. Vragen die gesteld kunnen worden zijn: is buurtpreventie echt nodig in deze wijk? Of andersom redenerend: leent de zwaarte van de problematiek in dit gebied zich wel voor een buurtwacht?

- Het principe van *noodzakelijkheid* zorgt ervoor dat de verantwoording van veiligheidsmaatregelen niet kan worden gebaseerd op verwaarloosbare overlast of triviale bedreigingen. Men zou kunnen denken aan een soort 'drempeltest' die de bedreiging in kwestie moet behalen alvorens actie wordt ondernomen. Vragen die een buurtwacht zich kan stellen met betrekking tot zo'n drempeltest zijn bijvoorbeeld: Hoe concreet of serieus is de bedreiging? En wat zou de situatie zijn als er géén actie wordt ondernomen?
- Het principe van *minimalisme* begrenst excessieve reacties nog verder. De lasten opgelegd door veiligheidsbeleid moeten worden volbracht met het minst mogelijke aantal maatregelen, en louter worden toegepast wanneer minder vergaande maatregelen niet zouden volstaan. Dit principe is bedoeld om individuele vrijheden te beschermen (zie Ignatieff, 2004; Mill, 1979), maar óók om andere idealen en waarden te beschermen. Criminaliteit en overlast kunnen succesvol worden bestreden door gelegenheidsbeperking. Maar die maatregelen mogen niet onnodig negatief van invloed zijn op de individuen die met de maatregelen te maken krijgen, of onnodig ten koste gaan van andere idealen (bijv. een esthetisch aansprekende publieke ruimte of privacy van bewoners). Vragen die een buurtwacht zich in dit verband kan stellen zijn: welke gevolgen heeft een bepaalde handeling voor bepaalde groepen of andere (beleids)doelen? En zijn er (lichtere) alternatieven te bedenken die hetzelfde resultaat behalen?
- Tot slot biedt het principe van *proportionaliteit* de mogelijkheid veiligheidsmaatregelen nog wat strakker te verbinden met de gestelde doelen. Dit principe is oorspronkelijk afkomstig uit het strafrecht en behelst dat de zwaarte van de straf proportioneel moet zijn ten opzichte van het gepleegde misdrijf. Maar het kan ook worden toegepast op preventiemaatregelen. Staat de preventiemaatregel in verhouding tot het gestelde risico? Gegeven het feit dat die inschatting moeilijk te maken is inzake toekomstige bedreigingen, kan dit principe nog verder worden ingesnoerd door het principe van de *veronderstelling van onschuld of de veronderstelling tegen bedreiging* (Ashworth, 2006). Iemand wordt verondersteld onschuldig te zijn tot het tegendeel is bewezen. De toepassing van dat principe maakt bijvoorbeeld duidelijk dat het niet voldoende is simpelweg lid te zijn van een bepaalde sociale, culturele -of leeftijdsgroep voor een risicomelding; er moet daadwerkelijk worden aangetoond dat men een bedreiging vormt. Buurtwachten die bepaalde personen of groepen weren van specifieke plekken louter op grond van hun kledingstijl, leeftijd of uiterlijk zouden dus niet aan dit principe voldoen. Vragen die een buurtwacht zich in dit verband kan stellen: waarop baseer ik mijn verdenkingen? Hoe waarschijnlijk is de dreiging van specifieke individuen of groepen? En legitimeert de dreiging van enkelen, een aanpak voor velen?

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Onderstaande tabel zet de morele principes, vuistregels en richtinggevende vragen voor buurtpreventie nog eens op een rij.

Afwegingsprincipe	Vuistregel	Richtinggevende vragen voor overheid en actieve burgers
Doeltreffendheid →	Buurtpreventie moet redelijkerwijs kunnen bijdragen aan de problematiek in kwestie	Is buurtpreventie echt nodig in deze wijk? Leent de zwaarte van de problematiek in dit gebied zich wel voor een buurtwacht?
Noodzakelijkheid →	Acties mogen niet worden gebaseerd op verwaarloosbare overlast of triviale bedreigingen	Hoe concreet en serieus is de bedreiging? Wat zou de situatie zijn als er geen actie wordt ondernomen?
Minimalisme →	Acties mogen louter worden toegepast wanneer minder vergaande maatregelen niet volstaan	Welke gevolgen heeft een handeling voor bepaalde groepen of andere (beleids)idealen? Zijn er (lichtere) alternatieven te bedenken die hetzelfde resultaat behalen?
Proportionaliteit →	Preventiemaatregel moet in verhouding staan tot het gestelde risico/bedreiging	Waarop baseer ik mijn verdenkingen? Hoe waarschijnlijk is de dreiging van specifieke individuen of groepen? Legitimeert de dreiging van enkelen, een aanpak voor velen?

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur
Over de auteur

Tabel 4. Morele principes, vuistregels en richtinggevende vragen voor buurtpreventie.

Ten besluit enkele praktische aanbevelingen, vooral voor gemeenten.

- Veel buurtpreventieteams ontvangen trainingen over weerbaarheid, omgang met agressie op straat of eerste hulp bij ongelukken. Gezien de in dit onderzoek blootgelegde ambivalentie van buurtpreventie en de risico's op perverse effecten, is het de overweging waard ook morele oordeelsvorming tot cursus-thema te maken. Bovenstaand schema kan hiervoor als leidraad dienen.
- Doordat bij buurtpreventie politieke en justitiële informatie wordt gedeeld met burgers – en die burgers steeds vaker actief patrouilleren – kan buurtpreventie niet gelijk worden geschakeld met andere (onschuldiger) vormen van georganiseerd vrijwilligerswerk of buurtactivisme. Om zaken in goede banen te leiden, vereist het vooral in de (middel)grote steden en lagere statuswijken een integratie op gemeentelijk strategisch niveau (bestuur) en op operationeel niveau (instanties en professionals in de wijk). Het is niet bevorderlijk als meldingen van een buurtpreventieteam blijven liggen bij instanties omdat deze er niet op zijn ingesteld, of dat buurtwachten zonder enige controle van buitenaf kunnen opereren. Tegelijk dient er voor te worden gewaakt dat burgerinitiatief van overheidswege niet wordt doodgedrukt. Maar inzake buurtpreventie moet er op zijn minst wel een gemeentelijk kader voor aanwezig zijn.
- Momenteel wordt buurtpreventie van overheidswege vaak strategisch gedachteloos omarmd; burgers die zich inzetten voor de veiligheid van hun wijk, wie kan daar nu op tegen zijn? De verleiding voor een dergelijke gedachtegang is groot, gegeven de tijdsgeest van 'burgerparticipatie' en 'burgermoed'. Maar zoals gezegd is buurtpreventie niet zonder risico. Dit betekent dat overheden er goed aan doen ook na oprichting van een buurtpreventieteam een vinger aan de pols te houden. Het betekent ook dat buurtpreventie niet zomaar overal *en masse* moet worden gestimuleerd (vgl. hier Van Dijk & Koekoek, 2011: 21). In een wijk waar zowel het veiligheidsniveau als het vertrouwen in instanties hoog is, is een buurtpreventieteam niet altijd nodig. In een wijk waar het veiligheidsniveau en het vertrouwen in elkaar en in instanties extreem laag is, is buurtpreventie wellicht niet geschikt.
- Tot slot: dit onderzoek toont aan dat buurtwachten op subtiele en soms verrassende wijze kunnen bijdragen aan reducties van criminaliteit en overlast. Maar de kennis die zij verzamelen en handelingen die zij doen, krijgen hun beslag in de leefwereld van burgers, niet de systeemwereld van ambtenaren. Het is daarom cruciaal dat buurtpreventieteams tegemoet worden getreden door overheden, politie en betrokken instanties opdat de kennis die zij genereren institutioneel wordt geborgd. Om dit te bewerkstelligen is een relatie nodig op straatniveau: een ambtenaar veiligheidsbeleid die af en toe spontaan langskomt, een stadswacht die een stukje mee oploopt, of een wijkagent die wat vaker uit de auto komt.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Literatuur

- Akkermans, M. & Vollaard, B. (2015). *Effect van het WhatsApp-project in Tilburg op het aantal woninginbraken – een evaluatie*. Tilburg: Tilburg University.
- Ashworth, A. (2006). *Four threats to the presumption of innocence*. *South African Law Journal*, 123, 62-96.
- Beckett, K. & Herbert, S. (2010). *Banished: The New Social Control in Urban America*. New York: Oxford University Press.
- Bennett, T., Holloway, K., en D.P. Farrington (2006). Does neighborhood watch reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 2, 437-458.
- Bennett, T., K. Holloway & D. Farrington (2008). *The Effectiveness of Neighborhood Watch*. Pontypridd: The Campbell Collaboration.
- Boutasmit, M. (2012). *De perceptie van buurtsurveillance. Een sociologisch onderzoek naar de sociale mechanismen van buurtsurveillance die leiden tot aanpassing of voortzetting van normoverschrijdend gedrag door jongeren*. Masterscriptie Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Brink, van den, G. (2002). *Mondiger of moeilijker? Een studie naar de politieke habitus van hedendaagse burgers*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Brink, van den G., Hulst, M. van, Graaf, L. de & Pennen, T. van der (2012). *Best persons en hun betekenis voor de Nederlandse achterstandswijk*. Den Haag: Boom Lemma.
- Browning, C.R., Feinberg, S.L. & Dietz, R. (2004). The Paradox of Social Organisation: Networks, Collective Efficacy, and Violent Crime in Urban Neighborhoods, *Social Forces*, 83, 2: 503-534.
- CBS/WODC/Raad voor de rechtspraak (2015). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2014*. Den Haag: Boomcriminologie.
- Cirel, P., Evans, P., McGillis, D. & Whitcomb, D. (1977). Community Crime Prevention Program, Seattle: an exemplary project. Washington D.C.: Government Printing Office.
- Clarke, R.V. (1997). *Situational Crime Prevention. Successful Case Studies*. New York: Harrow and Heston Publishers.
- Clarke, R. & M. Hough (1984). *Crime and Police Effectiveness*, Home Office Research Study No 79, London: Home Office.
- Crawford, A. (1998). *Crime Prevention and Community Safety: Politics, Policies and Practices*. Harlow: Longman.
- Dijk, van T. & Koekoek, M. (2011). *Weten wat werkt? Evaluatie als basis voor succesvolle wijkaanpak*. Groningen: ISW.
- Duncan, T.E., Duncan, S.C., Hayrettin, O., Strycker, L.A., Hix-Small, H. (2003). *A Multilevel Contextual Model of Neighborhood Collective Efficacy*. *American Journal of Community Psychology*, 32(4), 245-252.
- Eijk, G. van (2013). Veiliger door de buurtwacht? Over de veiligheidsbeleving van burgerparticipanten en het belang ervan voor lokaal veiligheidsbeleid. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 12, 3, 20-33.
- Engbersen, G., Snel, E., & 't Hart, M. (2015). *Mattheüs in de buurt: over burgerparticipatie en ongelijkheid in steden*. Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.
- Engbersen R. & K. Voogd (2013). 'Zaak gesloten? Case-study als zelfreflectieve methode'. In: J. Omlo, M. Bool & P. Rensen (red.), *Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in de sociale sector*. Amsterdam: SWP/Movisie.
- Essen, J. van (2015). *Tussentijdse evaluatie buurtpreventiebeleid Samenwerkende Gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem*. Bachelorscriptie Avans Hogeschool Breda.
- Evans, J. & Jones, P. (2011). The walking interview: Methodology, mobility and place. *Applied Geography*, 31, 2, 849-858.
- Eysink Smeets, M. & Vollaard, B. (2015). Trends in perceptie van criminaliteit. *Tijdschrift voor criminologie*, 57, 2, 229-241.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*. 12 (2), 219-245.
- Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Greenberg, S. W., Rohe, W. M. & Williams, J. R. (1985). *Informal citizen action and crime prevention at the neighborhood level*. Washington, D.C.: Government Printing Office.
- Hardyns, W., Pleysier, S. & Pauwels, L. (2010). Oorzaken van het midden van onveilige situaties bij mannen en vrouwen. Een contextuele analyse op basis van de 'collectieve efficacy'-theorie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(4), 374-394.
- Hope, T. (1995). Community Crime Prevention. In Michael Tonry and David P. Farrington (Eds.), *Building a Safer Society*. Crime and Justice, Vol. 19. Chicago: University of Chicago Press.
- Husain, S. (1990). *Neighborhood watch and crime: An assessment of impact*. London: Police Foundation.
- Ignatieff, M. (2004). *The lesser evil: Political ethics in an age of terror*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kleinmans, R. & Bolt, G. (2010). *Vertrouwen houden in de buurt. Verval opleving en collectieve zelfredzaamheid in stadsbuurten*. Den Haag: NICIS Institute.
- Kleinmans, R. & Bolt, G. (2013). More than just fear: on the intricate interplay between perceived neighborhood disorder, collective efficacy, and action. *Journal of Urban Affairs*, 36(3), 420-446.
- Land, M. van der (2014). *De buurtwacht. Naar een balans tussen instrumentalisering en autonomie van burgers in veiligheid*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Laycock, G. & Tilley, N. (1995). *Policing and neighbourhood watch: strategic issues*. London: Home Office Police Department.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

- Leeuw, T., de., & Swaaningen, van., R. (2011). Veiligheid in veelvoud: beeld, beleid en realiteit in Rotterdam Oude Westen. *Tijdschrift voor Veiligheid* (10)1, 26-42.
- Leeuwen, J. van (2012). *Waakzame burgers. Over de bijdrage van buurtwachten en de ondersteuning van professionals hierbij aan de (sociale) zelfredzaamheid van burgers*. Masterscriptie Vrije Universiteit Amsterdam.
- Liddle, M. & Gelsthorpe, L. (1994). *Inter-agency Crime Prevention: Organising Local Delivery*, Crime Prevention Unit Paper 52, London: Home Office.
- Loader, I. (1999). Consumer culture and the commodification of policing and security. *Sociology*, 33, 2, 373-392.
- Lub, V. (2014). *Kwalitatief evalueren in het sociale domein. Mogelijkheden en beperkingen*. Den Haag: Boom Lemma.
- Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom Lemma.
- Lub, V. & Leeuw, T. de (2015). *Veiligheidsbeleving in Rotterdam. Een onderzoek naar percepties, ervaringen en waardering van beleid*. Rotterdam: Bureau voor sociale argumentatie.
- Lub, V., S. van Arum & A. Sprinkhuizen (2009). Voor het verval. Belemmeringen en voorwaarden voor vroegsignalering en bewonersparticipatie in wijkveiligheid. *Journal of Social Intervention. Theory and Practice*, 18, 4, 62-82.
- Marsh, P., Rosser, E., & Harré, R. (1978). *The Rules of Disorder*. Londen: Routledge.
- McConville, M. & Shepherd, D. (1992). *Watching Police, Watching Communities*. Londen: Routledge.
- Mill, J.S. (1979). *On liberty*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.
- Morenoff, J.D., Sampson, R.J. en Raudenbusch, S. (2001). Neighborhood Inequality, Collective Efficacy and the Spatial Dynamics of Urban Violence. *Criminology*, 39: 517-560.
- Müller, T. (2011). Zwerfafval als teken van wanorde en onveiligheid? Een kwalitatief onderzoek naar het weggooien van zwerfafval door jongeren. *Tijdschrift voor Criminologie*, (53)1, 40-54.
- Naar een veiliger samenleving* (2002). Nota van het Ministerie van BZK.
- Noije, L. van & Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Noije, L. van (2012). 'Coproductie veiligheid'. In: V. Veldheer, J.J. Jonker, L. van Noije & C. Vrooman (red.), *Een beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* 188-210, Den Haag: SCP.
- Peeters, R. (2013). *The Preventive Gaze. How Prevention Transforms Our Understanding of the State*. The Hague: Eleven International Publishing.
- Rosenbaum, D. P. (1987). The theory and research behind neighborhood watch: Is it a sound fear and crime reduction strategy? *Crime and Delinquency* 33, 103-134.
- Sampson, R., Raudenbusch, S.W. & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy, *Science*, 277 (15 August): 918- 924.
- SCP (2008). *Het platteland van alle Nederlanders. Hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken*. Den Haag: SCP.
- SCP (2012a). Een beroep op de burger. *Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* Den Haag: SCP.
- SCP (2012b). *Statusontwikkeling van wijken in Nederland 1998-2010*. Den Haag: SCP.
- Schuilenburg, M. (2015). *The Securitization of Society. Crime, Risk, and Social Order*. New York: New York University Press.
- Sherman, L.W. (1997). Policing for crime prevention. *What works, what doesn't, what's promising*. In: L.W. Sherman, D.C. Gottfredson, D.L. MacKenzie, J. Eck, P. Reuter & S. Bushway (Eds.), *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*, pp. (8-1-8-58). Washington, D.C.: US Office of Justice Programs.
- Sherman, L.W. & Eck, J.E. (2002). Policing for crime prevention. In: L.W. Sherman, D.P. Farrington, B.C. Welsh en D.L. MacKenzie (red.), *Evidence-based crime prevention*, p. 295-329. Londen/New York: Routledge.
- Skogan, W.G. (1990). *Disorder and decline. Crime and the spiral of decay in American cities*. New York: Free Press.
- Sun Tzu (2010). *The Art of War*. Londen: Capstone Publishing.
- Titus, R. (1984). Residential burglary and the community response. In: R.V.G. Clarke & T. Hope (Eds.), *Coping with burglary*, pp. 97-130. Boston: Kluwer-Nijhoff.
- Twist, M. van & Verheul, W.J. (2010). Onvoorziene opbrengsten. Meer dan de tragiek van goede bedoelingen. *Beleid en Maatschappij*. 37, 4, 308-318.
- Uitermark, J. (2014). *Verlangen naar Wikitopia*. Oratie als bijzonder hoogleraar samenlevingsopbouw, 10 januari 2014.
- Veen, R van der. (1990). *De sociale grenzen van beleid*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Verwer, R. & Walberg, A. (2012). Een kwestie van vertrouwen. *Werking en versterking van collectieve weerbaarheid in achterstandsbuurten*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Wilson, D.B., Mitchell, O. & MacKenzie, D.L. (2006). A systematic review of drug court effects on recidivism. *Journal of Experimental Criminology*, 2, 459-487.
- Wood, B.E. (2012). Researching the everyday: young people's experiences and expressions of citizenship. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27, 2, 214-232.
- Zedner, L. (2009). *Security*. Londen: Routledge.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur

Over de auteur

Vasco Lub (1978) is socioloog en heeft in de vorm van het Bureau voor Sociale Argumentatie een eigen onderzoeks- en adviespraktijk. Hij is daarnaast verbonden aan de vakgroep Sociologie van de Erasmus Universiteit Rotterdam waar hij tevens promoveerde. Hij publiceert zowel nationaal als internationaal over wijkveiligheid, multiculturele vraagstukken, burgerparticipatie en onderzoeksmethodologie. Een persoonlijke onderzoeksinteresse vormt het werken aan geschikte vormen van resultaatmetingen in het sociale en publieke domein. Naast onderzoek profileert hij zich geregeld in het maatschappelijke debat via lezingen en het schrijven van opiniestukken. Van zijn hand verschenen eerder de boeken *Schoon, heel en werkzaam?* (2013) en *Kwalitatief evalueren in het sociale domein* (2014), beide bij Boom Lemma.

Deel I

- H1. Buurtpreventie
- H2. Eerder onderzoek
- H3. Nationale cijfers

Deel II

- H4. Tarwewijk
- H5. Kruidenbuurt
- H6. Hordijkerveld
- H7. Reeshof

Deel III

- H8. Conclusies
- H9. Reflectie

Literatuur

Over de auteur